

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 21st September, 2021

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou piblik i swiv nou. Byenveni ankor enn fwa pou en nouvo semenn travay.

Pou konmanse mon pou demande Lasanble pou akonpanyi mwan pou en pti moman refleksyon, lo Lazournen Enternasyonal pou Lape ki ganny selebre ozordi le 21 Septanm.

Mon zwenn Prezidan Larepiblik, lezot dirizan e bann reprezantan Sosyete Sivil pou fer lapel ki nou Nasyon i reste totalman devoue e angaze pou lape dan nou pei.

Nou ki reprezantan Lepep Seselwa, i neser ki nou vin non selman portparol me legzanp vivan, dan nou langazman pou promouvwar lape.

Nou travay dan konteks politik, i nou devwar pou fer sir

ki politik i reste mwayen pou nou zwenn ansanm pou diskit problem e sityasyon ki konsern nou pei. E pou rod solisyon ki neser.

Annou fer sir ki politik pa zanmen vin en sours divizyon ki menas lape dan nou sosyete. Pou sa i demande ki nou annan premyerman senserite e bonnfwa dan sa ki nou dir e sa ki nou fer.

E ansuit pou annan tolerans e respe pou diferan lopinyon lo ki mannyer keksoz i devret ganny fer.

Sa lannen mesaz Nasyon Ini pou lape in ganny dedye anver lefor pou sirmont pandemik COVID-19. E refer lekonomi mondyal pou permet zefor kontinyen pou byennet tou Nasyon.

Annefe lape i premye eleman e kondisyon esansyel pou devlopman e progre, ki ava asir byennet popilasyon.

Nou sa Lasanble, lo non pep Seselwa nou zwenn tou bann lezot Pei Manm Nasyon Ini ki pe selebre sa lazournen ozordi pou siport rezolisyon bann konfli ki egziste e siport lapel pou lape partou dan lemonn. Mersi.

Mon ava envit le de Dirizan dan nou Lasanble pou azout en pti mo lo sa mesaz. Onorab Pillay *Leader*

Lopozisyon silvouple ou ti ava kontan adres sa size.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou koleg Onorab e bonzour tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, ozordi i en doub selebrasyon dan lesans ki nou osi selebre Lazournen Nasyonal Lapolis si mon pa tronpe. E i *very fitting* ozordi osi ki nou pe selebre sa Lazournen Lape, dan en lannen kot nou pe osi konsider fason pou nou sirmont sityasyon ki *COVID-19* in kit nou ladan.

Si i annan en keksoz ki enportan dan sa konteks, se ki nou bezwen dan letan nou pe bouz devan, fer tou nou posib pou nou pa mazin zis nou prop lekor.

Pou nou met nou bann konfor personel ek satisfaksyon nou sikse, par lao tou bann lezot keksoz, san ki nou konsider ki mannyer nou kapab osi ede pou asire ki lezot ki pa dan menm pozisyon ki nou i kapab kontinyen benefisye, e i kapab kontinyen devlope dan nou pei.

Pandan letan ki mon parti dan Gouvernman, nou pa'n zanmen *shy away from* nou responsabilite pou asire ki zonn sant devlopman.

E nou'n toultan travay kot a kot avek pep Seselwa pou nou kapab anmenn lape stabilite dan nou pei, e mentenir en standar lavi ki parmi enn pli o dan *L'Afrique*.

Tousala i bann sikse ki nou'n akonpli aköz konman en Nasyon, nou annan sa abilite, nou annan sa kouraz, nou annan sa konpasyon e nou annan sa determinasyon pou nou travay, pou nou fer nou pei vin pli meyer ki nou ti zwenn li.

Mr Speaker Lasanble i ava zenn avek mwan, dan tou konsiderasyon politik ki nou annan, dan tou divizyon e diferans ki nou kapab annan, pou met en keksoz premye e sa se pou met Sesel e Seselwa premye toultan.

Mon swet tou dimoun en tre bon lazournen travay. Lasanble pe repran son travay apre ki nou'n annan en lenteripsyon. Mon swete ki tou Seselwa i ava kontinyen travay dan zot fason pou zot, pou asire ki nou kapab okip nou fanmir, nou kominote e fer sa ki pli byen pou nou pei. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab *Leader* Lopozisyon. Onorab Bernard Georges *Leader* Biznes Gouvernman.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, mon bann koleg e bann dimoun ki pe ekout nou.

Mr Speaker ozordi Lazournen Lape nou pe viv en *paradox*. Pandan ki nou selebre, nou konsyan ki dan apepre de semenn nou lo sa kote latab nou pou ganny rapel en lensidan dan *precinct* ansyen Lasanble Nasyonal kot sa msye ki ozordi ki Prezidan, sa enn ki Minis Dezinyen, zis apre en selebrasyon Lazournen Lape parey sa enn ti ganny anvoy lopital avek blesir dan zot latet par lafors lord sa lepok, akoz zot ti pe adres en group dimoun dan lape.

E tou le swar lo televizyon nou ganny rapel bann fenomenn dan dezyenm repiblik, kot *TRNUC* i ankor pe dekortik bann tris lensidan lepase.

I pa mon lentansyon Mr Speaker, ki mon parol i fer en fos not ozordi. Me mon anvisezi sa lokazyon pou fer nou tou rapel ki lape pa vin par laverti zoli parol e selebrasyon en lazournen, me i vin par en sanzman dan nou leker e en sanzman profon dan nou menm.

Annou alor nou ki bann *leaders* dan sa pei reprezantan nou Nasyon *lead by example*.

E parey ou e mon koleg *Leader* Lopozisyon in dir bomaten, konmansman ozordi isi menm, annou montre respe enn a lot, e pou nou lenstisyon dan fason ki nou konport nou, e dan parol ki nou koze.

Dan sa fason nou ava kapab viv nou diversite dan linite, parey nou moto i rapel nou e viv dan lape isi dan Lasanble koman Manm en sel lenstisyon, konman zanfan en sel Sesel e konman sitwayen en sel lemonn.

Mon swet ou Mr Speaker, tou mon koleg, tou *staff* Lasanble, tou Lepep Seselwa partikilyerman zabitan Les Mamelles en tre zwaye Lazournen Lape dan lape. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mon ava apel Madanm Clerk pou prezantasyon dokiman pou dan Lasanble. Madanm Clerk.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour bann Manm

e tou dimoun ki a lekout.

Bann Papye ki pe ganny prezante;-

S.I. 76 of 2021 Income and Non-Monetary Benefits Tax (Amendment of Second Schedule) Regulations, 2021.

S.I. 77 of 2021 Fisheries (Mahe Plateau Trap and Line Fisheries) Regulations, 2021. S.I. 78 of 2021 Business Tax (Amendment) Act

(Commencement) Notice, 2021.

S.I. 79 of 2021 Business Tax (Amendment of Eleventh Schedule) Regulations, 2021.

S.I. 80 of 2021 5.75% 3-year Treasury Bond Debt Order, 2021.

S.I. 81 of 2021 7% 5-year Treasury Bond Debt Order, 2021.

S.I. 82 of 2021 8.25% 7-year Treasury Bond Debt Order, 2021.

S.I. 83 of 2021 Defence (Amendment of Schedule) Regulations, 2021. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Madanm Clerk a se moman nou ava pran *First Reading* pou *Public Bills*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities*

and Public Interests) (Amendment) Act, 2021, and shall be read and construed as one with the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) Act, 26 of 2016 that was last amended by Act 3 of 2019 and which as amended is hereinafter referred to as the principal Act. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Nou pare pou pran *Private Notice Question*. Mon ava demann madanm raporter pou apel Minis Zialor ek son delegasyon silvouple.

Bonzour e byenveni Minis Marie-Celine Zialor Minis pour Lafanmir, Lazenes e Spor. E osi zofisyè Mr Jean Larue CEO *National Sport Council* e Mrs Gyra Nibourette Direkter Zeneral pou *Human Resources and Administration* dan Minister Lazenes, Spor e Lafanmir.

Mersi pou zot prezans e partisipasyon Onorab Pillay nou pare pou *Private Notice Question*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Mr Speaker mon kekyon i lir koumsa avek en koreksyon. Ou

ava eskiz mwan sa ti en pti *lapsus* ;-

Dapre lenformasyon ki sa Lasanble ti gannye pandan deba lo Bidze 2021, sete ou Minis ki ti fer sa bann deklarasyon, Konsey Nasyonal pou Spor (NSC) i sipoze pas dan en peryod restriktirasyon, eski nou Lasanble i kapab ganny detay lo:-

Konbyen travayer NSC ki'n ganny fer *redundant* depi konmansman lannen?

Eski Minister konsernen e *management* NSC in zwenn avek sa bann travayer, pou en *exit interview* oubyen pou ofer sa bann travayer okenn alternativ? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Minis ou larepons.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker e bonzour tou bann Manm Onorab dan Lasanble. E bonzour tou bann dimoun ki a lekout.

Premyerman Mr Speaker i Zournen Enternasyonal Lape les mon ava zwenn avek tou bann Dirizan dan Lasanble enkli ou menm Mr Speaker pou donn nou langazman pou lape dan Sesel pou sa zour enportan.

Pou kestyon Onorab Pillay, nou annan nou premye kestyon nou annan 4. I annan 4 depi Zanvye ki'n ganny fer *redundant*. I annan en drayver, i annan en asistan zofisyte spor, i annan en zofisyte spor apre i annan en zofisyte ki fer proze, sa 4.

E pou dezyenm kestyon eski in annan *meeting* avek sa bann dimoun pou fer zot alternativ? Definitivman, se sa ki mannyer ki nou travay. Tou redeplwayman ki pe ganny fer *redundancies* ouswa restriktirasyon, tou sa bann *staff* nou zwenn avek zot e i annan en bann ki fini ganny redeplwaye pa neser fer *redundancy* ki'n fini ganny fer depi nou pe koze. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay ou annan siplemanter?

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab dir nou, ou'n dir nou i annan 4 travayer ki'n ganny fer *redundant* depi Zanvye.

Apard sa 4 travayer ki'n ganny fer *redundant* depi Zanvye, konbyen travayer an

tou ki'n kit NSC depi konmansman lannen?

E eski Minis i kapab dir nou akoz ki dan sirkonstans kot sa bann travayer in sipoze aret travay kot NSC, i annan mazorite ka sa bann travayer ozordi Lazournen Enternasyonal Lape, (so mon demann Minis pou komet son lekor lo en larepons) akoz ki lamazorite sa bann travayer i sipoze bann siporter - *well* dapre dir bann siporter *United Seychelles*. Mersi Mr Speaker.

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab Pillay konmsi ou pe anmenn en eleman vreman politik ladan? Mon pa konnen ki mannyer - Eski mwan, mon pa konnen ou'n fer en alegasyon la, eski ou kapab zistifye sa alegasyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mersi pou ou loportinite pou mwan zistifye sa alegasyon.

Ou ava rapel tre byen ki ler Vis-Prezidan ti vin dan Lasanble, pou premye fwa dan mon lavi konman en *MNA*, me ler mon en fonksyonner piblik mon'n vwar en Gouvernman mentenir en lalis tou bann

dimoun ki swa siporter en lot parti.

E i ti lir nou sa lalis dan Lasanble. So -

(Interruption)

MR SPEAKER

I annan i egziste sa lalis, ou annan sa lalis? Tre byen. Onorab Pillay.

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon ti pou zis anmenn presizyon ki sa lalis ti ganny lir dan Lasanble. E zis pou nou kapab ganny en konpreansyon ki pe pase. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Pou nou pa antre dan en largiman nou de. Mon ava les Minis adres sa kestyon. Minis.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Apard sa 4 i annan 2 dimoun ki'n ganny redeplwaye, savedir i fer 6 dimoun.

Sa legzersis restriktirasyon i kontinyen. E i pou kontinyen e mwan mon pa okouran - mwan an tou ka mwan mon napa en lalis okenn travayer swa dan NSC, swa dan

lezot fonksyon Gouvernman. Ouswa swa dan mon portfolyo ki nou'n mete lekel ki siport lekel parti politik ouswa lekel ki larelizyon ouswa oriyantasyon seksyel, nou napa sa bann lalis sa bann lenformasyon, e nou pa enterese pou nou fer sa bann kalite viktimizasyon dan Gouvernman. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Minis in reponn sa kestyon pli byen ki mon ti pou reponn. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon kontan ki ozordi -

(Interruption)

MR SPEAKER

Siplemanter?

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi mon pe al lo mon siplemanter.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon kontan larepons ki Minis in donn mwan, ki li i napa okenn lentere pou li mentenir en lalis. I malere nimerò 2 dan

pei li in decide pou li mentenir en tel lalis e vin lir devan Lasanble.

So mon krwar si en keksoz ki Gouvernman i bezwen desid lo la.

Ler ou pe koz mwan avek restriktirasyon Minis, eski bann *staff* ki sipoze pas atraver sa bann restriktirasyon, nou konpran ki sa bann *staff* i annan serten diskisyon ki pa pe ganny fer avek zot. Eski i annan diskisyon ki pe ganny fer avek *staff regarding* bann redeplwayman e restriktirasyon ki sipoze pe annan dan NSC? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi mon ava demann bann Manm lo kote *US* evit sa size si i annan lalis oubyen non. Minis in reponn lo la. Mon pa krwar poudir i nesaser ki nou al pli lwen avek sa alegasyon. Minis ou ava adres dernyen kestyon Onorab Pillay silvouple.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mon garanti Lasanble Mr Speaker poudir nou fer plis ki en konversasyon avek tou dimoun ki ganny afekte avek restriktirasyon. I napa zis *redundancies*.

I annan osi bann dimoun ki ti pe ganny promosyon. I

annan osi bann profesyonalizasyon ki pe arive. I annan osi avek bann *saving* ki nou pe fer ki bann dimoun ki letan nou pe regarde zot louvraz i bokou plis.

E regard avek vizyon nouvo vizyon ki NSC avek bann nouvo stratezi kot sa bann redeplwayman pe ganny fer, pou zot kondisyon kapab aranze.

I en *package* - i en melanz. Mon pa oule ki Lasanble i ganny sa lenpresyon parey nou pe ganny - mon mazine ganny anmennen pou ganny vwar ozordi ki nou pe zis asize kot Minister ouswa kot NSC, nou pe zis swazir lekel dimoun, nou pe zis tire.

Konmsi mon krwar nou bann bebet feros, ouswa nou bann demon ki pe vin fer sa avek nou bann dimoun. Nou pe fer bokou. E i annan bann menm bann konversasyon ki nou pe fer detrwa fwa.

E de fwa ki kekfwa nou vwar nou revwar nou bann desizyon re regarde. I annan bann ki nou pe donn 3 mwan ouswa en mwan regarde ki manner i été, pou nou kapab ganny sa bon fit.

Akoz nou enterese pou nou anmenn rezilta. Bann dimoun ki'n pey *tax* dan sa pei, pe demande ki nou anmenn

rezilta ki nou annan keksoz diferan ki nou fer ler nou pe ale dan sa prosen 4 an.

Si bann dimoun ti anvi keksoz reste parey zot ti ava'n fer li lannen pase an Oktob, pou zot reste parey.

(APPLAUSE)

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

E mon garanti pou mon reponn sa kestyon ankor Mr Speaker, mon garanti Onorab Pillay poudir tou dimoun i pe ganny koz avek. Si i annan dimoun ki krwar dapre li – napa soupsyon - en kantite dimoun par egzanz ki pe ekrire nou lofis, ouswa pe ekrire en pe partou mon krwar i ekri zot tou. Ki dir ki zot pe ganny pouse, zot in tann isi zot in tann laba. Si nou pa ankor kriy zot, nou pa ankor koz avek zot, pa bezwen krwar nanryen.

Ouswa apros CEO, apros zot HR, apros en lofis e demann kestyon. Zot a ganny li avek bann dimoun ki pe fer sa bann restriktirasyon.

E vwala mon krwar Mr Speaker si mon'n reponn Onorab Pillay. Selman mon garanti ou Onorab Pillay definitivman nou pe fer sa konversasyon, e nou fer plis ki en konversasyon. E de fwa zour i en pti pe pli difisil, nou annan

lezot dimoun ki donn lanmen vwar e fer *counselling* avek sa bann dimoun, parey nou pe dir pou fer sir ki regard alternativ.

I annan en kantite lalis dimoun ki nou'n alternativ - pa zis pou NSC, pou SNYC osi tou. En pe partou kot nou pe fer redeplwayman ki zot in nobou kapab *secure* lezot landrwa ouswa dan Minister menm kot ganny redeplwaye.

Me sa ki sa bann dimoun defwa zot pa vin raporte tou. Ler nou'n i annan bann lo sa lalis ki mon pe dir ou ki'n ganny ofer 3 -4 en lot deplwayman ki pa'n oule ki pa'n oule. Ou vwar.

So mon krwar bann lenpresyon parfwa ki nou vin donner Mr Speaker, i pa penn sa portre an antye, i pran zis en bout ladan. E i pa en portre ki vre. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Aglae. Ou annan ankor klarifikasyon Onorab Pillay? Silvouple wi lenformasyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon oule *raise* sa ki mon pe al *raise as en matter of privilege* pou Lasanble.

Minis ler ti vini pandan deba Bidze, mon rapel tre byen i ti donn nou en lasirans ki nou

pou ganny sa bann lenformasyon *regarding* sa bann restriktirasyon ki nou pa'n zanmen gannyen, *ok?*

Dezyenmman Minis in konfirman avek nou la ki i annan *staff* ki annan konsern *regarding* sa redeplwayman. E dan son larepons in *actually* konfirman ki i annan *staff* - in dir ek *staff* li menm pou pa enkyet si zot pa ankor ganny apele.

So i annan sa prosesis ki pe *go on* par parol ki Minis pe dir nou dan Lasanble la.

E dernyen fwa ler nou ti pran kestyon an se ki konsern VTC Anse Etoile, Minis ti dir ek Lasanble ki sa landrwa i dan en leta delapide - e pa kapab ganny servi ki apre in ganny kontrandi par son *PS* lo medya piblik.

So mon ti ava kontan ganny en reasiran avek Minis, ki nou pou ganny lenformasyon lo sa bann restriktirasyon ki pe ganny fer dan NSC. E ki parey in dir aköz nou, nou konpran poudir sa bann *staff* pa pe ganny koz avek, e Minis in konfirman sa bann *staff* pa pe ganny koz avek.

Malgre ki lot kote latab ozordi in swazir pou zot bat lanmen dan plas defann sa bann dimoun ki'n vot pou zot

menm, ki ozordi bezwen vin kot nou pou vin rod sipor.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

So mon ti ava kontan Mr Speaker ki Lasanble i ganny reasiran ki Minis pou *provide* nou ek sa lenformasyon, ler i fini dan Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Pillay ou pa'n demann okenn nouvo lenformasyon. Alor nou ava kontinyen nou ava pase.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Aglae. Mersi Minis in donn son larepons. Onorab Aglae ou kestyon.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou *panel* devan. Minis ou'n fer resorti ki sa restriktirasyon i *ongoing*.

E dan en lorganizasyon okenn travayer ler i tann restriktirasyon son lespri i pa anpe.

Alors Minis eski ou annan en petet en prezonpsyon ouswa en *forecast*, lo kantite travayer

zot pe fer mazine pou bezwen al pas en prosesis atraver *redundancy* dan sa prozeksyon restriktirasyon pou sa departman ki zot pe mazin fer?

E dezyenm Minis, mon ti ava kontan petet demann ou eski dan sa faz restriktirasyon bann desizyon ki ti ganny pran oparavan anba sa ladministrasyon menm, enn en legzanp se bann *management* ki NSC ti pe antreprann - sirtou bann laplenn ki apre ti'n sorti anba *Local Government* al anba NSC, e la nou'n vwar poudir in retourn ankor serten avek *Local Government*.

Eski zot kapab vin en pti pe pli kler, pou nou konnen eski bann desizyon ki'n ganny pran pa pou re *go back on track*, pou *go back as it was before* pou nou kapab kler lo ki direksyon sa lorganizasyon ki devlopman spor pe ale? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Premye kestyon lo ki kantite nou pe espekte redeplwaye? Lo nou lo dezyenm faz, i annan apepre en kenzenn, apepre en kenzenn.

E lo komanter Mr Speaker ki Onorab in fer konsernan, ler dimoun i tann restriktirasyon, nou per. Be tou sanzman ki ou pou fer, tou sanzman ki ou pou fer, dimoun definitivman i pou per sa ki i pa konnen, i pa okouran.

Be selman letan ou'n fer kominikasyon, ou'n koz avek sa bann dimoun mon garanti aköz i pa sel landrwa ki pe ganny fer restriktirasyon.

E lezot landrwa kot ou'n fer kot ou'n anmenn bon kominikasyon ou'n koz ek sa bann dimoun, zot napa lafreyer. Zot napa lafreyer, aköz ler nou koz avek zot i pa ki nou pe vin dir ek zot la, la nou pe frenm sa pos, fini pou ou ale.

Nou pe donn zot bann diferan opsyon e nou pe demann zot osi ki zot anvi fer, ki zot bann laspirasyon e nou pe lyez ek bann lezot Departman dan Gouvernman. Mon ti dir sa oparavan tou.

Mon krwar kekfwa Mr Speaker i annan bann keksoz ki mon dir kot nou repete, i annan bann ki mon dir kot nou bliye.

Nou annan *selective memory gaps* parler. E mon anvi fer poudir sa i en *package*. Nou pe tir zis bann bout i ganny fer an gro, i ganny fer konman en legzersis ki konplet.

E napa nanryen ki serten dan lavi. Ler nou fer dimoun krwar ki son louvraz i garanti i serten *perform* - pa *perform*, nou bezwen avek sak faz devlopman i bezwen annan keksoz ki sanze.

E en Gouvernman ki ler i vwar keksoz in sanz en fason, petet i demann aziste. I pa aziste aköz pangar i ava ganny kritike ki in aziste en keksoz ki pa byen. Sa i en Gouvernman ki i responsab.

En Gouvernman ki responsab i rekonnet ler i annan keksoz mal. Kantmenm i pou ganny kritike la i fer. E i pou vin dir ki si i annan en restriktirasyon kot *NSC* nou'n fer lannen pase, nou regarde 3 mwan 4 mwan ki mannyer i marse sa.

E si nou bezwen aziste Onorab, nou bezwen aziste. E i pa okenn napa laklerte li. i ki anmezir ou ale i apel *action based research* sa. Mon krwar si nou regard en pti git kwa sa, nou ava konnen poudir ou fer en aksyon i pran lenformasyon, ou regarde ki mannyer keksoz pe ale apre pou ou kapab aziste.

E sa desizyon ki ti ganny pran wi pou nou kapab, (mon ava les *CEO* apre donn laparol pou li eksplik en pti pe plis) ki nou ti regarde pou nou fer en

lord an tou bann sportif dan distrik.

Be i annan bann ki *still* nou'n vwar i merit tonm anba bann distrik. E nou'n fer sa bann aziste, e sa osi mon ti dir. Si nou get *verbatim*.

Anmezir ki nou ale si i annan lazistaz pou fer, nou, nou pou aziste. E nou, nou pa per letan nou vin dir en keksoz dan Lasanble ouswa nou vin dir avek bann dimoun.

E apre detrwa mwan nou'n dir nou pou aziste. Nou vin dir ek zot koumsa wi sa enn ki la nou bezwen aziste, e nou donn zot bann rezon bann zistifikasyon akoz i aziste.

E sa i par faz. Restriktirasyon pa ankor fini fer. I telman annan keksoz pou fer. Nou pe met zis fondasyon la i telman annan keksoz pou nou kapab fer ki nou bezwen fer li par faz.

E i pou annan ankor bann restriktirasyon, mon garanti zot lannen prosenn ki nou pe fer. Pa neserman restriktirasyon savedir fer dimoun aret travay. I pa neserman sa.

E vwala sa ki *result-based management* ou bezwen regard, ou 4 pilye ki mannyer ou pe *perform* e ou get lenpak e ou get rezilta. Si sa ki ou'n mete sa formil i pa donn ou rezilta, ou

pa kapab kontiny avek ou bezwen sanze.

E sanmenm sa so nou per sa mo 'sanzman.' Sanzman i pa neserman en move keksoz, me i en bon keksoz. E fodre pa ki nou reste la nou pe espekte avek menm formil ganny en diferan rezilta, i pa pou arive.

E se sa ki nou bann dimoun deor pe espekte ki nou delivre, e pe espekte ki nou donn zot rezilta. E zot konnen bann dimoun an deor zot tou. Ki avek sa kalite formil la, nou pou ganny menm rezilta ki nou'n gannyen pandan sa menm lannen ki'n pase.

Mersi Mr Speaker mon ti ava petet kekfwa sete lo sa kote pou bann distrik, ki pe arive avek nou bann lenfrastriktir kekfwa *CEO* i eksplike en pti pe plis. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen *CEO* ou ava azoute.

CEO JEAN LARUE

Mersi Mr Speaker. Mersi pou ou kestyon. Konsernan sa reorganizasyon avek Gouvernman Lokal, i vre konmansman tou bann fasilite nou ti tonm dakor ki *NSC* i responsab *maintenance* e aranz tou bann fasilite distrik enkli osi pou -

Me apre en serten letan nou ti espekte osi akoz dan Ladministrasyon Distrik zot ti annan bann travayer ki ti pe fer osi *maintenance*, nou ti pe espekte abzorb sa bann dimoun.

Me *Local Government* in deside poudir gard son bann dimoun, alor nou nou'n pran en desizyon poudir NSC i pou kontinyen travay lo bann gro laplenn, bann *multipurpose* kort avek laplenn.

Me parkont *Local Government* li sa detrwa travayer ki i annan, li i al koup zerb i al netway sa bann ptipti laplenn, ptipti laplenn. Nou, nou konsantre lo sa ki pli gro. Zot, zot konsantre ansanm.

Prezan NSC nou, nou prepar en kalandriye travay. Si par egzanp nou konnen nou pou dan tel distrik nou pe *deal* avek sa gro laplenn, an menm tan Gouvernman Lokal osi i konnen poudir nou dan sa menm distrik. Prezan li i anmenn son travayer kot i vin *deal* avek sa pti laplenn, se sa ki nou pe fer. Mersi, nou'n bezwen aziste osi. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi CEO. Onorab Gabriel.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. *Welcome* Minis ek ou delegasyon.

MR SPEAKER

Atann Onorab Gabriel. Yes Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker dan Lasanble, en Manm Lasanble anba *Order 35*.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou pa sipoze *mislead* Lasanble nou.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou sipoze ganny restrikte, fer sir sa ki nou pe dir parey mon ti ganny dir lot fwa.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

CEO in mansyonn travayer Gouvernman Lokal.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Tou dimoun in tande poudir Gouvernman Lokal in fer arete son bann *field technicians*.

So lekel travayer Gouvernman Lokal ki CEO petet si ti kapab donn nou presizyon, pou ki dimoun-

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Be ki ou pe ankoler ou, ki ou pe sot anler? Les demann kestyon, ou napa nanryen pou ou dir lo la ou? Speaker i ava deside, ki ou pe rode ou?

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Be ou pa la – ou pa *Speaker ou!*

MR SPEAKER

En pe lord silvouple. Wi terminen lo sa pwen. Ou'n fini?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pwen i sa, Mr Speaker mon bezwen proteste. Mon bezwen proteste akoz ou pa kapab pran sa lapros. Ou menm ou pe tande ek ou 2 zorey ki Minis pe dir ou.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ler mwan mon demann Minis pou *provide* lenformasyon Lasanble, ou zis *brush aside* e *move on!*

Ou bezwen aksepte poudir konman sa dimoun ki pe Chair Lasanble, si Lasanble pe ganny en lenformasyon. Lo konmansman Minis in dir nou i annan 4 dimoun pe ganny fer *redundant*. Mon demann lenformasyon, ou pa kapab siport mwan konman Speaker Lasanble, pour ki Lasanble e tou sa bann travayer NSC ki pe espere pou konn zot sor...

MR SPEAKER

Bon.

HON SEBASTIEN PILLAY

... pou ki Lasanble e zot bann *MNA* ava ganny lenformasyon pou zot konnen ki pe pase!

So annou annan en fason travay, ki Lasanble i ganny en lenformasyon konkret. CEO in dir i annan travayer Gouvernman Lokal.

MR SPEAKER

Ok byen. Ale Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou nou'n tande poudir bann *field technician* in ganny met deor.

So mon pwen i se ki CEO i kapab klarifye si i kapab

klarifye, lekel sa bann travayer Gouvernman Lokal ki sipoze ed sa bann *MNA*? Napa nanryen mal ek sa. Li ki'n met sa larepons devan.

MR SPEAKER

Silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ki ou pe ankoler?

MR SPEAKER

Sa ki ou pe demande, sa ki ou pe demande pa ti ni ganny reflekte dan kestyon Onorab Aglae. In demann en kestyon e si Minis e *CEO* in reponn li. Mon satisfè avek sa repons. Nou ava *move on*. Onorab Gabriel ou annan en kestyon.

(Interruption)

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. I enteresan mannyer deba pe konmanse sirtou ...

MR SPEAKER

I pa en deba - i kestyon.

HON CONRAD GABRIEL

Mr Speaker mwan mon ti ava kontan zis demann Minis pou plizoumwèn donn nou sa garanti, ki bann dimoun ki pe *either* ganny fer *redundant* or

transfer *anything like that*, ou annan en deba ek zot, koz ek zot byen. Akoz nou pe konsern fanmir *out there*.

E mwan konman en ansyen atlet, mon konnen poudir en atlet i depans bokou lenerzi. Mon pa'n ed mon pei *as such*, me selman i annan dimoun ki'n travay kot *NSC* ki'n ed sa pei en kantite.

Therefore ti ava bon si zot reget zot desizyon *right now*. Akoz Lepep pe note *out there*.

Mon pa krwar sa i sanzman ki nou ti pe espekte. Bokou nou *out there* pe montre nou mekontantman lafason pei an zeneral pe ganny *rule*. Mon pa panse ki -

(Interruption)

MR SPEAKER

Ou'n fini avek kestyon?

HON CONRAD GABRIEL

Mr Speaker mon ti ava kontan zis dir Minis konnen poudir *whoever* ki'n ganny fer *redundant*, si zot pou ganny sa sans reganny sans partisip dan ou Minister, vi ki i annan ou atase avek lafanmir.

Petet i annan ladan ki bann paran ti ava kontan kapab travay avek bann lafanmir, parey sa ansyen zofisye ki ti ansarz kot *basketball*. Li osi in

ganny retenir son pos malgre i ti annan disparet larzan. So ti ava bon ou get sa an konsiderasyon Minis.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi.

HON CONRAD GABRIEL

Lazournen Lape bann Onorab silvouple, nou pou vwar anba zot Minister si spor pou fer progre oubyen non. Akoz 4an sa ki'n pase sa Gouvernman in fer bokou. Dan Sesel i annan bokou *sportsmen* ki pe kriye *out there!*

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Gabriel, ou'n fini avek ou kestyon?

HON CONRAD GABRIEL

Zot lasasen lot kote en?

(Interruption)

MR SPEAKER

Bon i sanble mwan.

HON CONRAD GABRIEL

Be Minister Speaker *sorry* mon pe ganny tro bokou *disturb*.

MR SPEAKER

Terminen-terminen silvouple.

HON CONRAD GABRIEL

Mon pe ganny *disturb* bokou. I sipoze Lazournen Lape ozordi.

(Interruption)

HON CONRAD GABRIEL

Be pa *disturb!*

MR SPEAKER

Silvouple bann Manm, annou gard en pe lord, annou permet nou sesyon kestyon, kontinyen annord. Onorab Gabriel.

HON CONRADE GABRIEL

Nou'n ganny dir avek Minis ki dan dezyenm faz i annan apepre 15 dimoun ki kapab ganny afekte avek restriktirasyon.

Eski ou kapab donn nou en ki letap bann dimoun ki pou tou tonm dan sa laliny afekte? Mersi.

MR SPEAKER

Bon mersi. I sanble-man nou pe egzos *subject matter* sa kestyon. Minis ou ava pran eleman ki ou annan repons pou Onorab Gabriel.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Premye i ti'n demann mon en garanti. Garanti ki mon pou donn Lasanble Mr Speaker. Se ki tou travayer, tou dimoun dan sa restriktirasyon i ganny afekte.

Parey mon pe dir nou pe zis koz sa bann dimoun kot nou pe redeplwaye. Nou annan lezot dimoun ki ganny afekte dan en fason tre, tre pozitiv osi ki nou pa pe koz lo la. E pou en rezon nou fer sir nou pa koz lo la. Mwan mon pou koz lo la.

Akoz i annan en kantite keksoz pozitiv osi ki pe arive, kot nou pe donn bokou sans bann dimoun ki bann profesyonnel pou zot kapab mont pli devan. E pou nou kapab osi fer sir ki nou profesyonnalizm spor dan Sesel.

E pou ou kapab fer sa, garanti ki mon pe donner se ki, tou bann sanzman i ganny kominike e i ganny kominike byen - plis ki en fwa parey mon pe dir avek sa bann dimoun ki konsernen. E bann letan kot desizyon i fini ganny fer.

Akoz sa bann desizyon nou pran lo nivo *management*. E NSC i vin avek son bann

propozisyon, i anmenn kot *management* e nou deside e nou pa pran li alalezer.

Nou vreman mazin lo la. E nou get tou bann senaryo, nou regard nou bann stratezi, nou regard resours ki nou annan. E nou fer sa bann desizyon e apre nou kriy sa bann travayer si, si akoz sa kestyon *redundancy* si i annan *redundancy*.

Selman nou priyorite se pou fer redeplwayman. Priyorite se fer redeplwayman. E mon anvi zis refer rapel ankor Mr Speaker.

Avek Onorab ankor nou pe *selectively* tir bann keksoz ki mon pe dir ek omit bann keksoz lezot ki mon pe dir.

I annan bann travayer lamazorite ki'n fer redeplwayman ki napa problem, akoz zot in fini fer redeplwaye. E sa bann detrwa ladan ki ti pou fer redeplwaye dan sa 4 ki mon'n mansyonnen ki *Leader* Lopoziyon in demann mwan kestyon, 2 ladan in ganny ofer 3/4 diferan louvraz zot pa'n pran! Zot pa'n pran. Nou pa pe koz lo la, la pou nou fer Seselwa pran responsabilite, zot pa'n pran.

Akoz nou anvi donn lenpresyon ki nou pe zis tir dimoun nou pe met deor, e nou pa kontan sa bann dimoun e i en keksoz danzere ozordi. I

danzere akoz apre 40an prezan nou vwar ki nou fer dimoun krwar poudir nou kontan li letan nou zis kit li la kontrol li en bon pe, nou kontrol zot en kantite e vwala ki'n arive.

I annan bann dimoun ki ankor pe ganny 5000, R7000 en ta lannen in fer kot *NSC*. Sa osi nou bezwen aranze sa.

E sa bann dimoun osi ki pe ekout mon zot osi zot konnen poudir nou pe fer sa bann deplwayman restriktirasyon pou nou met sa bann lazistis, sa bann *fairness* ki nou bezwen anmennen dan sistenm ki, en dimoun ki travay bezwen annan en lapel ki al avek.

E letan ou annan en lorganizasyon ki tro gro i tro gro i pa efektiv! I pa efektiv e sa garanti ki mon pe donner e nou pou fer sir. Mon repet ankor poudir ki nou pe koz ek sa bann dimoun nou fer bokou, bokou *counselling* lamazorite leka, lamazorite leka i pa en *redundancy*. Lamazorite leka i en ka redeplwayman.

I annan en kantite louvraz Sesel, i annan. E nou pe fer en travay en legzersis Bidze ki fek fini yer. Nou pe vwar dan bann lezot separeman lezot landrwa kote ki i annan e akoz en atlet in fer bokou pou Sesel i en atlet, i pa neserman ki i vin travay

kot *NSC*. Nou bezwen get kapasite.

E mon garanti en lot garanti Mr Speaker ki mon anvi donn Lasanble. Mon garanti ki Lopozisyon pou pli pa kontan ankor ki nou pe al fer, akoz nou sistenm filozofi prensip travay, i konpletman diferan avek sa ki ti la.

E se sa bann dimoun ki'n demande Oktob lannen pase. Zot oule en sistenm ki diferan, e nou kapab agree pou dezagree lo metodoloji, lo fason fer.

Me dimoun lo sant devlopman sosyal napa zis en sel fason fer. I annan en fason fer ki ou gard dimoun an kontrol. E en lot fason fer kot ou met kontrol dan lanmen dimoun. Vwala ki nou pe fer nou.

MR SPEAKER

Mersi.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

E lo sa dezyenm kestyon lo kote sa 15 dimoun i ankor pe fer sa. Sa legzersis i en legzersis ki ankor pe ganny fer. I pa ankor fini ganny fer. E parey Onorab Lopozisyon in demann detay, detay nou pa kapab donn par bout, akoz mon asire sa i en kestyon ki si ou fer ou ganny

kritike si ou pa fer ou ganny kritike menm.

Si zot oule sa bout ki nou'n fini fer, nou ava anvoy sa bout kot Lasanble Mr Speaker.

E letan nou'n fini fer sa lot 15, nou kapab anvoy sa bann lenformasyon osi tou nou ava fer ou lofis gannye Mr Speaker ou ava kapab distribye. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis. Minis an vi ou larepons bomaten, konsernan desizyon pep Seselwa an Oktob lannen pase.

Eski Minis pe dir avek nou ki pep Seselwa ti vote pou zot perdi zot louvraz apre eleksyon?

MR SPEAKER

Ou pa pe demann en kestyon lo restriktirasyon e ou pe demann en kestyon lo swa pep Seselwa an Oktob. E sa i pa size sa kestyon la.

(Interruption)

HON WALLACE COSGROW

Mon *micro* ti on Speaker ki'n koupe. Mr Speaker mon pe fer

referans lo sa kestyon an repons ki Minis i fek donn nou bomaten.

Minis in koz lo la li. So mon pe fer mon kestyon referans avek son larepons.

So Minis eski ou kapab dir nou si se sa swa ki pep Seselwa ti fer. Akoz mon rapel tre byen kandida LDS Prezidansyel ti dir otreman ti dir person pa pou perdi zot louvraz dan sekter piblik!

(APPLAUSE)

HON WALLACE COSGROW

Eski, eski Seselwa in aste en kabri dan sak an Oktob lannen pase?

Dezyenm kestyon Mr Speaker, Minis eski ou kapab dir nou si sa bann restriktirasyon, akoz ozordi nou konnen i annan en kantite bann spor avek limitasyon resours, swa imen swa finansyel ki pe ganny bokou difikilte enteraksyon avek NSC.

Mon pa pe dir lafot NSC mwan. Me selman resours i limite e bann federasyon e bann federasyon bann lasosyasyon ot vwar bann bokou difikilte enteraksyon avek NSC.

Eski Minis ou kapab dir nou si sa bann restriktirasyon ki ou'n fer, e ki pe vini, pa pou

afekte plis bann Federasyon avek bann lasosyasyon pou ki zot kapab promot zot spor zot aktivite ki zot pe fer en pti pe plis? Mersi bokou Minis.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis mon krwar son dezyenm pwen i pertinan si ou ti kapab adrese silvouple.

MINISTER MARIE-CELINE ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Non mon pa pe al reponn kestyon mwan. Mr Speaker mon krwar sa bann zimnastik politik i normal, akoz i Lasanble Nasyonal ki zot pe fer sa la, i normal ki zot fer i Lazournen Lape. E lape nou annan tolerans pou diverzans lafason ki mannyer nou enterpret keksoz.

E tou keksoz ki ganny dir i *open* pou enterpretasyon. Si Onorab i anvi enterpret sa ki pe arive parey li in enterprete, nou respekte son lopinyon.

Mwan mon lenterpretasyon i diferan. I normal dan en pei la demokrasi kot nou annan diferans fason lenterpretasyon, e nou viv anpe ki pli bon ki sa?

Dezyenm kestyon lo kote si i pou afekte. Mon garanti Mr Speaker Onorab poudir non. O

kontrer akoz nou pe profesyonnalizm spor.

Akoz nou pe donn bokou plis lotonomi bann Federasyon lasosyasyon, pou zot osi ariv sa nivo. Nou bezwen fer sa bann restriktirasyon. E mon pou demann Lasanble en pti pe pasyans pou nou kapab fini fer sa.

Nou pou mezir bann rezilta e nou pou fer bann lanons e nou pou fer bann kominikasyon avek tou dimoun pou vwar latransparans *accountability* ki pou fer. E si sa restriktirasyon ki nou pe fer, dan nenport ki fason i afekte performans rezilta zot kapab garanti.

Kantmenm zot pou kriy mwan la pou zot kritik mwan mon napa problem *I can take it!* Nou pa pou per pou nou vin dir regard sa, sa enn ki la nou pe refer akoz i pa'n anmenn rezilta ki nou ti krwar i pou anmennen. Nou pou al fer en lot. Vwala grander matirite Gouvernman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi nou ava termin sa la pou sa kestyon. Mon remersye Minis e son delegasyon pou zot partisipasyon e mon swet zot bonn zournen e bonn kontinyasyon travay.

(MINISTER ZIALOR AND HER DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Manm Onorab e nou piblik deor nou pou pran en poz teknik nou pou aret transmisyon, me nou pou kapab reste dan lasal zis pou permet zofisye pou *sanitise* latab Minis.

HON GERVAIS HENRIE

(Off-mic)

Mr Speaker...

MR SPEAKER

One second. Ler nou rebran en pti moman.

(technical break)

MR SPEAKER

Nou a pran *Order* Onorab Henrie avan ki nou apel Minis.

HON GERVAIS HENRIE

Wi mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule atir

latansyon Lasanble lo nou *Standing Orders 37 (8)* ki dir nou *“a question shall not be made the pretext for a debate.”*

Mon pe dir sa aköz mon santi poudir i pe annan en labi par bann Manm Lopoziyon ki tou le semenn olye anmenn bann kestyon ki annan lirezans nasyon, ki annan konsern piblik, zot pe zis annan en nespes konpanyy lafreyer, ki dimoun pe ganny pouse dan tou landrwa travay.

Semenn pase ti *SFA*, sa semenn i en *NSC*. Semenn prosen mon pa konnen ki zot pou anmennen!

Konmsi nou bezwen anmenn keksoz ki vreman annan relevans latansyon konsern piblik ki olye gaspiy letan Lasanble tou le Mardi bomaten avek bann kestyon ki vreman napa pwa.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mon a repet en keksoz ki mon'n deza dir e fer kler dan Lasanble. Mon rekonnet ki en kestyon i kapab ganny konmanse par en *statement* e sa *statement* i kapab bord en size politik.

Me selman mon vwar poudir Manm i tro souvan pran sa zis pou lans en deba politik

lo en size ki pa konsern *subject matter question*. Alor mon demann tou bann Manm tenir sa an kont e annou sey gard lord silvouple. Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Lefe ki mon'n ganny nonmen dan sa *point of order*. Mon oule fer en *personal explanation* vitman, akoz i mon drwa konman *Leader* Lopozisyon e mon privez pou anmenn en *PNQ*.

Mon oule *remind* Onorab Henrie Mr Speaker ki presedans sa Lasanble ki'n ganny kree par *li menm* - Se ki ou fer kestyon dan Lasanble e Manm i demann tou kestyon.

So sa mantalite 'diktater' pou vin dir mwan ki kalite kestyon ki mon pou anmenn pa pou marse ! Si ou pa kontan mon pe demann mon kestyon al Ankour e *challenge* mon Ankour mon pe demann mon kestyon!

MR SPEAKER

Onorab ...

HON SEBASTIEN PILLAY

.... si ou anpes mwan pou demann mon kestyon, mon pou anmenn ou Ankour mon pou *challenge* ou !

(*Interruption*)

HON SEBASTIEN PILLAY

I mon drwa e mon privez pou demann mon kestyon! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Pillay ou annan drwa, ou annan drwa anmenn ou *PNQ*, nou pe respekte sa.

Me selman sa ki mon'n dir zis oparavan i aplike. Annou evite ki nou servi kestyon konman en preteks pou en deba. Madanm raporter ou ava apel Minis ki swivan silvouple?

Bon ale nou'n ganny ase silvouple. Bonzour Minis Errol Fonseka Minis pour Zafer Entern e osi Mr Alain Volcere Sekreter Prensipal pou Imigrasyon e *Civil Status* Mr Michel Elizabeth Sef Zofisye Imigrasyon.

Nou ava konmans avek kestyon pou Minis e nou konmans avek kestyon 80 Onorab Desheila Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou Manm Onorab e bonzour spesyal pou zabitan Perseverance.

Eski Minis pour Zafer Entern I kapab dir avek sa

Lasanble ki travay son Minister pe fer pou idantifye bann etranze ki pe travay isi san en *GOP* valid e ki sanksyon pe ganny pran kont sa bann endividi e sa ki responsab pou fer zot vin travay isi? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou ava adres sa kestasyon silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, *Leader of Government Business, Leader of the Opposition*, tou Manm Lasanble, tou dimoun a lekout bonzour.

E Onorab Bastienne mersi pou ou kestasyon. Departman Imigrasyon, ek Leta Sivil i servi en sistenm elektronik ki zer prosedir permi travay.

Sa sistenm i permet pou detekte kan en permi in ganny donnen e kan i fini.

Dan Departman nou osi annan en Seksyon *Enforcement* ki son manda spesifik se ki fer sir ki tou etranze ki dan pei, i an konformite avek Lalwa Imigrasyon.

Sa seksyon i fer lenspeksyon detanzantan pou verifiye permi travayer etranze e osi verifiye si zot pe travay an konformite avek ot permi.

Parfwa sa bann *spot checks* i ganny fer an

kolaborasyon avek Departman Lanplwa.

Me mon oule osi fer resorti ki depi boner sa lannen malgre bann mezir ki'n ganny met an plas pou kontrol sirkilasyon lo mouvman an rezilta pandemik *COVID-19*. Nou'n kontinyen nou zefor pou fer sa bann vizit routin mannyer nou'n kapab natirelman. Malgre nou pa'n kapab entansifye parey nou ti ava plito kontan fer.

An sa ki konsern bann parmi ki'n ekspire, en lalis i ganny tire detanzantan e seksyon konsernan i fer sorti bann *reminders* tou le mwan pou bann anplwayer, pou averti zot ki permi zot bann travayer in fini e ki zot bezwen fer prosedir nesaser, pou renouvle si zot pou kontinyen gard sa travayer dan lanplwa.

Konman en mezir prevantif seksyon ki zer permi travayer, i osi fer sir ki ler anplwayer i fer demann pou en nouvo travayer i an konformite avek Lalwa Imigrasyon.

Normalman nou donn en dele 10 zour pou sa bann anplwayer fer le nesaser.

Aprè sa 10 zour. Si nanryen pa'n ganny fer aksyon nesaser i ganny pran e sa anplwayer ek sa anplwayer.

La son bann travayer i ganny deklare en *prohibited*

immigrant. E sa anplwayer i ganny 48er pou tir son travayer etranze dan pei. Ler travayer etranze i ganny deklare *prohibited imigrant*, son anplwayer pou bezwen vin pey tou son bann aryeraz *GOP* dan en dele 14 zour.

Si sa anplwayer i decide pou pa vin pey sa bann aryeraz, Departman Imigrasyon i fer sir ki sa anplwayer i ganny *straightaway blacklisted*. E i pa pou ganny anmenn okenn nouvo travayer dan pei.

Konsekaman an se moman napa okenn lezot sanksyon an plas me provizyon pe ganny fer, pou ki sa dan lavenir mezir pli sever ava vin an fors dan bann sityasyon kot travayer etranze i reste dan pei ilegalman.

Sanksyon pou enkli penalti ziska R25,000 par lofans pou anplwayer e R10,000 par lofans komet par en anplwaye. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Bastienne.

MR SPEAKER

Onorab ou annan kestyon siplemanter? Mersi Minis. *M*

HON DESHEILA BASTIENNE

Wi Mr Speaker. Mon annan en kestyon siplemanter, mersi.

Minis eski dan sa legzersis rutin ki ou'n dir Lasanble zot

pe fer. Eski zot in arive dekouver ki annan parmi sa bann etranze ki zot *GOP* pa annord e ki aksyon zot in pran eski sa bann dimoun in ganny kit pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab an tou leka, sa louvraz zanmen i fini li. Sa louvraz i *ongoing*. So pou reponn ou kestyon wi i annan ki nou fer resorti, mon pa kapab dir ou egzaktaman lekel a se moman. Me sa louvraz i kontinyelman arive. Mersi Onorab.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Mr Speaker mon ti ava kontan demann avek Minis dan sa de dernyen lannen ki kantite travayer ilegal konmsi ki'n detekte atraver sa legzersis ki zot pe fer ki'n detekte ki pe travay san en *GOP*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Meri Onorab. Onorab si oule sa *item* egzaktman mannyer i été mon pou bezwen *provide* sa *later on* ek ou. Me selman parey mon dir sa i kontinyen pe marse e nou pe kontinyen fer sa.

Me selman en kantite sa bann sityasyon osi nou rezourd. Parfwa i arive ki en dimoun i *expire*, son *GOP* zis sanmenm nou donn sa pti dele letan 10 zour. E parey mannyer sityasyon i ete Imigrasyon i renouvle *GOP* ki'n ganny permet par Minis Lanplwa.

So si sa permi pou li annan en etranze i kontinyen, *then* i zis en kestyon administratif ki nou fer, ki nou ed li asiste li fer pou sa dimoun legal.

So pa neseserman konman en *GOP* i *expire* ki sa dimoun i pou kit pei. Si sa biznes par egzanp i annan sa drwa. E lanplwa i *happy* pou li kontinyen, *then* i ganny renouvle.

E en kantite fwa sa bann *overspill*, sa bann sityasyon i arive aköz sa bann prosesis pe ganny fer.

So nou bezwen annan en serten fleksibilite osi ek bann dimoun ki annan zot *GOP*, si tou keksoz i annord e sa pti *turnover* pou zot renouvle zot *GOP*. Sanmenm nou donn zot

sa dele 10 zour pou sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm. E mon ti ava kontan swet zabitan Bel Ombre en bon Lazournen Lape.

Mr Speaker mon pa tro kontan larepons ki Minis pe donn nou in *regards to* statistik.

Parske letan Onorab Esparon in demann sa kestyon an relasyon avek kantite dimoun, mon krwar obor Minis i annan 2 teknisyen, e kestyon orizinal ti *GOP*. *By now* Minis avek ou bann teknisyen zot bezwen konnen pandan sa peryod 1an nou dir, konbyen dimoun ki lo *GOP* Sesel, konbyen ki annan problemm *GOP*, e konbyen dimoun ki'n kit pei?

Akoz zisteman parey Minis in dir zot pa ankor konformite avek Lalwa. Mon mazine ou 2 teknisyen i bezwen konnen Minis. Lontan zot dan sa Minister zot. Mon premye kestyon.

Mon dezyenm kestyon mon ti ava kontan demann ou mon'n tann ou koz lo pou

annan plis konsekans a lavenir *in regards* sa bann mankman, sa bann kas Lalwa, ou'n mansyonnen en zafer R25 mil a lavenir.

Kekfwa mon ti ava kontan demann ou eski pou annan en revizyon dan Lalwa, ki pou permet sa bann zisteman sa bann sanksyon ki ou'n koz lo la avek nou?

E mon trwazyenm kestyon mon ti ava kontan demann ou. An relasyon avek *GOP* bann etranze ki travay dan nou pei. Mon rapel dan ladministrasyon avan nou ti ganny dir dan sanmenm sa Lasanble poudir i annan anviron 500 ekek dimoun ki ilegal dan Sesel, par - mon rapel Minis Meriton sa letan ki ti vin la.

Mon ti ava kontan demann Minis eski Imigrasyon zot pe mazin annan en *taskforce* ki apre ler zis parey pandan letan Eleksyon kot bann profesyonnel Seselwa i ganny *train* pou travay avek eleksyon tou le 5an.

Eski ou Minister pe mazin osi *train* en pe profesyonnel Seselwa, pou travay apre ler avek Imigrasyon ek Lapolis ek tou bann lezot Departman zisteman pou nou ed zot dan sa travay ki zot pe fer pou asire ki lo laferm, dan lotel, bann magazen dan Sesel an zeneral,

tou bann etranze ki lo nou later zot legal e zot pe fer keksoz responsab pou pei? Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Arissol. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi Mr Speaker mersi Onorab pou ou kestyon. Onorab zisteman sanmenm sa ki nou fer.

Parey mon dir nou prensip i ki tou dimoun ki dan pei i lo en baz legal. Tou travayer ki dan pei i lo en baz legal. Natirelman parey mon'n eksplike boner nou *enforcement* i vre nou *enforcement group* i pa en gran group.

Me selman rezon ki osi nou pa'n tro fer sa *enforcement* sa lannen, se sa bann serten restriksyon ki nou ti annan.

So me selman nou servi parey mon dir Lanplwa e menm nou konnen *from* Lapolis parler nou ganny lenformasyon sorti *special branch* ki zot al dir nou ki en tel sityasyon pe arive en landrwa ki probableman i annan dimoun ilegal.

E la nou fer bann *spot check* lo sa bann landrwa. So sa i *ongoing*, sa bann dekouver.

Me byensir bomaten menm mon kapab donn ou sa bann *figures* Onorab, mon ava

fer sir ou ganny sa bann *figures* ki ou'n demande. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis. Minis dabor en leklersisman mon'n tann ou dir taler ki pa neserman ki ler bann travayer zot *GOP* i fini, ki zot kit deswit. Akoz parfwa en bann anplwayer pe fer prosedir pou renouvle.

Be Minis be si mon konpran byen, si mon mazin byen, okenn dimoun ki pe fer renouvle *GOP*, zot bezwen kit pei apre re antre. So akoz sa bann dimoun ki ankor la apre ki zot *GOP* in *expire*?

Dezyenm Minis, eski ou kapab dir nou lekel ki pey fre dan ka kot en anplwayer napa larzan *or* i refize peye. Lekel ki pey fre repartasyon sa bann *prohibited imigrants* pou donn zot pei? E si sa lannen kantite apepre zot in peye sa lannen, kantite in kout *tax payers money*?

Trwazyenm konsernan bann dimoun ki petet i annan en *grievance* ek zot anplwayer, prezan zot ankor ladan *limbo* e zot pa ankor kit pei. Me zot bezwen ganny antretenir, zot

bezwen ganny mentenir par en dimoun *or* Leta.

Eski i annan bokou sa bann ka e konbyen pe kout Leta? Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Onorab. Mon ava pran ou dernyen pwen lo *grievance*. I annan de sityasyon *special grievance*, ki an lye ek *Trafficking in Persons*. E sa i en lot bout bann problemm Imigrasyon ki pe devlope dan pei.

E nou seksyon *TIP* vize anba mon Departman. E nou ganny e lekel ki peye, ki mannyer sa bann dimoun i reste la. Akoz zot napa en *means earning*. So sa bann sityasyon koumsa nou annan en serten fon ki nou ed in *TIP*, nou annan bann *shelter*. I annan *shelter* ki La Misère e osi en *shelter* ki pe ganny fer la kot *Good Sheperd* pou ed sa bann sityasyon.

Ti annan en lot *shelter* obor Legliz Katedral ki nou'n servi tanzantan. So sa i bann sityasyon *TIP*.

i annan en lot sityasyon zafer *grievance* ki vreman konsernan. Sa i lo ler en anplwayer i *raise* en *grievance*

complaint ek son *employer* e en Avoka i pran son *case* e i anmenn Ankour. E nou ganny ordonnen par en Ziz pa pou (*PI*) sa dimoun, menm son *GOP* in fini akoz i annan en *case* Ankour ki pe arive.

Dan sa bann sityasyon pa nou ki *obviously* i annan nou, nou anvi sa dimoun i sorti. Akoz son *case* i kapab ganny fer menm si i pa dan pei. I kapab arive, e menm konmela ek *zoom* i ti pou kapab asiste sa Lakour ek *zoom*.

Me selman mon santi parfwa sa bann sityasyon i ariv en pti pe tro souvan, ki sa Ziz i donn nou en *order* pou pa (*PI*) Pou pa deport sa dimoun.

Dan sa bann sityasyon i kapab prolonge e mon pa tro siny ki mannyer sa bann dimoun i viv. *Obviously* i annan en dimoun ek en lentera pou fer sa ek li. So i annan sa bann group ki i annan bann lezot zanmi ki ed zot pou sey zot reste dan pei.

Me dan sa bann sityasyon koumsa nou pa kapab fer nanryen. Nou bezwen zis swiv Lakour ziska ler *the case* i ale i ganny fer. Apre nou kapab pran nou aksyon.

Ou lot sityasyon, i annan bann ka i vre ki finalman ler nou (*PI*) en dimoun, mon mazin Mr Toure la, ki finalman nou

Gouvernman Sesel ki bezwen pey *the cost of it*.

I annan sityasyon ki nou pa kapab, sa dimoun i ilegalman dan pei e alor Gouvernman i bezwen pey *the cost of it*. Si i posib natirelman *the employer* i fer sa, me selman pa tou ka.

Lo kestryon *GOP* ou ti demann mwan en kestryon lo *GOP*. Si en dimoun i pe fer en *renewal*, i annan en sityasyon sa dele letan nou donn li.

Me *for a new GOP* sa dimoun pa devret dan pei. Me selman zis mon pe, ou pa'n demann mon sa kestryon, me selman mon ava eksplik ou en keksoz.

Dan letan *COVID* ti annan en laranzman ki en *employer* ti i pa ti kapab pey sa travayer, selman en lot ti kapab pran sa travayer e nou pa ti oule dimoun mouvman ek rezon *COVID*. Nou ti *allow* en *transfer* anba sipervizyon *Immigration obviously*. Nou ti *facilitate* sa pou anpes sa mouvman dimoun ler pa ti neser.

E *as long as* sa lagreman ti ganny fer ant sa 2 *employer* e ti an konformite ek son louvraz ti a pe fer menm louvraz, pa en lot louvraz. Sa nou ti permet pou arive dan letan *COVID*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Uranie wi.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Minis lannen pase bokou travayer etranze ti'n ganny fer kit pei. Ti reste apenn en pti gin etranze dan pei.

So mon kestyon se keler ki sa bann etranze i la? E nou rapel lo konmansman lannen kot bokou in vin isi anndan ti zot pa pe donn *GOP* preski okenn etranze.

So keler sa kantite etranze in antre e keler e ki group etranze ki'n ganny trouve ilegal dan pei? A ki lenstans ki zot in vwar ki annan etranze ki i legal dan pei?

Eski la dan sa 10 mwan i annan etranze ki'n antre anba zot *watch* ki'n vin ilegal dan pei? Oubyen sa bann ki pa'n ale ki'n reste ki ankor ilegal dan pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Yeah Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Dan letan *COVID*, vreman ti ganny redwir en kantite etranze dan pei.

Aprè nou'n ouver pei e i annan serten lakonpanyen konstriksyon ki'n konmans fer vini etranze.

So sa i sa nouvo group ki'n antre e bann lezot Biznes lokal ki'n rekonmans zot louvraz. Ti annan en kantite demann osi ki Minister Lanplwa in get sa byensir ek tou nou bann program ki nou fer sir ki osi, si Seselwa i kapab fer sa bann louvraz i ganny sa sans. Sa Minis Lanplwa pe travay seryezman lo la. Me sanmenm sa kapab konpran aköz in monte.

Me selman ler nou ganny *expired GOP* napa *illegal GOP* i annan *expired*. So toultan sa *expired GOP* i pe vini i kapab dan en 1000 dan en 2000, so en mil en 1500, 1100 e i bouze toultan sa. Me selman ler i *expire* pa vedir i en dimoun i *illegal* dan pei. I zis sa proses *expiry* apre *renewal*, ki sistenm i donn ou sa *figure* koumsa. Selman pa neser sa dimoun i ilegal dan pei.

Ilegal ler en dimoun ki vreman i pa'n napa okenn zefor pou fer en *renewal* la sa bann sityasyon koumsa son letan in pas sa 14 zour la i ava vin en ilegal.

E sa bann *figure* mon kapab donn zot pli tar Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab mon permet ou zis klarifikasyon lo ou dernyen pwen lo ou pwen silvouple. Wi.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Minis ou'n dir la ki wi ou'n aksepte ki lannen pase preski tou etranze ti'n kit pei e la konstriksyon in konmanse lezot biznes in ouver.

So mwan mon pe rode si konstriksyon ou pe donn sa bann dimoun *GOP*. Bezwen pas dan ou sistenm be *GOP* pa i al pou 2an, pa'n kapab sa bann ki la ki fek antre ki *GOP* pa legal non? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi Mr Speaker, mon pa tro konpran. Selman les mwan koriz en keksoz Onorab, pa tou etranze ki ti kit pei dernyen fwa. Ti annan en kantite *construction company* ti tenir. En kantite lotel osi ti tenir serten bout. Selman pa ti tou ki ti ale. Ti annan en kantite bann pti biznes ti tro lour pou zot tenir zot travayer ki zot in les ale.

Selman pa ti tou, ti annan en kantite *industry* ki ti ankor dan pei. Mr Speaker mon'n

mank sa dernyen lot bout ki'n demande, petet i kapab demann sa en kou.

Mon krwar Minis in klarifye. Mon pou pas lo prosen kestyon. E mon pou nou pou bezwen osi sanz delegasyon. Madanm Clerk ou ava donn sinyal pou *sanitizing*.

Mon pou remersye Mr Alain Volcere, Mr Elizabeth pou zot prezans. Mersi bokou e bonn zournen.

(MR VOLCERE AND MR ELIZABETH WERE EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Madanm Clerk ou ava donn sinyal pou nou aret donn transmision silvouple pou nou *sanitise*.

(technical break)

MR SPEAKER

Bon byenveni nouvo delegasyon. Nou annan Mr Albert Rose *Chief Fire Officer*, Mr Regis Bethew *Deputy Chief Fire Officer* e Mr Robin Mathiot *Assistant Director Lifeguard*. Nou a prosede avek kestyon 81 Onorab Noline Sophola.

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou lekip, tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker mon oule swet tou bann polisye ek zot *staff* e osi bann zofisye *Firemen* en bon lazournen lape.

Mr Speaker etandonnen ki bokou lanfaz pe ganny mete lo redinamiz nou Lendistri Tourizm, i enportan note dan plizyer ka kliyan in perdi zot lavi dan aktivite lo lanmer.

Eski Minis i kapab dir nou Lasanble, ki plan zeneral ki ou Minister i annan pour ede evit sa bann ka noye? Etandonnen ki lans Grand Anse La Digue i enn parmi bann lans byen frekante, ki plan spesifik pour La Digue vizavi *lifeguard*? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis larepons silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker e mersi Onorab Sophola pou ou kestyon. Dan nenport ki *post* ki nou pou ete lo lans nou pa pou zanmen kapab kouver e evit sityasyon noye totalman. Par lefe ki i annan bann landrwa i touris i frekante, ki *lifeguard* pa pou kapab kouver an zeneral.

Plan pli enportan dan sa ka se pour entansifye

sansibilizasyon dan nenport ki fason ki nou santi i merit. Par egzant lo medya, dan bann lekol plis *sign boards* e osi lenstriksyon dan bann landrwa touristik.

Antretan nou pe deside pou al sey apros bann travayer *kiosk* lo lans, pou donn zot serten formasyon. Nou, nou a donn zot serten formasyon osi byen ki lekipman pou zot kapab pran serten aksyon ler i annan en lensidan parey.

Dan sa menm laliny Mr Speaker, mon oule fer resorti ki nou toultan ankouraz e aplodir bann manm piblik ki riske zot lavi, pou sov en dimoun ki dan bezwen kot ki napa *lifeguard*.

E i annan bokou dimoun in fer sa bann tel sakrifis. En legzanp ase resan sete Mr Perrin Pierre ki ti sov lavi en touris La Digue le 14 Out.

Dezyenmman lenportans dan nou plan, se etabli bann *post* dan bann landrwa pli frekante. Ki pou osi enkli lekipman esansyel e bann travayer ek abilite pou desarz sa responsabilite efektifman. Nou plan lo Mahe kot napa prezans *lifeguard*, se pour kontinyen donn lantrennman serten group travayer kot bann lotel pour zot asiste pandan bann tel lensidan dan zot proksimite.

Lifeguard pe osi planifye pou zwenn e diskit lenportans sa size avek Minis Touris. Pou fer sa. Pou le moman *lifeguard* pe tanporerman fer *survey* dan Anse Royale pou ganny en landrwa apropiye pou etabli en *post*. E ki posibilite ava swiv pou fer li vin permanan lannen prosenn.

E pour a se moman zis pou eksplik zot Mr Speaker, zot pe servi en pti lasanm dan sa kordgard Lapolis pou met zot bann lekipman apre zot kouver Anse Royale pandan lazournen.

Kot nou annan bann prezans *lifeguard* aktyelman, i byen rar ki i annan bann lensidan koumsa, bann lensidan noye. Sepandan lentansyon se pou toultan fer sa bann *post* vin pli efektiv.

Servis *lifeguard* i osi donn lasistans ki ganny demande dan bann gran levennman ki fer obor lans oubyen obor lanmer.

E plan spesifik La Digue i date depi 2020, ti pour etabli en *lifeguard post* kot lans Grand Anse La Digue. Nou pa'n kapab materyaliz sa plan, malgre ti napa bokou lentere sorti kot bann Digwa pou zwenn sa servis.

Nou pli gran defi ti pou met striktir sa baz an plas aköz ti annan en problemm propriyete osi, nou ti bezwen,

tou sa bann propriyete ti, e sa plan pou remet an plas sa bann, sa proze *lifeguard* La Digue se pour esper Lotorite *planning allocate* nou avek en lot bout later apropiye. Aköz kot nou ti pe anvizaze fer sa proze ti lo en propriyete prive.

Nou pe *plan* pou ganny e baz avek tou lekipman neseler enkli mendev pou nou kapab depwal travayer lo bann lans ki nou war i neseler pou sa kouvertir.

Alors Onorab Sophola nou pli gran defi i annan ase dimoun pou fer sa louvraz.

Recruitment i kontinyen. Me sa en keksoz ki met nou ne pti pe an retar e lo bann zil par egzant nou bezwen sa dimoun aktyelman sorti laba.

La ozordi Praslin par egzant nou annan, nou kouver Cote D'Or. Nou kouver Anse Lazio, Cote D'Or Anse Lazio i annan apepre 6 dimoun laba.

Me i pli bon osi si nou ganny Praslinois ek natirelman pou La Digue osi, ankouraz bann Digwa vin *join* pou nou kapab donn sa servis. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Sophola siplemanter.

HON NOLINE SOPHOLA

Thank you. Mersi Mr Speaker. Minis apre ki mon'n ekout ou e etandonnen ki bokou konsern in ganny leve, e ki menm Prezidan in rekonnèt ki sa size i en defi, apre parey ki ou'n nonmen Mr Perin. Me avan Mr Perin Pierre in annan plizyer dimoun ankor ki'n ede ladan.

Mr Speaker mwan mon pe demann Minis pou li met latansyon lo La Digue parey in fek nonmen Anse Royale, akoz La Digue i en landrwa ki byen frekante par touris e ki bokou aksidan i arive.

E osi mon pe demande Minis i ankor boner, si ou kapab fer sa demann antre dan Bidze pour ki sa i ganny materyalize, vedir dan son totalite, i vedir ki Praslin La Digue, Mahe nou tou nou a ganny en pti bout ladan. Non pa ler Bidze in fini apre nou dir nou pa'n met dan Bidze, napa larzan.

Lo size *recruitment*, Minis i annan bann zenn plizyer ki'n sove ou'n fek dir. Minis i annan en lalis non. Akoz mon'n deza fer en travay lo la, parey ou'n dir mon'n fer en travay lo la.

E i annan bokou zenn Digwa ki enterese e mwan mon pe demande dan ou kapasite, eski ou kapab asir sa bann zenn ki zot rev i a vin en realite, zot a ganny en lanplwa lannen

prosenn, e si wi dir zot ki preparasyon ki zot bezwen komans fer pou zot kapab anrole ladan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Onorab. Premyerman mon kontan mannyer Onorab i pe donn son sipor pou asiste dan sa demann.

E sa keksoz ki enportan akoz nou annan, Gouvernman i annan son bout pou fer, me sa en keksoz osi i ti a en gran loportinite pou bann *private sector*, bann lotel *sponsor that*.

Akoz ler nou pe koz touris, touris i vini pou benefisye sa bann *business* dimoun ki pe fer sa louvraz. So zot annan en *stake* ladan. Alor mon dakor ek ou Onorab ki nou bezwen travay ansanm lo sa *area*.

Mon kontan osi ki ou pe dir ou annan zenn manrmay, akoz *CFO* ti a pe dir mwan sa bann difikilte i pe gannyen, pou ganny bann zenn manrmay. E ka natirelman mon a kapab mon a kapab met ou avek *CFO*, pou enkli sa bann manrmay dan nou program.

I zis en louvraz byen enportan, en louvraz eksitan e nou, nou bezwen vann li koman, koman sa louvraz tre

enportan dan nou *Industry Tourism*. E enkli tou bann dimoun pou vin ansanm pou travay lo la. Alor mon pe kont natirelman lo ou sipor lo sa, e mersi pou ou bann kestyon Onorab.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay.

HON NOLINE SOPHOLA

Mr Speaker zis en leklersisman silvouple.

MR SPEAKER

Silvouple vitman Onorab Sophola.

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Minis zis petet mon pou elarzi en keksoz, pa zis touris ki perdi lavi, lokal osi i perdi lavi. Akoz parfwa nou met lanfaz zis lo tourizm, me nou bliy nou bann dimoun isi ater.

Minis osi ler nou pe dir lentere, mon'n demande ki sa bann zenn i kapab komans fer si zot anvi vin zwenn sa lafors, ki ou pa'n dir mwan naryen lo la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis zis klarifye sa pwen silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi. Mersi Onorab. Byensir zis fer kontak ek *SFRSA*, anvoy zot non pou montre zot lentere. Lo kestyon lokal, pa zis touris ki noye, i vre sa. E sa bann bato ki vini parfwa ki *overload* dan lepok festivite, e sa mon krwar osi i bann sityasyon ni tou dimoun i devret *voice* zot konsern lo la ler zot war sa pe arive.

E en kantite nou bann sityasyon ki'n arive ek nou prop dimoun i letan ti annan serten aktivite ki bato i ganny *overload* apre dan fernwanr, dan pti 5er e 6er i fernwanr problem i arive. So nou'n prenon kont tousala, nou bezwen travay nou tou ansanm lo sa size. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab Pillay ou kestyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis e bonzour zou delegasyon sorti kot *SFRSA*. *Minister* prenon kont ki ou annan 3 diferan Lazans ki *basically* ou ki *interface* avek zot, ki fer sa travay si oule sekour lo lanmer. Ou annan *Coast Guard*, ou annan *Marine Police* e ou annan *lifeguard*.

Enn bann konsern ki piblik in eksprimen, se ki abilite

pou bann *first respondent* lo *scene* pou kapab donn *CPR* sa dimoun ki'n ganny afekte.

So eski ou Minister pe adres sa sityasyon pou fer ki *the first respondent* ki ariv lo *scene* i kapab dan ka *near drowning*, akoz *drowning* dimoun i mor. Me dan ka *near drowning*, sa dimoun i ganny sa swen ki i bezwen gannyen avan ki petet lanbilans i kapab ariv kot li si i dan en landrwa izole?

E dezyenman Mr Speaker, eski prenon kont sityasyon ki arive avek *drowning* ek bann lenvestigasyon ki bezwen ganny fer, eski ou Minister pe asire ki i pou annan en *pathologist* ki a ganny fer *available* dan sirkonstans kot en dimoun, nou pa swete.

Me dan sirkonstans kot en dimoun i perdi son lavi, pour ki i ava annan en prosis lenvestigasyon kourt ki sa fanmir bann dimoun ki'n ganny afekte i kapab *overcome* sityasyon ase vitman? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi *Leader of Government Business as you were. Leader of the Opposition.*

Sa nide ki ou fek anvoy devan i egzaktman en keksoz ki nou pe organize. E ki mannyer nou fer sa? Vandredi mon'n al en pti kou Praslin, mon'n get sa landrwa ki ti ganny ser vi pou *Lapolis training area*.

E landrwa ti abandonn en pe me selman landrwa i posib vin en bon *training area* pou fer *law enforcement training*.

E dan nou *law enforcement academy* mannyer nou fer, nou anvi en premye staz, en premye staz ki enkli okenn dimoun ki anvi al dan en profesyon *law enforcement, security*, sa bann *area* koumsa. Enkli *lifeguards*, enkli *environment police* enkli *prison of service*.

E zot, zot a ganny sa *grounding basic training* ki enkli *first aid*, tou sa bann zafer *CPR and all that*. E ler zot in ganny sa baz i sa premye *module*. Apre ki in ganny sa la i a swazir pou li *professionalise* petet i anvi al dan *law enforcement* dan *border control*, dan *Immigration*. E li i ava premye *module*.

Apre ki in ganny sa, la i a swazir pou li *professionalise*, petet i a anvi al dan *law enforcement* dan *border control, immigration*. Li i a fer en lot *module* pour dan ki pou

anmenn li dan son direksyon ouswa vin en polisye, ouswa vin en *fireman*, ouswa vin en *lifeguard*.

So nou pe espere ki sa *academy* i a kouven sa bann pwèn e nou a etabli en *national standards*. Ki parey ou pe dir ou pa kapab annan en sityasyon ki en ka noye pe arive i annan 3 *law enforcement* dimoun dan diferan Departman e person napa *CPR*, ou pa kapab sa. Ou konnen.

So dan sa fason ki nou bezwen pran sa. E *train* dimoun e osi etabli li en *basic national standard* ki tou dimoun pou konnen. Ou konnen ki bout i kapab fer. Ler ou konnen ki bout i kapab fer, la ou a konnen kot lezot *more professional support* ou bezwen dan sa domenn.

Lo kestyon *pathologist - I'll take that into consideration* ki, *to be honest with you* sa i en keksoz ki mon pou bezwen diskite ek *Medical Health Services*. Ki selman mon pa konnen ki mannyer pou mars. e

Akoz i, nou napa sitan ka zis pou dil ek, mon krwar en *pathologist* i sipoze kapab dil ek diferan, diferan ka *death*, pa neserman zis enn pou spesyaliz dan *drowning*.

Me sa i en keksoz ki mon krwar nou a *look into it*, me

selman petet nou kapab reponn sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Vitman Onorab Pillay pou nou *move on*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker, mersi bokou. Mon ti oule zis klarifye ek Minis ki mon dernyen kestyon, sa 2 kestyon i *link* ek kanmarad, *the first responder and then* sa dimoun ki la dernyen. *And in both cases* dan landrwa kot mon'n ale *recently*, in annan en *serious lacking* lo abilite pou nou fer tou lede.

Enn nou'n vwar par egzant kot zofisye Lapolis i *on scene*, me i pa kapab donn *CPR*, e en lot dimoun i bezwen donn *CPR*. Ou'n dir sa e ou'n met lanfaz lo la.

Dezyenman *pathologist* pa ankor ariv lo *scene* e *certification* pe ganny, dimoun pe dir ki sa dimoun in mor eksetera.

So I think what we need to do is se ki *we need to have the whole chain here*. E mon krwar lanfaz ki mon pe met ek ou se *press you for action*. *We need to do something now so that* ler nou annan sa bann sityasyon, nou pa konnen konbyen *near drowning* petet nou ti a kapab

sove ki'n *endup* dan en *drowning*.

I'm not saying that's the case, but just mon pe met press for action. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis oule adres sa?

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi Mr Speaker mon adres sa. An tou leka ki oule Onorab i, ou konnen ou *first response ok*, i bezwen tret en dimoun an ariv en sityasyon ki i dir sa dimoun in mor.

Li i bezwen tret sa dimoun *until the professional* i deklar li mor. Akoz en kantite fwa ou kapab *revive* dimoun si ou'n ariv atan en serten tan e i kapab paret ki in mor. Me selman ou *still* kapab *revive* li, apre si i pa'n pas serten kantite minit.

So nou *first responder* i bezwen ak dan sa fason li. Sa dimoun pa ankor mor *until* en *pathologist* i dir in mor. So sa i enportan osi ki nou pa sey fer dimoun krwar ki la son louvraz in fini. Letan ou pe fer sa bann louvraz ou bezwen *really* travay pou sey sov sa dimoun. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Mondon.

HON TERRENCE MONDON

Mersi Mr Speaker. Minis mon konn en zenn *homme Collin Lesperance* ki'n sov lavi 42 touris dan lanmer L'Intendance pandan sa dernyen 5 a 6an.

Alor prenon kont ki ozordi i annan plizyer zenn ki pe rod loportinite fer serten aktivite ekonomik kot bann lans, e ki pare pou aport zot servis volonterman parey Jean-Marc Hoareau Baie Lazare, nou annan Nicolas Barra Anse Forbans.

Akoz ki ou Minister pa devlop en plan konpreansiv an partenarya avek Departman Tourizm, pour afen ki nou ganny en servis softaz kot nou bann lans byen frekante? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi *Onorab* pou ou kestyon. Onorab sa ki ou'n fek dir i egzaktman ki nou'n fini koz ek *SFRSA* pou kontinyen dan sa laliny.

E *ok*, ozordi nou pe koz lo noye, lo problem delo sale koumsa, me osi i annan lezot *volunteer group* ki *SFRSA* pe gete ek *DRDM* pou annan sa group dimoun la e donn zot tou sa bann *training*.

First aid training, rescue training. Akoz *rescue* i kapab pa zis lo delo sale *ok*, ater dan bwa bann zafer koumsa.

E sa *inclusivity* ki nou bezwen ek sitwayen. Akoz sitwayen i pare pou fer sa li, selman ou bezwen annan en ankadreman pou li kapab vin ladan. E ou bezwen travay, fer sa bann travay avan en lensidan i arive, nou pa kapab zour i arive komans al rod sa bann ensidan.

E sa i en latas ki mon'n fini donn *CFO* ek lasistans *DRDM* osi pou zot 2 group travay ansanm pou enkli tou sa bann zafer. E mon rekonnèt byen sir sa bann dimoun ki'n ou'n mansyonnen la, Mr Lesperance, Marc Hoareau eksetera, sa bann dimoun ki la.

So nou annan en kantite talan la li, akoz nou bezwen group li, donn zot *training*, annan sa kominikasyon pou ankadre zot ansanm. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a fer letan pou en dernyen kestyon vitman. Onorab Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Chair. Bonzour a tous. Bonzour spesyal pou

zabitan Mont Fleuri e mon oule dir bonzour mon frer Robin Mathiot ki en zabitan Mont Fleuri, ki en zanfan.

Minis mon kestyon i lir koumsa; e pour vi ki *fire service* la in ankadre *lifeguard* e dan lepase nou'n war poudir *lifeguard* in ganny mete plizyer, detrwa landrwa, e ki zot pe fer pou ankouraz bann zenn lo kote zot *package* li menm li? Akoz la pou le moman *lifeguard* ler ou pe war i paret ki zot napa en *Scheme*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Zot annan en *Scheme*, me selman en pli zoli *Scheme* ti kapab annan. So pou lenstan nou annan 18 dimoun, apepre 18 dimoun *lifeguard* lo Mahe.

Parey mon dir ou nou annan 3, 6 Praslin, 3 Cote D'Or, 3 Anse Lazio, La Digue nou bezwen organize. Me definitivman *search and rescue* i en keksoz tre enportan e nou bezwen ankadre sa en pti pe pli byen.

Pour lenstan nou pa pe, nou annan en kontrent lo kantite poursantaz ki Gouvernman i mete dan saler ek sa sityasyon *IMF* parey zot

konpran. So nou pa pe annan sa Bidze pou ogmant en *Scheme of Service* sa lannen. Me *hopefully* dan lot lannen nou a kapab rezourd sa.

Me selman nesese i nesese mon dakor ek ou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

E *CFO* pe dir mwan *Scheme* in fini ganny anvoye kot *DPA*, selman nou bezwen *obviously implement* sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. E mon bezwen termin sa sesyon la pou sa kestyon, sansan nou pa pou ganny letan pran lezot kestyon. E mon a remersye bann Zofisyè ki avek Minis pour sa peryod, Mr Rose, Mr Bethew e Mr Mathiot mersi bokou e *bonne journee*, e bonn kontinyasyon travay.

Nou a rebran kestyon 11er kar. Ou annan en pwen Onorab *LGB*? Mon *sorry* mon'n pa'n kapab pran ou kestyon.

HON BERNARD GEORGES

Mr Speaker mon ti anvi zis dir ou ki annan de fwa regard nou en pti pe isi, akoz mwan menm

premye ki'n lev mon lanmen bomaten me ou'n fer letour laba e la mon pa'n kapab demann mon kestyon.

Mon konpran sa letan i kont nou, me mon ti anvi zis demann ou tanzantan regard en pti pe dan nou direksyon silvouple. Mersi.

MR SPEAKER

Mon a seye, mersi bokou, mersi. Bon nou a pran poz la.

(BREAK)

MR SPEAKER

Byen, mon swet la byenveni Mr Ted Barbe *Commissioner of Police* e Mr Francis Songoire *Deputy Commissioner*.

Nou a kontinyen avek kestyon. Nou pou annan apepre 15 minit par kestyon, mon ti a kontan zot note. Kestyon 82 Onorab Regina Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Komisyoner, bonzour Depite Songoire e felisitasyon dan ou nouvo *post* ki ou'n pran.

Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis si i kapab dir sa Lasanble, ki nouvo reform ki son Minister pe anvizaze anmennen dan sistenm Lapolis, ki pou protez

idantite bann dimoun ki donn zot lenformasyon. Sirtou kot i konsern lalit kont bann drog ilegal? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis reponn *please*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Ankor enn fwa. Mersi Onorab Esparon pou ou kestyon.

Lafors Lapolis Sesel i aktyelman annan laliny telefonn 133 ki pe deza ganny servi par manm piblik koman sa laliny telefonn pou raport bann ka kriminel, san ki ou bezwen neserman devwal ou lidantite.

Pour note lafors Lapolis Sesel, pa'n vreman ganny rapor kont oubyen lo lensidan lo lenformasyon ki manm piblik in donner e ki pli tar idantite sa dimoun in ganny devwale. Me si en tel ka i ganny raporte, lanket pou ganny fer pou determin sironstans en tel ka, e si aksyon neser pou bezwen ganny pran kont sa ki responsab i a ganny pran.

I osi enportan pou note ki nou Lalwa ki an plas, pa neserman fer provizyon pou la fason ki bann dimoun ki donn lenformasyon lo aktivite kriminel i devret ganny proteze.

Me parkont Lapolis i devret zeneralman annan en serten kantite dimoun, ki i konsider koman bann dimoun ki donn lenformasyon lo aktivite kriminel enkli tranzaksyon drog.

Sa bann tel dimoun i bokou fwa menm ganny en pti rekonpans pou bann bon lenformasyon sirtou si o vin avek rezilta kot sispe i ganny arete.

Malerezman i annan bann dimoun i osi donn fo lenformasyon, oubyen konfiz Lapolis avek bann fo lenformasyon. E sa i rezon akoz ki bokou sa bann tel lenformasyon i devret byen ganny trete, oubyen byen ganny konsilte avek lezot brans oubyen seksyon dan lafors Lapolis ou menm an deor.

Serten bann Zofisye Lapolis in devret dan lepase ganny lantrenman dan ki fason pou zer bann lenformasyon, ki zot resevwar konsernan bann aktivite kriminel. Sa i le sityasyon Mr Speaker lo kestyon Onorab Esparon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Siplemanter Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pour ou larepons. Mr Speaker mon pou bezwen dir ek Minis ki larealite se pa tro sa ki i pe dir nou ki tou dimoun pe telefonnen pou donn lenformasyon atraver 131.

I annan bokou piblik deor ki annan lenformasyon ki parfwa pot per pou donn Lapolis parske zot santi poudir ler zot in donn sa lenformasyon zot lavi i an menas. Mon kestyon ti pe vin lo sa bann dimoun ki per pou donn lenformasyon, akoz mank konfidansyalite parfwa.

Ki letan zot santi ki letan ou'n telefonnen pou donn en serten lenformasyon. Apre i annan de lenstans Minis ki zot non i ganny devwale, dan lepase. *Ok?*

Mwan mon kestyon ti pe viz lo ki kalite sistenm konmsi ki ou departman pe etabli. Aparad sa 131 la eski i annan en *channel* konmsi bann dimoun i kapab donn sa lenformasyon, san ki zot non i ganny devwale, oubyen san ki zot idantite i ganny konpromize?

Eski apard sa 131 la i annan en lot laliny kominikasyon ki ou dDpartman petet kapab etabli pou sa dimoun ki pa kapab telefonn 131 ki annan serten lenformasyon? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Zis en pti koreksyon i 133 pa 131 sa limero. Onorab sa ki ou pe koz lo la i konfidans. E i annan en lot laliny konfidans ki egziste ki marse petet ou pa konnen. I direktman dizon *DCP* la, i kapab annan serten dimoun ki kontakte direktman.

Serten bann gard Lapolis in etabli bann gard, bann zofisyete dan Opozisyon in etabli serten laliny ek dimoun ki zot annan parfwa zot a kontan koz ek sa enn, me zot pa kontan koz ek sa lot. I pa neserman sistenm, ou bezwen etabli sa *trust* sa relasyon ek dimoun.

Me plis ki sa mwan menm mwan, mon ganny serten lenformasyon ki mon pran mon donn ek Lapolis ek serten departman ki neser.

So i - mon pa tro konnen ki mannyer nou kapab etabli sa *trust*. Nou bezwen fer sir ki si en dimoun i *leak* en keksoz ki in gannyen, bann aksyon i ganny pran e zis mon a demann *COMPOL* en pti kou la akoz i la obor mwan si i annan bann ka ki nou'n pran ek bann manm Lapolis zis en moman.

Ok yes, parey menm zafer parey mon pe dir i en kestyon trust akoz zanmen nou'n deza ganny en ka kot nou konn en Zofisye ki'n larg sa lenformasyon apre in fer dimoun ganny dan problemm. So ki lezot mezir pou fer other than build sa trust.

E selman i annan en lot keksoz osi ki nou pa pe fer e nou pa kapab fer. I ler en keksoz i byen arive, e parey nou'n eksplik ou boner, i annan en kantite dimoun nou rekonpanse lo in donn nou en lenformasyon e nou'n fer sikse lo la. Nou pa pou al dir dimoun nou'n fer sikse lo la.

So nou annan en kantite sikse osi nou pa pe dir. Ou konnen petet ou a tann en keksoz ki en dimoun i dir mon ti dir sa sepa sa. Be parfwa parey mon pe dir i annan osi bann lenformasyon ki nou pa tro *happy* avek, mannyer in ganny donnen so petet nou pa pran sa.

Me i en keksoz *trust* e nou kontinyen demann dimoun pou enform nou. Zis en lot keksoz mon oule dir ou la, pa neserman kan nou ganny en keksoz nou tay avek osi.

E dimoun pa devret dekouraze akoz nou annan en plan travay DCP Songoire la ki ansarz ANB - FCIU i annan son

plan travay. i bezwen ganny sa bann lenformasyon pou *fit* ek son plan travay i annan son bann keksoz ki ou reazir deswit, i annan en bann ki *fall*, ki tonm dan en plan travay.

So nou bezwen kontinyen *build* sa relasyon Onorab. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis. Bonzour *COMPOL* ek *Deputy* Songoire, enn mon zanmi *NYS*.

Mr Speaker mon anvi demann Minis, ouswa petet *COMPOL* mon krwar ti ava dan en pli bon pozisyon pou reponn sa. Vi ki nou pe koz lo protez idantite bann dimoun ki pe donn bann lenformasyon, eski dan sa reform, si i annan en reform ki pe fer dan Lapolis.

Eski dan sa reform zot in mazin pou etabli en *Unit* Lentelizans par egzanp, kot pou zot dan Lapolis al rod zot lenformasyon pa zis asize dan kordgard dir sa, al rod zot lenformasyon, pour ki sa zabitan ki i pa bezwen vini pou vin dir zot.

Akoz souvandfwa Lapolis i depan lo nou, lo zabitan e lo *MNA* pou vin dir zot, la i annan

en zafer pe arive. Nou, nou pase nou war, be zot, zot pa war zot? Eski i annan sa *Unit Lentelizans* kot zot kapab dil ek sa sityasyon, pou envite ki idantite bann dimoun ki donn zot lenformasyon i ganny met o kler. Akoz sa pe arive.

E Mr Speaker dezyenm keston, e ler nou donn zot sa bann lenformasyon eski i zis dormi dan ti war sa? Akoz mon pe demann sa Mr Speaker? I annan en lensidan kot mwan mon ti dir i annan en groupman serten landrwa, deswit en dimoun ti zwenn mwan anvil ti dir mon koumsa, kwa ou anvoy gard kot nou?

E menm nou annan levidans kot serten dimoun pe ekrire lo lakaz serten dimoun son vwazen, ki petet in *call* Lapolis mon pa konnen, aret *call* gard, napa ki pa'n dir. Nou annan portre mon'n donn serten dimoun ki ki ansarz patrol dan distrik dan rezyon St Louis, ziska ozordi nanryen pa ankor arive.

Alors mon anvil demande ki zot fer ek sa bann lenformasyon? Eski zis nou don zot lenformasyon apre i reste koumsanmenm? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Loizeau pou ou keston. Apre mon a les *COMPOL* koz en kou lao la. Me si pou eksplik zot Lapolis i bezwen donn en servis, prepar zot louvraz *as much as possible* lo *intelligence based*.

Omwen, akoz tou keksoz si ou pe mars lo serten lenformasyon ki ou pe gannye ou pe planifye lo la, ou vin pli efikas ou natirelman pa neserman gat letan, gat resours. So *intelligence based policing* i enportan pou nou ganny lenformasyon.

Sanmenm la a se moman osi, nou pe travay serve pou *revamp* sa *CCTV* system ki ti ganny met la. Me selman ti en pe an dezord. Nou pe sey met sa annord, revwar kot nou kapab ganny sa bann lenformasyon pe vini.

En lot keksoz ki nou bezwen fer osi nki train nou bann *Zofisye Junior Officers* en *Police Officer* ki pe fer patrol, ki mannyer pou war bann sityasyon. Apre ki mannyer pou met sa dan son *report* ki, *form part of intelligence gathering* pandan ki i pe fer son patrol.

Me i en keksoz ki enportan la, i ler en *Zofisye* i anmenn serten rapor i bezwen annan en proses ki pe ganny analize la,

ki ou pran sa bann lenformasyon ki in donn ou seryezman. E ki analis i kapab met sa bann bout ansanm pou ganny en *intelligence picture* si oule.

Sa zafer dormi lo keksoz, ouswa ler en zenn polisye in anmenn en keksoz ou pa pran li serye, ki petet parfwa i kapab dekouraz dimoun. E ou war polisye parfwa pe fer patrol, san vreman konnen ki zot pe vwar. E par ler zot annan lenformasyon zot menm zot pa konnen sa en lenformasyon ki zot devret pase.

E i vin lo sa bann zafer dormi lo lenformasyon. Me lo lentelizans pa bliye wi *even* resaman nou'n fer detrwa gran arestasyon baze lo lentelizans. So i labaz de tou *policing*. Mon a petet les *COMPOL* azout okenn keksoz ki i anvi azoute lo la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. *COMPOL* wi.

COMMISSIONER OF POLICE **MR TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab.

Mon a zis fer resorti poudir nou annan *Unit* Lentelizans dan Lapolis anfe nou annan *Unit* Lentelizans kot drog e nou annan *Unit*

Lentelizans kot krim osi. I annan pa mal lenformasyon ki antre, e sa bann lenformasyon i bezwen ganny *process* parey nou dir. I bezwen ganny analize.

E sa ki sorti kot seksyon kriminel ki pa kot drog lezot krim sa i ganny *dispatch* kot apropiyeman kot sa *unit* ki konsernen ki sa lenformasyon in ganny anmase, si i konsern serten *unit* e si i konsern drog osi nou anvoy kot drog.

Me mon oule zis fer sorti osi poudir mazorite lenformasyon se piblik ki donner. E nou kontan sa. E parey nou'n dir mon'n regete o pli avan, si i annan okenn lenformasyon ki ganny *leak* ki konsern okenn endividi ki krwar poudir i annan lenformasyon ki in donner ki in ganny *leak*, nou pa tolere.

E i annan en kantite keksoz ki pe arive tou dernyerman ki nou pa pe tolere. Nou pe pran aksyon disipliner avek sa bann gard ki pa neserman pe pratik zot *code of ethics*. Nou ti a voudre petet pa *involve* sivilyen me malerezman Lapolis li tousel pa pou kapab *make it*.

E lenformasyon *90percent* si oule se sivilyen ki pou donner. E sa i pe mars ase byen ziska prezan.

Lenformasyon ler nou gannnen parey mon'n dir nou pa zis ale i depan, nou analize nou gete kwa. Si i en keksoz ki fodre nou pran aksyon de sito nou ale nou pran seksyon desito. Nou analize, nou gannnen ouswa nou perdi.

Me bokou fwa bann lenformasyon ki antre, nou bezwen pran en pti pe letan parey nou dir, sey analize, sey re vizit sa keksoz ankor detrwa fwa si oule. Pou fer sir ki ler nou fer serten loperasyon nou *accurate* dan sa loperasyon e nou *successful*.

Si i annan lenformasyon ki'n ganny donnen a serten endividi, ki nou krwar i pa'n ganny met an aksyon e sa aktivite i ankor *ongoing*, Ankor enn fwa pa ezite pou apropiyeman raporte.

Mwan personnelman mon annan en kantite lenformasyon ki dimoun in donn mwan. E petet sa ki pe tande la i pe dir pa ankor fer naryen avek, non nou pe fer keksoz avek nou. Zisteman nou bezwen analize e fer sir ki nou *accurate* e ki nou *weave in perimeter* Lalwa dan nou bann demars ki nou fer.

Mon zis oule zis azoute osi poudir apard ki lenformasyon ki dimoun pou telefonnen, ouswa ki pou zwenn serten Zofisye Lapolis ki zot annan

trust ladan. Dapre zot ki sa enn ki zot kapab koz avek, nou osi annan bokou *anonymous written report* ki antre.

E nou pa rode kote i sorti, me nou plito get son konteni e ki direksyon ki i pe anmenn nou e nou *follow*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Komisyoner. Mon a pas lo prosen kestasyon, limero 83 Onorab Michel Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Speaker. Bonzour *panel*. Eski Minis I kapab dir avek Lasanble, ki son Minister pe fer pou dil avek sa sityasyon *fungus* dan laplipar Kordgard lo *Mahe*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Roucou pou ou kestasyon.

Lapolis i annan 15 stasyon dan Sesel, apard Stasyon Lapolis Grand Anse Praslin e Anse Aux Pins ki ti resaman ganny konstrir. Tou lezot Stasyon Lapolis ti ganny konstrir plis ki 45an pase. Sa bann stasyon in ganny konstrir prensipalman avek laso, dibwa, ros granit parfwa me selman

ant sa i annan laso ek dibwa parey ou'n dir.

Avek letan sa bann stasyon in eksperyans lenfestasyon *fungus* mwazi. Sa i arive pou plizyer rezon tel ki; materyo konstriksyon ki'n ganny servi, parey in ganny masyonnen avan e osi an relasyon avek klima Sesel ki *high in humidity* parey zot konpran.

Aprè ki Lapolis i remark bann ka kot *fungus* pe anvair bann stasyon, in reazir e in fer bann renovasyon par staz an prenon kont sityasyon Bidze. Sa i enkli dezenfekte landrwa, ferm par staz, fer re lokasyon bann servis tanporerman, pandan ki bann travay i ganny fer.

En legzanp tipik se Stasyon Lapolis Anse Etoile. Plan a lonterm se ki Lapolis i anvizaze rekonstrir tou sa bann stasyon, espesyalman bann ki konsern konstrir avek laso. Sa i sityasyon sa bann mwazi Mr Speaker. Landrwa parey dizon Anse Etoile i pou bezwen en landrwa nouvo, Glacis osi i pou bezwen en landrwa nouvo. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Siplemanter Onorab Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Minis apard ki Anse Etoile avek Glacis eski i annan lezot, dan sa 15 Kordgard ki ou'n nonmen, eski i annan ankor bann lezot kordgard ki zot in remarke ki annan sa problem? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Wi, toultan nou pe fer renovasyon lo sa bann, manm dan ou distrik la nou fek fini ek Mont Fleuri ek osi kaso Mont Fleuri. So renovasyon i kontinyen arive dan sa bann landrwa. So tousala i *ongoing in progress*.

Me i pou annan en ler ki nou pou bezwen sanze. Vreman sa sityasyon Glacis ek Anse Etoile in arive aköz pou zot ti vreman move, me i pou ariv en ler ki nou pou bezwen planifye pour tousala. Anse Royale nou'n fer en pti pe pa ankor fini. So tousala i *work in progress* Mr Speaker. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Letourdie.

HON JANY LETOURDIE

Mersi bokou Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker ou a permet mwan, mon dan kordgard me selman

permet mwan pou mwan eksplik mon ka sot en pti prose an deor kordgard.

Dan sizyenm Lasanble nou ti diskit en kantite sirtou nou ti pas en kantite letan lo letan Bidze pou anmenn Bidze pou pey konpansasyon zisteman akoz sityasyon *fungus*.

E nou ti konnen poudir ti annan *fungus* kot libreri nasyonal e la ozordi nou pe fer fas avek li kot bann kordgard e nou konnen kot lopital osi i annan e i kapab annan lezot landrwa ankor Mr Speaker.

Mon konsern se ki mon pe demande avek nou Gouvernman petet akoz ki arive nou depans en kantite larzan, nou pey konpansasyon e menm i annan pa ankor fini ganny zot konpansasyon. E apre nou, nou peye pou nou penn, pou fer renovasyon. Me apre en pe letan nou vwar poudir *fungus* i vin ankor.

E alors mon pe demande si nou pa ti kapab aport en pti pe latansyon pli spesyal lo sa bann sityasyon, pou anpes nou, akoz lasante nou dimoun osi i tre enportan pou nou vwar vreman ki bann solisyon en pe pli pratik ki nou kapab aporte pour ki demen i pa ava kout nou bokou ser. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Ou ava apresye ki Minis i a kapab reponn ou an relasyon avek kordgard ek Lapolis e petet pa pou lezot antite.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Solisyon i demolir tou bann zafer ki'n fer ek laso ouswa prezerve. I annan osi bann dan landrwa istorik ki nou pa kapab zis demoli e nou bezwen prezerv li. Me selman pa les dimoun servi li akoz pou rezon lasante.

So sa i solisyon, me selman tousala ou pa kapab fer li *overnight* e ou bezwen fer li an mezir. So vreman sa ki nou bezwen revwar a *long term*. Parey mon pe dir i annan priyorite ki nou bezwen fer, tousala i dan en kad priyorite. Me sa i solisyon *other than* netway, anpes dimoun servi sa bann landrwa e donn zot en lot landrwa pou servi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou a pas lo prosen kestyon. Limero 84 Onorab Andy Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Mr Speaker mon kestyon i tonm byen, vi ki ozordi i zournen lape e Lapolis i responsab i ganny peye pou met lape e lord dan sa pei. Mon kestyon i lir koumsa;

Eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble, avek lapwentman nouvo Komisyoner Lapolis, ki plan ou zefor ekstra Departman ki lit kont drog, Biro Anti-Narkotik (*ANB*) pe fer, ou pe mazin fer pou elimin e dekouraz groupman ilegal ki pe kree en lenkonvenyans e pe annwiy bann zabitan, biznes, manm piblik ensi byen ki bann zanfan lekol dan bann landrwa piblik parey dan rezyon *Boston House* e batiman *Krishna Mart*, espesyalman la ki nou pei i dan en pandemik *COVID-19*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Onorab Mersi pou ou kestyon, en size tre enportan.

Mr Speaker rezon rezyon *Boston House* e batiman *Krishna Mart* i en rezyon ki parey Onorab in mansyonnen in byen ganny frekante par diferan group dimoun. Pou azoute i osi annan bann taksi

pirat ki ordinerman i stasyonn la.

Malerezman i osi annan en serten group dimoun ki frekant sa landrwa e evidaman sa bann tel group dimoun i enplik dan bann aktivite kriminel tel ki trafik drog.

Mr Speaker sa ki nou pe anvizaze fer pou mentenir lord ek lape e elimin aktivite kriminel dan sa landrwa, se pour ranforsi, ogmant patrol e lentervansyon ki nou pe fer ek nou program Respe nou Vwazinaz plizyer fwa.

E an tou leka *Krishna Mart* i ganny en pti pe plis latansyon akoz sa en landrwa ki vreman fasil pou dimoun groupe. I osi enportan pou revwar stratezi lentervansyon e an kolaborasyon an diferans brans Lapolis.

E la parey ou konnen Onorab nou annan en nouvo tim, en nouvo group latet dan Lapolis. E en keksoz ki mon kapab asir zot i pa zis annan leksperyans dan latet ozordi. Me i annan en lanvi enormeman pour fer keksoz marse, pour anmenn sa bann nouvo *law and order* sityasyon dan Lapolis.

So sa en keksoz ki mon kapab asir ou i pa zis sa kalifikasyon i pa zis sa leksperyans. I sa lanvi pou fer

sa louvraz pour anmenn lord dan pei espesyalman dan sa bann *area* ki ou'n koz lo la lo *anti-narcotics*. Petet pli tar mon a les *Commissioner or DCP* koz en pti gin lo la. Pou enstan mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

HON ANDY LABONTE

Mon a dir en pti kestyon siplemanter?

MR SPEAKER

Wi nou a pran ou siplemanter.

HON ANDY LABONTE

Mon a dir mersi Minis pou ou larepons. Mon ti a kontan osi felisit Depite Francis Songoire ki in ganny apwente e nou ti a swete war en vre diferans.

Mon dezyenm kestyon i plizoumwenn baze, vi ki ou'n nonm drog, e ti annan en kestyon avan sa ki ti pe koz lo drog.

Petet ki degre serye Lapolis i serye, pou fer sir ki bann dimoun ki pe komet bann lofans parey, sirtou dan bann rezyon koumsa ki Lapolis i montre poudir vreman zot anvi eliminen, ki ler zot ganny en lenformasyon pa parey Komisyoner in dir lenformasyon pe ganny *process*.

Me antretan ler lenformasyon pe ganny *process*, kabri in fini manz salad. So ki nou kapab reaksyonnn pli vitman en mannyer ki nou kapab tyonbo sa bann dimoun *red handed*?

MR SPEAKER

Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon konpran ou byen akoz mon krwar nou'n deza koze lo la.

Parey mon ti dir avan sa aksyon vitman ki ou bezwen, par ler dimoun i kapab ganny pasyante. E nou, nou menm nou, nou pa oule pran sa aksyon vitman, akoz omwen laliny ek en lanmson petet nou pe rod en gran greman ouswa en lasenn, menm en lasenn.

So bear with us ek sa bann sityasyon koumsa. Me an tou leka si ou'n get bann rapor ki *ANB* in fer sorti, menm sa semenn la in annan bann gran, gran sityasyon konsernan - *I mean* nou pe koz lo en kantite larzan ki pase dan sa bann, ki trafike dan sa bann sityasyon.

Menm kot *Airport* nou war nasyon *Kenyan* pe antre apepre 50 *bullet* ki pe anmenen. So i annan en gran menas e nou pe fer progre lo la. Pa toultan ki

nou kapab sorti zis bat nou tanbour dir nou pou fer progre. Akoz en ponnyen nou louvraz nou pa oule tro bat tanbour osi, nou oule konsisteman antre dan sa bann sityasyon e travay lo la.

E nou pa oule osi zis fer bann gran, gran *statement*, me nou oule akonplir sa bann louvraz par rezilyans e kontinyasyon nou louvraz. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pran siplemanter. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon pou bezwen demann Minis sa kestasyon.

Minis enn bann *statement* ki ti ganny fer par Sef *D'état* se ki i pou annan serten negosyasyon oubyen li i annan serten lenformasyon *regarding* bann pli gran trafiker dan pei. So eski ou kapab dir nou ozordi lefe ki Onorab Labonte in anmennen sa kestasyon.

Eski ou kapab dir nou ozordi ki zistans sa ki Sef *D'état* ti promet Lepep Seselwa dan son kanpany ki Lepep Seselwa in elekte li lo la. Ki zistans in arive avek sa bann negosyasyon ki sipoze annan avek bann

trafiker e lenformasyon ki i sipoze annan lo bann trafiker?

E si Minis ou kapab dir nou, eski alors ou pe fer Lasanble konpran ki bann trafiker in vin pli *bold*, in vin pli si oule pli pa per Lalwa?

E ki ou pe vwar sa logmantasyon dan la kantite dimoun ki pe swa antre par *Airport*, oubyen ki pe fer sa bann lofans ki apre i al dekoul dan distrik English River kot i vin en problem pour Onorab Labonte ki'n anmenn sa kestasyon ozordi? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. An tou leka realite i sa gran network drog ti toultan la, nou pe dekouver li la ozordi. Petet ou krwar i pe vin plis, be i ti gro menm li toultan. Vreman, vreman en *network* vreman, vreman gro.

Me selman lefe ki la nou pe met sa zefor kontinyelman lo la, nou rezilyan lo la nou pe kontinyen ek sa zefor, nou pe dekouver plis.

Ler nou dekouver plis i paret ti annan plis, me nou pe met en kantite, nou pe anpes en kantite ka osi antre dan pei. Solman mon krwar ki nou

progre. Petet parfwa i montre ki konmsi i annan plis akoz la nou progre pe monte nou profonnman sa gran defi ki nou annan dan pei.

Lo kestryon negosyasyon, nou, nou pa negosye me selman si dimoun i anvi negosye ek nou, ek Gouvernman sa i a fer selman nou, nou pa pe negosye nou pe travay pou nou rezourd sa sityasyon e nou pou kontinyen fer sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Bistoquet.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Mon pou dir felisitasyon Asistan Komisyoner Songoire osi dan ou nouvo *post*, fotespere avek ou leksperyans ou anmenn plis sanzman dan nou sistenm Lapolis.

Mon kestryon i vize ver sa zefor ki departman Lapolis pou pran pou lit kont Drog (*ANB*), epi an menm tan sa lot kestryon ki ti pase taler. Kot mon pe demande Minis i annan sa, nou dan en nouvo ventyenm syek pou le moman e mon konpran poudir i annan sa sistenm ki zot pe servi pou detekte drog e sirtou la kot bann dimoun pe ganny menase - bann zabitan.

Vi ki nou dan sa ventyenm syek, eski nou pou kapab servi en sistenm en pe pli avanse kot i annan plis *more accuracy*, i annan plis levidans, i annan pis konfidansyalite. Kot zabitan i kapab raporte. Eski Minis i kapab dir nou, eski zot pou adopte en sistenm par egzanp *Singapore* i annan.

I annan en *I-services*, *I* avek en *I*, donk *capital I*. kot dimoun i kapab *call* ouswa, pa *call* plizoumwen ganny kontak avek Lapolis avek. E apre si zot kapab servi par egzanp *E-policing* ouswa *E-government* kot ou menm ou kapab servi mobile phone kot ou kapab *WhatsApp* olye koze ouswa anvoy *text*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mersi pou ou kestryon e osi ou bann sizesyon. Zis pou enform ou, nou *scanner* i *quite* modern e in vremen dekouver en kantite keksoz ki nou pe servi *Airport*.

E lo kestryon *policing E-policing and all that*, nou pou bezwen al dan sa lot direksyon, e nou annan *integrated system* ki donn ou serten *analytics* menm pou nou bann sispe ki

kapab dekouver son bann pozisyon eksetera, eksetera.

So i annan en kantite sistenm dan pei, me selman pou lenstan nou, nou pe vremen *focus* lo sa bann *skills* endividi ki devret annan dan nou polisye. E nou pou ale dan bann sistenm *modernization* akoz sa i en *pledge* ki nou'n fer pou fer nou louvraz pli mars pli byen.

En *integrate system* ki anmas en kantite lenformasyon pou ou, i donn ou en kantite keksoz. Me selman an menm tan nou bezwen *upgrade* nou Lapolis pou travay pli byen e sa i pe ganny fer.

E zis pou raporte mon ti a kontan raport ek Lasanble, mwan personnelman mon'n war en lantouzyazm nouvo ki pe *surface* dan Lapolis. E i annan en dezir ozordi, par plizyer ran pa zis o ran, par plizyer nivo i annan en dezir pou zot vremen re *claim* zot lenportans zot *professionalism*. E sa i en keksoz byen ankourazan.

Mon ti a kontan ki tou dimoun i donn nou sa sipor lo sa, ou konnen Lapolis i ti ariv en ler ki zis in ganny negligize, in ganny dir tou sa bann mal ki i ti annan. I pa pe dir i parfe la, me selman *at least* i annan sa lanvi pour fer sa louvraz byen, e

dan sa sityasyon mon krwar nou pou byen.

Mon pa konnen si *COMPOL* i anvi azout en pti bout lo la. *COMPOL*.

MR SPEAKER

Wi, *COMPOL*.

COMMISSIONER OF POLICE **MR TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. Ki mon pou azoute, mon pa pou al lo la sa ki Minis in dir me nou osi servi *GPS*. Sa i enportan zot konnen, *GPS* pou *locate* kote nou pozisyonn nou pozisyon nou bann transpor i ete.

Nou osi annan *GPS* ki *locate* tou nou bann *personnel* avek radyo, kote zot stasyonnen. Sa i ed nou pour si i annan en krim ouswa en lensidan dan serten landrwa nou *direct the nearest the closest* pou *attend sa scene*.

Me Minis in tous en pti bout lo kote devlopman sa *personnel* pou devlop zot *professionalism* eksetera, bann *skills* ki zot annan. Tan ki ou menm ou nou gard dizon napa sa latitud sa lanvi pou bouz devan, devlop zot, zot menm. Souvandfwa si ou si entrodwir osi ou lekipman pa neseserman ki lekipman i ganny servi byen.

I mars ansanm avek sa dimoun li menm li. Si ou annan

sa *professionalism* ek ou, *Code Conduit* i bon eksetera. Setou. Sa disiplin se sa ki fer ou deservi sa bann lekipman byen si oule si nou pe modernize. I pa vadir ki nou napa gard pe viz ver sa bon direksyon Minis in koz lo la.

E lantrennman osi pe ganny reorganize. I annan bann sirplis ki nou pe met lo la, *customize* li pou nou sosyete nou kominote ki nou pe viv lasan aktyelman, se sa ki mon annan pou dir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *COMPOL*. Mon a pran kestyon Onorab Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, *Commissioner and Deputy Commissioner*. Minis an vi ki bann *housing estates* i ganny konsidere koman en landrwa piblik. E dan Au Cap tou resaman in annan bann lensidan dan bann *housing estates* kot bann rezidan pe ganny atake.

E byensir dan serten *housing estates* dan Au Cap dan Pointe Au Sel dan Madarine Estate, dan *teachers flats* i annan bann *drug cartels* ki pe leve. E byensir zot biznes ilegal i ganny ranforsi aköz i annan en

mankman prezan Lapolis dan sa bann landrwa.

So mon ti a kontan konnen ki plan Departman Lapolis, an sa ki konsern prosedir patrol dan bann distrik ki napa en Stasyon Lapolis?

E osi nou annan sa eleman *Community Crime Watch* kot bann dimoun i *call* mon dan distrik ki aport zot konsern anver bann lofans ki pe ganny komet anver bann keksoz ilegal ki zot pe dekouver. Zot in met devan mwan ki zot ti a enterese lo nivo distrik pou annan sa *Community Crime Watch*.

Me selman byensir nou bezwen sipor Lapolis lo sa kote. So mon ti a kontan konnen ki sipor adisyonnèl ki Departman Lapolis pe mazin anmennen an sa ki konsern *Community Crime Watch* pou nou osi lo nivo distrik pou nou anmenn nou sipor.

Akoz mon konnen poudir i annan en mankman resours byensir resours imen lo nivo Departman Lapolis. Ki sipor ki zot pe mazine pou donn nou dan distrik pou nou kapab ed zot dan demars pou nou lit kont trafik drog dan distrik? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mon a reponn sa kestyon apre mon a pas en kou ek *COMPOL* pou donn plis detay.

Onorab area housing la i labaz la sekirite dan pei sa, si nou pa kontrol li, les dimoun viv byen e parfwa ki arive dan *housing* i, tou bann bon dimoun i ganny menase par enn de, *ok?* E i ariv dan plizyer landrwa preski partou, e nou zefor lo sa bann landrwa i vital pou nou *win over*.

Si nou pa ganny sa byen, si nou pa etabli en serten fason dimoun *behave* dan *housing* bann *social behaviour*, *extortion*, konmsi mon gro lebra mwan *ok?* I annan sa bann sityasyon ki enn ki pli gro, i vremen domin lezot keksoz.

E Lapolis i pour bezwen *win* tou sa bann *housing estates* si oule *law and order* dan pei. E si ou pa ganny sa byen la, i pour reflekte partou. So sa i en gran louvraz, gran louvraz, gran louvraz. E i bezwen ganny konplet e nou pe travay lo la. Mon ti a kontan demann *COMPOL* pou eksplik en pe nou bann patrol e nou bann entervansyon lo sa bann *area*. *COMPOL*.

MR SPEAKER

Mersi. Wi, *COMPOL*.

**COMMISSIONER OF POLICE
MR TED BARBE**

Mersi Mr Speaker. An partikilye patrol i ganny entansifye partou dan tou distrik. Me ler nou pe get Au Cap, Au Cap i napa en kordgard, Pointe Au Sel osi i napa en kordgard. E sa bann landrwa ki mon'n mansyonnen i pe ganny asiste avek enn de kordgard, sa se Anse Aux Pins avek kordgard Anse Royale.

Zisteman mon'n deza koz lo la e nou'n entansifye ler in annan sa sityasyon Au Cap kot nou'n al vit lo la, e sa dimoun in ganny arete. In fer plizyer lofans annefe. E ki nou'n deside fer i se ki Anse Aux Pins avek Anse Royale zot *meet half way* pou zot fer sir ki zot *cater* pou sa distrik ki byen gran ler ou gete.

I domaz zot napa en kordgard, me selman i napa naryen ki anpes annan lord avek lape dan sa distrik. E se sa ki nou pour, mon krwar dimoun pe tann mwan non?

E se sa ki nou pour entansifye pou fer sir ki i marse avek nouvo *policing approach* ki nou'n pran. E ki pou vin pli for la vi ki nou konplet la nou annan Depite Bonnelame avek Depite Songoire ki la pou fer sir ki sa ki nou'n koz lo la i ganny

met an mars lo kote drog, e osi lo kote *visible policing as well*.

Kot i konsern *Crime wWch* nou *welcome* zisteman, nou *welcome* sa *partnership* avek la kominote. E nou ti a kontan, nou ti a kontan ler nou'n ganny sa ban diskisyon ki nou met osi *Crime Watch* en pti pe li menm li *Neighbourhood Watch* kot mon get ou lakaz, ou get lo sa ki pou mwan eksetera.

Ler nou distrik i *kick off*, i annan ki'n deza fini *kick off*. Ler distrik i *kick off* ki nou'n koz lo *community policing* ki en eleman ki nou'n *dwell* en bon pe letan lo la. E sa *Crime Watch* or *Neighbourhood Watch* i ava vin en size *very important*. E mon lans en lapel pour tou distrik ki zot kapab.

Anyway tou keksoz i annan limitasyon, ou senpleman raporte e *keep an eye on*. Ou pa pran aksyon dan lanmen dan *Crime Watch*, me selman ou raport avek Lapolis. E ler nou zwenn mon krwar nou akoz lo *the way forward*. Kwa ki nou kapab fer, kwa ki nou devret fer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi *COMPOL*. Onorab Georges mon war ou'n lev lanmen ankor enn fwa mon war 2 lezot ou bann Manm, mon pou pran ankor en dernyen

kestyon, si zot ava eskiz mwan mon a pas ou kestyon si zot pare pou sed la plas. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Annefe mon ti napa en kestyon *comme* tel me mon ti a kontan zis demann en keksoz.

Nou konpran egzaktaman tou sa ki Minis in dir. E nou kontan, nou felisit li ki i annan en nouvo lapros i annan en lantouzyazm dan Lapolis. Tousala i fer nou plezir e nou pe *look forward* pour sa bann nouvo stratezi ganny deplwaye.

Me antretan ki nou annan *Deputy Commissioner* Songoire la, ki li ki ansarz sa brans *ANB*. E ki kestyon i spesifik lo travay *ANB*.

Eski nou ti a kapab avek ou permisyon Mr Speaker ek Minis ekout *from the horse's mouth from DC* Songoire egzaktaman ki son plan, pou elimin sa bann fleo ki kestyon pe *focus* lo la e ki plizyer Manm in met ledwa lo la? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou adrese oubyen.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Zis mon pou *caution* Mr Songoire avan i

komanse ki nou pa oule donn ou tro bokou detay *or public like that*.

Me selman natirelman *you're on Security Committee* nou ti kapab donn ou plis. So mon pou dir li *be cautious*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Depite.

DEPUTY COMMISSIONER OF POLICE FRANCIS SONGOIRE

Bonzour Mr Speaker. Tou bann Onorab bonzour. Brefman wi lapros se ki nou kot *ANB* ozordi se travay avek tou bann lezot brans e i pa zis en zafer sorti, tay avek dimoun e fer zot taye. Lapros i pa sa.

Boner ti annan en mansyonnen lentelizans, lentelizans i *set* nou target e nou, nou al ver sa bann target.

I annan sa laspe finansyer ki nou tou nou konnen ki form en gran par dan sa biznes. E sa nou travay ansanm avek kolaborasyon e ansanm avek *FIU*.

I sak fwa letan nou pe al deor ozordi get kot sa lentelizans in donn nou sa target nou pe al ansanm avek nou partner kot nou pe al fer sa bann travay koumsa. Si i en travay kordinen. Toulezour apard ki zis patrol routin se osi

i annan sa target ki nou lentelizans in *provide* nou pou nou al lo la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mon pou bezwen pas lo kestyon swivan. E mon leskiz pou bann Manm ki ti'n lev lanmen. Limerò 85 Onorab Rocky Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour *COMPOL* avek ou Depite. Bonzour tou koleg Onorab.

Sityasyon Kordgard La Digue pe kontinyen koz bokou konsern e avek bann nouvo relevasyon, dimoun La Digue i bezwen kapab prepar zot pour nouvo desizyon an sa ki konsern Kordgard.

Swivan lobzervasyon lo sa renovasyon ki pe ganny fer lo sa vye batiman kot Kordgard La Digue e osi lefe ki lapos in retourn dan menm batiman e dan menm plas kot zot ti ete avan;

Eski Minis i kapab eksplik sa Lasanble ki *status* sa batiman e akòz i pe ganny reservi e osi kote ki nouvo Kordgard pe al ganny konstri? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Uranie. Mr Speaker i enportan pou note ki plan Kordgard La Digue ti'n fini fer, e sa nouvo stasyon ti pou dan en diferan lokasyon.

Sa batiman aktyel ti pour ganny prezerve koman en batiman istorik, me ti annan en problem kot dimoun La Digue pa ti an akor avek sa plan pou tir li kot i ete aktyelman, malgre ki Bidze pour konstrir sa batiman ti'n fini ganny aprouve.

Alors an respektan pwen ki bann zabitan La Digue, Gouvernman in idantifye en lot landrwa kot nouvo Kordgard La Digue pou baze e i neser pe ganny fer pou transform sa batiman dan en stasyon Lapolis dek ki sa biznes ki ankor ladan i fini bouze.

I plan Gouvernman e Lotorite Lapolis pou donn en landrwa pli konvenab pou son zofisy travay ladan e ki a osi en fason motivasyon pou donn piblik pli bon servis lo La Digue.

E parey mon'n dir Mr Speaker, plan in fini kot *Minister Land Use* e in fini ganny aprouve e i dan negosyasyon lo dernyen moman me tou keksoz i an mars pou enstan pou sa nouvo Kordgard La Digue. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Siplemanter Onorab, wi.

HON ROCKY URANIE

Mersi Minis. Minis eski konsiltasyon ti ganny fer avek bann Digwa pou met zot okouran kote ki sa nouvo Kordgard pe al ganny fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ler nou fer bann vizit La Digue tou dimoun ki konsernen ek La Digue i ganny envite pour *join* nou pou diskite, Lapolis e tou e menm Onorab i ganny envite a toultan.

E nou servi bann Onorab, bann Manm Lasanble pou konsilte bann dimoun La Digue. So wi, pou reponn son kestyon wi toultan nou sa ki nou fer nou fer an konsiltasyon ek bann Onorab e manm Lasanble ki reprezant zot bann distrik. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Sophola siplemanter?

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis. Minis petet zis pour met

latansyon tou dimoun ki pe ekoute, sa nouvo lokasyon kot pe al fer, nou ti aprann pandan vizit Ladefans ler ti vin La Digue.

Pep Digwa pa ti ganny konsilte e ni mwan e ni mon konfrer Onorab nou pa'n zanmen ganny met okouran kote ki Kordgard ti pe al fer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Minis mon ti a kontan *brief* Onorab li menm ankor enn fwa parey mon dir tou nou bann vizit, nou kit ouver pou okenn dimoun vizite, pou *join* nou lo sa bann vizit.

So mon ti a kontan fer sa pou li avek plezir. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Pou Lepep Onorab Sophola. Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis si letan nou ti fer nou vizit dan prezans zofisye Lapolis La Digue e tou Onorab La Digue ki'n ganny elekte e Onorab Sophola ki ti prezan. Me Onorab Rocky pa ti la, mon

krwar i ti Silhouette pe fer serten lobzervasyon.

(APPLAUSE)

HON CLIFFORD ANDRE

Dan sa konteks Minis ou kapab dir nou si letan nou ti zwenn Lapolis, nou ti ganny en apersi devan Onorab Sophola ki ti la lo ki bann kontrent, e ki bor i annan propozisyon pou met sa nouvo Kordgard e nou ti osi ganny eksplike.

Minis i kapab dir nou, si nou ti ganny eksplike lo bann resours finansyel ki Lotorite pe sey mobilize pour kapab fer sa Kordgard La Digue? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Andre. Minis. Onorab Uranie mon'n tande ki Onorab Andre in fer.

(Interruption)

MR SPEAKER

En moman, en moman. Minis?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mon kapab ganny silans silvouple. En moman Minis. Onorab Uranie mon'n tande ki

Onorab Andre in fer en komanter lo ou, mon pa war sa en pwen serye.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mon kapab ganny lord silvouple? Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Minis mon oule. *Sorry*, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis, Minis atann en pti moman. Onorab Uranie ou ensiste ou bezwen fer en repons?

HON ROCKY URANIE

Wi-wi.

MR SPEAKER

Mon permet ou, me fer li vot silvouple.

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker pa bliye mwan dan eleksyon mon ti bat Onorab LDS laba La Digue. So ...

(Interruption)

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker. Mwan-mwan-, Mr Speaker.

(Disruption)

MR SPEAKER

Ase!

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker mwan mon elekte pou Silhouette, mon elekte pou Silhouette, mon ganny drwa al Silhouette!

MR SPEAKER

Wi.

HON ROCKY URANIE

Zour sa vizit ti vini Onorab Sophola ki ti al, menm zour ki i ti al vizit ki ti ganny dir kote Kordgard pe fer, personn pa'n ganny met okouran avan, ki bor kordgard pe ganny

(Interruption)

R SPEAKER

Ok. Silans! Silans!

HON ROCKY URANIE

Konsiltasyon, Mr Speaker konsiltasyon pa'n ganny fer, konsiltasyon pa'n ganny fer ek dimoun La Digue! Dir nou, so Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi Onorab Uranie ou'n fer ou pwen. So aret la silvouple!

HON ROCKY URANIE

Al pey ou alimoni ou mon dalon.

(Interruption)

MR SPEAKER

Silvouple en pe lord! Mon'n deza fer remark ki Silhouette osi i pa constituency Onorab Uranie, i akseptab ki i laba. Mon pa war ki zot devret pran bann pwen ki en komanter ki en Manm i fer, pran li serye konmsi zot loner in ganny ensilte. I pa'n ganny ensilte.

(Interruption)

Eskiz mwan, Minis mersi pou ou pasyans. Ou ava adres kestyon Onorab Uranie silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker. Mon a adres tou dimoun. Mon pa tro konnen lekel ki mon pe adrese la.

(laughter)

MR SPEAKER

Non, be reponn son kestyon.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker sa ki nou pe fer La Digue i en Kordgard Lapolis i pa okenn landrwa *top secret security* etablisman, *ok?* I en Kordgard pou deservi piblik. E tou bann Manm Onorab i

annan en kontak direk ek Lapolis ek *Commissioner* ek nou, e okenn leklersisman zot kapab fer nenport ler nou *available*, nou la pou servi zot. *Ok?*

So si ala fitir i annan okenn keksoz ki zot in ganny manke, in arive sityasyon ki serten Komite Sekirite in kriy mwan pou donn leklersisman lo serten keksoz, i toutafe normal. Nou la pou donn zot lenformasyon.

Parey mon pe dir *it's not a top secret* etablisman ki nou pe al fer. I pou servi piblik La Digue lo sekirite. So nou la pou zot. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay mon vremen pa war sans ki ou pe al kontinyen avek sa size. Mon vremen – (pa dir mwan pa donn li i mon desizyon silvouple)

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab Pillay mon pa war sans ki ou pe al pronz sa sityasyon ant Onorab Uranie avek Onorab Andre. Nou'n dil avek in fini. Mersi bokou. Ale Onorab, ki pwen?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i annan en *Order, Order 8* nou *standing orders* ki dir ou ki dil avek Biznes Lasanble.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Dan biznes Lasanble i annan Manm ki diferan *Chairman* bann Komite la anndan.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok. Onorab Andre in servi son pozisyon koman *Chairman* en Komite, pou entrodwir son lekor pou demann kestyon lo en size ki nou, nou'n swiv ou lord Mr Speaker ki ou'n donner *all along*.

Ki si en kestyon i spesifik lo en distrik *unless* i ganny elarzi pou nou kapab demann en kestyon lo la.

MR SPEAKER

Ok.

HON SEBASTIEN PILLAY

Onorab Andre in servi son loportinite koman *Chairman* Komite Defans.

MR SPEAKER

Non.

HON SEBASTIEN PILLAY

Pou li *insinuate*, pou li *insinuate* ki mon Manm lo mon kote latab pa'n *attend* sa miting. Sa i en miting ki li Komite Defans e sa in *impute* en

(Interruption)

MR SPEAKER

Ankor enn fwa Onorab Pillay mon pe demann ou pou gard ne pe lord silvouple. Mersi. Ankor enn fwa Onorab Andre in fer en komanter an pasan ki pa ti ofansif. Napa naryen ofansif ladan. So annou pa fer li, annou pa fer li en gran zafer. Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi, mersi. Nou a kontinyen Minis nou annan en kestyon. En *Question Without Notice*. E nou a ekout Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Sa kestyon i lir koumsa;

Swivan konsern par plizyer manm piblik ki ti pe voyaze resaman, e ki dir ki zot in ganny fouye par Zofisyè *FCIU*, dan serten ka zot deviz etranzer in ganny sezi, e zot in

menm ganny anpese pran avyon, eski Minis pou Zafer Entern i kapab eksplik rezondet sa legzersis, e anba ki provizyon Lalwa sa legzersis pe ganny fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Henrie pou ou kestyon.

Lalwa an plas kont Blansisaz Larzan e osi Finansman Terorizm ki ti ganny anakte an Mars 2020, i fer provizyon ki permet en Zofisy Lafors Lapolis Sesel pou fouy e menm sezi okenn propriyete ki dan posesyon okenn endividi, enkli dan son bagaz e menm dan son loto.

An se moman sa Lalwa pe ganny servi par *Unit* ki konbat krim finansyel (*FCIU*) e osi Biro *Anti-Narcotics* dan Lapolis Sesel. Seksyon relevan sa Lalwa 74(1) ki permet en Zofisy Lafors Lapolis Sesel pou fouy lo okenn dimoun ki dan ziridiksyon Sesel, oubyen dan okenn son propriyete ki dan son posesyon enkli dan son transpor, dan son bagaz san en *warrant* si sa dimoun;

(a) Pa enport ou eksport oubyen i annan lentansyon pou enport ou eksport; oubyen i dan

posesyon oubyen kontrol en sonm larzan ki pa mwens ki R50mil oubyen

(b) Larzan ki dan posesyon sa dimoun i reprezant *proceeds of crime*; oubyen lentansyon se pour ganny servi an koneksyon e an en akt kriminel. Oubyen *say* sa larzan i plis ki R50mil e pa'n ganny deklare par sa dimoun ler in antre, oubyen ler i pe sorti Sesel.

Seksyon 74(2) i fer provizyon pou sa Zofisy sezi sa larzan si (1) i pa mwens ki 50mil e (b) i annan rezon pou sipe ki sa larzan i reprezant *proceeds of crime*, oubyen sa larzan pe al ganny servi an koneksyon avek en tel akt kriminel.

Sa seksyon i fer provizyon pou sa larzan si in ganny sezi anba sa bann sou seksyon ki mon pe fek eksplike, ganny detenir pou 14 zour inisyman. Si sa zofisy i bezwen plis letan pou detenir sa larzan i bezwen en lord Lakour pou fer li.

Sa i vedir i bezwen anmenn en aplikasyon relevan e konvenk en Lakour akoz i bezwen plis letan pou tel lenvestigasyon.

Fodre fer resorti ki tel legzersis i komen sirtou lo *Airport* e sa in komanse en bon pe letan pase e i pa en keksoz ki resan ou nouvo.

I pe ganny bokou lentansyon piblik an se moman, la plis ki zanmen akoz en nonm dimoun ki pas atraver sa prosedir, in al ver medya pou eksprim zot mekontantman.

Mon oule asir sa Lasanble e osi lamas ki Lapolis Sesel osi menm en zofisye Anti Koripsyon e osi menn en Zofisye Imigrasyon i ganny permet an ba tel Lalwa pou fer tel travay. Byensir si bann eleman relevan sa seksyon i ganny obzerve.

Mon oule osi fer resorti ki si sa zofisye konsernan i satisfè ek larepons ki'n ganny donner swivan kestasyon i ganny demande avek sa dimoun ki'n ganny arete.

E an prenon kont sironstans en tel ka ki i pe travay avek sa zofisye an obzervan seksyon relevan sa Lalwa pou sezi sa propriyete ki dan sa ka i larzan, e sa dimoun ki'n ganny arete i annan tou drwa pou fer anmenn okenn dokiman nesese pou satisfè sa zofisye lo sours sa larzan ki'n ganny sezi.

Pou lenformasyon i annan plizyer lenstans kot *FCIU* apre ki in sezi en gran sonm larzan, in retourn sa zonn ek son met apre ki in satisfè avek lenformasyon e laprev sours sa larzan. E sa baze lo son lenvestigasyon finansyel e osi lo

bann dokiman an sipor ki sa dimoun i prezant ek *FCIU*, pandan ki sa lenvestigasyon ti pe ganny fer.

An se ki konsern anpes pasaze pran zot avyon, sa i pa depan lo sa Zofisye e napa okenn lenstans kot sa pasaze in ganny dir pa pran son avyon. Sa i depan antyerman lo sa endividi pour fer en tel desizyon. Sa i larepons. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Ou annan siplemanter Onorab Henrie? Wi.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Mon vreman satisfè avek larepons Minis ki'n konfirman poudir i annan en Lalwa ki sa Lasanble Nasyonal ti aprouve an Mars 2020, ki fer provizyon legal pou sa legzersis ki pe arive. E ki dan son larepons i pa'n dir nou, me in satisfè mwan ki i pa okenn viktimizasyon politik ki sa Gouvernman pe fer.

Mon pa pou demann okenn *supplementary*, letan mon pe get ler mon krwar nou kapab *wrap-up* sa size. Mersi, larepons mon satisfè avek. Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mon dezapwente avek la kantite fwa ki bann Manm in lev lavwa, kriye dan fason apropiye, inapropriye.

Mon ti demann zot pou gard lord silvouple pou nou kapab fer sa Lasanble fer son travay byen. Mon pou termin sa sesyon midi edmi, mon pou pran en kestyon siplemanter. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mon kestyon i *comme* swivan ;- anefe mon kestyon i plizoumwèn pour lenformasyon piblik an deor akòz i annan parey Onorab ti'n dir i annan serten konsèrn.

Mon kestyon i an vi ki Minis in konfirm sa poudir i annan en Lalwa ki kler, ki si en dimoun pe sorti Sesel avek plis ki R50mil i bezwen deklar, fer deklarasyon.

Mon kestyon i kote ki sa dimoun i bezwen deklar sa larzan? Eski i annan en *desk* kot *Airport*, eski i pou deklar ler i *check in* ouswa ler in fini *check-in*, avek ki i pou fer s deklarasyon ?

E ler en dimoun pe *travel* avek plis ki \$50mil, *sorry* R50mil, ki bann dokimantasyon, ki bann papye ki i bezwen pou montre *as proof*

konmkwa son larzan i pa *proceeds of crime*? Mon konnen in kapab ganny larzan *from the Money Changer*, dokiman ki in fer lesanz larzan *from Money Changer*.

Or eski i pou bezwen en rikord en dokiman kot labank konmsi ki bann dokiman ki sa dimoun pou bezwen ler i fer sa bann deklarasyon? Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Woodcock. Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Manm Onorab pou ou kestyon. Onorab sa i senp, premyerman i a deklar kot *Customs*. E i annan zofisye Lapolis touzour dan lanvironnman si zot ganny bezwen.

Me selman ki dokiman ou bezwen? En nenport dokiman ki montre. I pa bezwen en keksoz konplike li, i kapab en resi i kapab en nenport keksoz ki montre ki sa i pou ou. E zisteman sa, ou pe fer en deklarasyon, setou ki i pe demann ou.

Konpran en keksoz ki mon pe dir zot, napa *currency control* Sesel. Sa zis en *declaration*, ok nou bezwen konpran sa napa *currency control* Sesel. Ou kapab aste en loto, fer ou *letter*

of credit, bouz larzan mannyer ou anvi. Napa *currency control*, i zis en deklarasyon.

Me ler nou aret dimoun, ler nou, nou menm nou pran sa linisyativ toultan nou fer li baze lo lentelizans. Nou pa get en dimoun nou get li koumsa, nou fer tou nou bann aksyon baze lo lentelizans.

E napa okenn dimoun ki'n ganny arete. Son zistwar i annan drwa dir ou sa ki i anvi. Me nou, nou bezwen baz sa lo bon lentelizans osi pa zis en dimoun i dir ou, non. I bezwen lo bon lentelizans. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Bon sesyon i termin la lo sa kestyon. Mon remerisye Minis ek son delegasyon pou zot partisipasyon e mon swet zot bonn zournen e bon n kontinyasyon. Nou pou pran poz la e nou a rebran travay 2er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou Manm e bonn apre midi ankor nou piblik. Zis en pti koudey lo *Order Paper*. Nou pou pran Mosyon *LGB* lo *Supplementary Budget* demen. E apre diskisyon dan *ABC*, nou'n

dakor ki i pou komans avek en Sesyon Komite, kot bann Manm i a ganny sans demann kestyon lo bann dokiman ki devan zot, e sa pou pran par SS Payet, e apre nou a kontinyen avek Mosyon.

Pou apre midi la nou annan premye, *Anti-Corruption (Amendment) Bill, 2021*. E sa nou pare pou *Second Reading*. Alors madanm raporter mon ava demann ou pou envit Minis Fonseka.

Bonn apre midi ankor Minis Errol Fonseka. Minis pou Zafer Entern e avek li Mr Victor Pool, *Senior Legal Draftsperson*. E nou pe pran *Anti-Corruption (Amendment) Bill*. Mon ava apel *LGB* pou prezant Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. bonn apre Midi Minis e Mr Pool. Mr Speaker, anba *Order 69(2)* nou *Standing Order*, mon *move* ki *the Anti-Corruption (Amendment) No.2 Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny en *secondment* silvouple. Wi Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mon annan privez pou segonn sa Mosyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, nou ava envit Minis pou entrodwi *Bill*.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker e bonn apre midi. Bonn apre midi osi *Leader of Government Business*, *Leader* Lopozisyon. Tou Manm Onorab, tou dimoun a lekout. Sa *Bill*, mon annan en gran plezir pou prezant sa lamannman dan Lalwa *Anti-Corruption* 2016.

Mr Speaker, sa i en senp lamannman. Swivan sa dernyen lamannman ki ti ganny fer an 2016. An rezilta sa pli gran lamannman ki ti ganny fer lo sa Lalwa pli boner sa lannen, ti osi neser a sa letan pou fer sa lamannman ki nou pe propoze ozordi. Me sa pa ti ganny apersewar a sa letan.

Alors Mr Speaker, sa lamannman pe zis koriz en referans dan Seksyon 52A. ki fer referans avek seksyon 22(2)(a) ek 52(8) pou vin seksyon 9(1)(b) ek 9(3) ki refer to *'the powers of the Commissioner' instead of 'the Chief Executive Officer.'*

Mr Speaker, mon demann sa Lasanble pou donn sipor e pas sa senp lamannman ki a retir sa konfizyon dan sa seksyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon mon a pran non. Byen mon annan Onorab Naidu, Onroab John Hoareau, Onorab Labonte, Onorab Agale pour le moman omwen. Tre byen. Onorab Georges ou'n lev lanmen. Wi. Tou byen, Onorab Pillay, wi. Lasal i ouver pou deba pou sa *Bill*. Mon a komans avek Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonn apremidi Mr Speaker. Bonn apremidi Minis ek Mr Pool. Lamannman devan nou i enn ki senp. I pe senpleman redres bann provziyon pou asire ki i reflekte lo stati aktyel, an sa ki ki konsern sa Komsiyon. Komisyon pou Anti-Koripsyon, sa mo 'koripsyon' i atir nou lentere e nou osi annan sa dezir pou vwar en sosyete kot koripsyon i ganny derasinenn. Menm si i pou aparet en pe difisil parler.

Ozordi nou anan en Gouvernman ki pe koup depans ki pa neser pou asire ki larzan *tax payers* i ganny byen depanse. Me i enportan ki labi lepase i ganny adrese. ASP,

SBFA, bann rapor entern, odit ki'n ganny fer. Sa i bann lendikater kler kot aksyon fodre i ganny pran.

Dernyen lamnnman ki ti ganny fer lo sa Lalwa ki Gouvernm ACCS, in permet kreasyon sa Konsey. Tou resaman nou'n note bann lapwentman ki'n ganny fer. Mon swet Mr Bernard Pool ek son 3 lezot manm bonn sans e kouraz dan sa manda, kot zot pou regard dan laspe ladministrativ an sa ki konsern konteks Polisi;- ede pou reviz bann provizyon legal pou prevant koripsyon e fer bann rekomandasyon avek Prezidan pou lenplimantasyon efektiv.

An do mo, bann mekanizn i la pou gid e siport Komisyoner e son *staff* pou desaz son fonksyon, pou zwenn zot manda ouswa zwenn zot lobzektiv. Nou'n ganny dir ki tre byento i pou annan ka ki pou ariv devan Lakour Siprenm. Sa ki koupab fodre ki pey le konsekans.

Ozordi sa pep ki'n elekte nou i oule vwar en diferans. I oule vwar en ladministrasyon ki pou anvoy en mesaz kler an sa ki konsern koripsyon. E non, i pa en *witchhunt* Mr Speaker, nou kwar dan lazistis. Nou oule vwar aksyon i ganny pran. Sa pep ek Sesel ti'n akpab ariv

bokou pli lwen Mr Speaker, an konparezon avek kot i ete ozordi.

Koripsyon in met nou anretar. Ozordi nou vennsektyem dan lemonn lo Lendeks pou Koripsyon. Nou pran lafyerte pou dir ki nou premye pou tou keksoz. Alors i enportan ki nou, nou amelyor nou pozisyon espesyalman ler nou annan en popilasyon mwens ki 100mil dimoun. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonn apremidi Mr Speaker. Bonn apremidi tou dimoun a lekout ankor. Mr Speaker, sa Lalwa ki devan nou, sa lamannman ki devan nou plito, i en pti lamannman parey in ganny dir. I enn ki pe zis fer serten referans vin korek dan Lalwa aktyel.

Depi 2016 ki sa Lalwa in ganny entrodwi, nou'n vwar ki Anti-Koripsyon in ganny son nesans e sa Lalwa apre sa in ganny amande 2 fwa. Premye an 2020 pou donn en pti pe plis ledan sa lorganizasyon li menm. Pou fer sir ki bann rol Komisyoner i ganny byen detaye.

Answit avek lanons Prezidan dan *State of the Nation Address*, in annan en amalgamasyon sorti *Public Ethics Commission* ki'n zwenn avek ACCS. So alor i neseseer osi pou revwar lo kote son Bidze pou fer sir ki son Bidze ki ti avan pou rol, ki ti avan pou *Public Ethics* i ganny donnen avek Anti-Koripsyon.

E la parey zot ti'n demande oparavan ler zot ti vin dan Lasanble, sa in fer ki nou'n donn plis resours Anti-Koripsyon pou li akpab fer son travay. Me tou resaman nou'n vwar ki Anti-Koripsyon in organiz bann *lectures* kot zot pe donn en pti pe konesans, *awareness* lo korispyon. E sa in ganny fer avek servis sosyal tou resaman par Mr Denis Joubert.

E sa i en pa dan bonn direksyon parske nou pep i bezwen vin en pep ki konsyan ki kaklite korispyon i annan dan zot lorganizasyon, oubyen ki ti annan dan zot lorganizasyon oparavan. E kapab annan sans pou zot prevenir oubyen pa fer okenn bann fot ki'n ganny komet dan lepase.

Mr Speaker, parey mon'n dir, Anti-Koripsyon in vin kot nou, in demann nou plis resours, nou'n donn zot. In

demann nou pli bon Lalwa, nou'n donn zot e la i reste zis pou vwar en premye ka ki antre, ki ganny rikorde dan lakour e ki i *sussefully* kapab fer retournen serten larzan, ki'n ganny mal zere, oubyen ki'n ganny vole dan kont piblik.

Lasanble ansanm avek Oditer Zeneral in fer bokou travay pou montre sirtou bann ka dan lepase, kot in annan bokou koripsyon. Ki si zot a rapel byen, *ex*-Prezidan James Michel ti dir ti zis persepsyon. Me avek Anti -Koripsyon, nou espekte ki in montre lepep poudir sa pa ti zis en persepsyon, me i bann keksoz reel ki'n arive dan sa Gouvernamn, ki ti ganny dirize par *SPPF*, pli tar Parti Lepep e *US*.

Mr Speaker, nou kapab rapel Onorab Andre ti vin avek gro *file* ki ti montre kot *SBFA* ki ti annan bokou koripsyon ki ti pe arive. Antouleka ti ariv plis, ler oditer ti fer son rapor ti annan plis ki R60milyon ki ti'n mal ganny zere. Plis ki R80 milyon ki ti'n mal ganny zere dan sa lorganizasyon.

Nou konn sa zistwar fame R50milyon. Nou konn osi bann lezot ka ki'n arive. Dizon bann ka bann kontra kot bann Irish ti ganny peye gro, gro sonm larzan ki'n sorti dan kof Leta.

Nou konn zistwar *Children's Fund* e plizyer lezot ankor.

Mon kwar si nou fer antre sa bann lazran ki lepep pe demande, pou fer antre dan bann ka korispyon ki'n arive, sa bann larzan i a kapab ganny servi pou anmenn plis devlopman Sesel, pou annan plis lakaz, pou annan pli bon saler. Bann larzan ki'n ganny mal servi oubyen ki'n ganny *pocketed* parey nou dir anba sa Gouvernman oparavan.

Mr Speaker, mon pou siport sa lamannman, aköz parey mon'n dir i zis en pti lamannman ki pe remet referans dan Lalwa byen. Alors avek sa Mr Speaker, mon remerci ou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Hoareau.
Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ankor avek Mr Pool. Mr Speaker, *Anti-Corruption Act* ti vin an fors an 2016. Sa *Bill* ti ganny sertifye le 22 Mars, 2016 par Ms *Luisa Waye-Hive* dan son kapasite koman Asistan Clerk Lasanble Nasyonal e le 31 Mars 2016, Prezidan sa lepok. Prezidan Michel, ti *assent* sa *Act*, drafte an 8 parti.

Sa *Act* ti etabli sa Komisyon Anti-Korispyon li

menm. I donn detay son bann fonksyon, pouvwar e kree bann kondisyon dan ki direktiv pou diriz son bann lenvestigasyon, detekte e anpes bann pratik korispyon.

Sa *Act*, si mon konpran byen in ganny amande 2 fwa oparavan. Le 11 Avril, 2017 en lamannman senp, sertifye par Ms Jutta Alexis dan son kapasite koman Clerk Lasanble Nasyonal sa lepok, e *assent* par Prezidan Faure, le 13 Avril, 2017.

Me le 24 Zilyet, 2019 ankor lamannman sertifye par Ms Jutta Alexis e par Prezidan Faure. E la ozordi nou vwar devan nou en lot lamannman avek sa *Act*.

Mr Speaker, mon pou siport sa lamannman pou la rezon prensipal aköz pep Seselwa i vremen konsernen avek sa Komisyon e anvi vwar rezilta e fri sa Komisyon.

Pep Seselwa i anvi ki bann akt korispyon ki'n arive dan sa pei dan lepase e ki posibleman ankor pe ganny arive, i ganny met alafen. E sa bann endividi ou group endividi ki responsab i komans rann kont.

Enn parmi se sa fame \$50 milyon ki'n disparet e pa ankor konnen kote in ale. Pep Seselwa i anvi konen lekel ki responsab. E swete vwar larzan

retourn dan kof Leta. Kot Servis Sosyal, bann gro sonm in ale e la nou tann Minis koz lo *leakage* kot *SPTC*. Rezilta se pep Seselwa ki sibir lepo kase. E sa i ede pou fer lavi vin pli ser.

Nou'n tann koz osi lo sa bann ka later ki parti *SPUP/SPPF/Lepep/US* in benefisye avek ler zot ti opouvwar. Eski i annan loder koripsyon ladan tousala? Mon pa konnen.

Mr Speaker, sa i zis ennde. Depi kreasyon sa Komisyon ziska prezan, sa Komisyon pe benefisye avek en gro Bidze sorti dan kof Gouvernman. An 2020 en sonm R16milyon 99 mil ti ganny vote.

An 2021 en lo sonm R15 milyon 740mil azoute avek en Bidze adisyonel ki pe vini tre byento pou nou aprouve R1 milyon 14 mil. E pou lannen 22 en Bidze R15 milyon 507 mil in ganny prozekte.

Alors i vremen enportan pou sa Komisyon aport fri sa larzan ki *tax payers money* in investir dan zot.

Mr Speaker, mon ti vremen apresye, le 10 Septanm, 2021 ler Prezidan Ranmakalwan ti prezant bann nouvo manm *Advisory Council* sa Komisyon avek zot lenstriman lapwentman e zot manda i baze pou 3an.

Zabitan La Riviere Anglaise ek pep Seselwa i swete ki avek bokou lasazes sa nouvo Chairman, Mr Bernard Pool e lezot manm sa *Advisory Council* ki enkli Ms Angelique Antat, Mr Damien Thesee e Mrs Diane Azemia, zot fer zot louvraz *oversight* lo bann Polisi administrativ sa Komisyon e zot fer li vin pli performan e kapab delivre dan zot manda.

Nou swete ki avek sa tel lamannman ki nou pe al vot lo la, i ava kapab permet sa Komisyon ek son Komisyonner, Ms May de Silva fer sa ki zot in ganny konfy e mandate. Ms May de Silva avek son Komite i bezwen delivre Mr Speaker.

Mr Speaker, avek sa de mo mon pou donn mon sipor total sa *Bill* e mon pe osi demande ki tou mon bann koleg i fer parey. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Labonte. Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apremidi Manm Onorab e tou dimoun a lekout. Mr Speaker, nou'n ariv lo en lot letap nou listwar kot i konsern sa antite ki an 2016 ti ganny *enact* par Lasanble.

En antite ki enportan e en antite osi ki bokou dimoun i koz lo la e bokou dimoun i espekite ki sa antite i anmenn rezilta ki ziska prezan *à mon avis*, i anan enkor en bon pe tarvay pou sa Komite fer pour ki i kapab aport san lobezketiv e rezilta ki mon kwar sa pep pe espere.

Mr Speaker, lamannman i senp ki pe ganny fer, me selman lamannman li menm li, si nou pou koz lo lamannman nou pou en deba zis en minit.

Me sa ki enportan Mr Speaker, lefe ki sa antite limenm li, in pas atraver ek son Lalwa, bann diferan lamannman pou sey kapab donn li mordan pou li akpab fer son travay.

E enn bann mordan ki nou ti donn li se pou donn li plis resours ki i ti demande. E sa ti vin atraver sizyenm Lasanble mon rapel, ki mon ti form par. Pou rod fason meyer pou kapab fer ki sa Anti-Koripsyon i kapab fer en tarvay dan en fason enparsyal, me osi avek resours nesese akoz bann konsern ki zot ti met devan ki zot anan serten konstrent pou kapab delivre.

E apre sa Mr Speaker, nou'n vwar osi lezot lamannman ki'n ganny fer tou resaman ankor e lannons Prezidan li menm li lo fason ki

sa antite i ganny restriktire dan en fason avek bi pou anmenn plis efikasite.

Me ziska *maintenant* Mr Speaker, nou pa ankor vwar sa travay ki sa Komisyon limenm li pe fer aport bokou fri. Mr Speaker, nou konnen poudir koripsyon i kapab detri e ronze lekonomi en pei e fer ki en pep osi i akpab osi pas dan en soufrans. Akoz resours pa ganny mete ouswa pa arive kot i sipoze arive dan devlopman en sosyete.

Me sa ki nou konpran mwan, Mr Speaker, e sa ki mon ti a swete vwar avek lapros travay sa Komisyon limenm li, se pou regard koripsyon dan son totalite. Mon pe koz - mon'n enkout bann entervnan avan mwan. Zot in koz bokou lo koripsyon ki dan servis piblik li menm li.

Sa i en form koripsyon ki egziste dan sa sekter. Me nou tou nou konnen poudir i deborde sa. I pa zis dan servis piblik ki annan koripsyon, i dan sekter prive e i menm i annan ki *involve* bann *foreign official* osi avek.

Lefe i rest Mr Speaker, lafason ki koripsyon i ganny detekte i souvandfwa ganny *flag up* par bann endividi, bann *whistle blower* me san osi vin avek bann levidans konkret.

Se sa ki nou problem ozordi avek Anti-Koripsyon, se wi i annan en ta spekilasyon i ganny met devan, en ta *whistle blowers* ki vini ki dir serten keksoz atraver medya sosyal, atraver bann zournal, atraver zot bann kontak.

Me lefe i reste ler pou arive pou prouve. Se sa difikilte ki sa Komisyon i bezwen met lipye ater. Se ganny levidans, prouve. Nou kapab koz lo \$50 milyon, nou kapab koz lo larzan ki'n perdi lot bor, laba kot *SBFA*, i annan bann sekter prive tou, i annan bann antite Parastatal nou'n koz lo la. Lefe i reste se ki mannyer nou arive pou sa antite li menm li kapab *gather* levidans?

E pou mwan Mr Speaker, zot annan ankor en gran semen pou ale, aköz ler mon pe get konpozisyon li menm *itself*. E la tou resaman i annan bann Komisyoner ki'n *swear in* avek diferan *background*. I annan ki dan *accounting*, i annan ki dan bann lezot sekter ki annan pou fer ek finansyel, ki byen. Me eski zot pou kapab al fer travay ki nou, nou vot lo en Bidze pou zot?

E si zot vwar poudir Bidze pa ase, mon krwar i enportan pou re vini pou dir be gete, si Gouvernman dizour i santi poudir en latas kont koripsyon

i en latas nob, i merit met plis resours.

Mon donn en legzanp Mr Speaker. En konponan kle par egzanp Sesel nou bezwen plis sa ki nou apel bann *forensic auditors*, nou napa ase Mr Speaker. Nou'n perdi enn *in fact*. Mon santi poudir dan sa laliny kot nou pe ale nou bezwen kapab rod bann dimoun.

Si fodre rod etranze, aköz nou napa. Fodre rode. Si Gouvernman i serye, depans en pe larzan, rod *expat* ki sa domenn, annou travay.

E nou annan bann lobligasyon avek bann lorganizasyon enternasyonal osi pou nou kapab, sirtou kot i konsern koripsyon. Met nou lo en lalis ki kler, en lalis *blanche* mon kapab dir. Pou ki Sesel i ganny vwar koman en ziridiksyon ki pa toler koripsyon.

E Mr Speaker, ler nou masin koripsyon osi, i bann senp aksyon ki arive parfwa ki nou pa konnen ouswa ki nou pran li koman pa koripsyon. Me nou bezwen al gete.

Par egzanp dan sekter piblik i annan *bribery* ki egziste. *Bribery* i partou, pa zis dan sekter piblik, dan sekter prive. I annan bann kontra. Kot ou fasilite bann kontra antre nou,

dalón, lot. Pe ariv ozordi sa. I en bann form koripsyon sa.

So, Mr Speaker, si nou pou onnet e senser, nou pa kapab get koripsyon zis dan en lanplè. Annou get li dan son totalite. E si sa Anti-Koripsyon i anvi ganny *trust* sa pep i bezwen komans delivre. Me ler i delivre, akòz ler mon'n ekout bann entervenàn, konmsi zis US ki'n fer koripsyon.

(laughter)

HON EGBERT AGLAE

Listwar e lavenir pou prouv son lekor li, nou pou vwar pou nou menm. Me Mr Speaker, se avek sa de mo ki mon krwar i enportan ki nou pou donn sipor sa travay ki Anti-Koripsyon i fer pou li kapab delivre. Akòz nou anvi vwar sa bann byen ki Sesel, ki pei in perdi kapab re antre dan pei.

Re antre dan lekonomi. Re al dan bann lenstitisyon, dan bann program sosyal an vwa devlopman pou pei. E avek Mr Speaker, mon a dir ou mersi. *Thank you.*

MR SPEAKER

Mersi Onorab Aglae. Onorab Bernard Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, anefe mon ti anvi pran laparol apre midi pou demann en leklersisman avek panel. Me akòz mon ti krwar ki kekfwa etandonnen ki napa bokou lamannman, kekfwa nou ti a kapab *skip Committee Stage*.

Me mon krwar ki anba *Standing Orders* mannyer i ete, i ti ava pli apropiye pou mwan les tou bann Manm fini koze, apre rod sa leklersisman. Akòz sansan, e kekfwa nou bezwen al dan Staz Komite. *That's basically* sel rezon mon ti anvi koze apre midi.

So mon ava sed laplas pour lemoman. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen. Wi mon vwar i annan de pti pwen ki *Bills Committee* in mete lo soz. So nou a bezwen pran Staz Komite.

Onorab Pillay. Onorab Sebastian Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, nou pe debat ozordi apre midi en senp lamannman, me nou pe debat en size ki bokou pli larz ki sa senp lamannman ki devan nou.

E mon krwar i enportan, e la mon lans en lapel avek bann Manm Lasanble, sirtou bann ki'n koze avan mwan. Mon

krwar zot bezwen pran konsyans sa ki zot dir e ler ou fini dir en keksoz, mazin en ki lenpak sa ki ou dir i annan.

Depi sizyenm Lasanble nou pe tann sitan kantite zistwar lo lakantite koripsyon ki annan partou. Tou dimoun i annan en zistwar.

Me zot bezwen realize osi poudir sa Komisyon li i bezwen reini levidans pou li kapab anmenn en *case* e pou li kapab pourswiv en *case*, e ganny sa *case*.

E mon krwar sa ki zot pe fer e sa i en tandans ki zot annan, se zis *drop* bann alegasyon lo sa enn, alegasyon lo sa lot ki apre blanm tou dimoun, ki tou dimoun i fer alegasyon. Blanm tou dimoun ki fer alegasyon, me selman sa ki zot vin fer. E bann *chief culprit* se zot, zot asiz lo lot kote latab.

Rezon mon pou dir li koumsa i senp.

(Interruption)

MR SPEAKER

Silvouple, annou pa konmans akiz en kote oubyen lot. Mon'n tann komanter sorti lo kote isi, mon pe tann komanter sorti kot laba. Annou zis prosede, evit akiz kanmarad.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok, mon ava swiv ou konsey la. Rezon aköz mon pe dir sa i senp. Annou etabli serten paramet pou nou fer piblik konpran sa.

Par egzanp, nou ti ganny nou presizeman Minis Derjacques ki ti vin dan Lasanble. Fer en *statement* lo *Air Seychelles* ki annan R2.3 bilyon ki pa vwar dan *Air Seychelles*. *Outcry* dan piblik. Dimoun lo *Facebook*, koripsyon dan *Air Seychelles*, koripsyon isi !

Nou ganny nou en let sorti kot *Air Seychelles* ki dir be sa zanmen in deza annan R2.3 bilyon ki'n perdi eksetera. Nou menm propoze pou Minis Derjacques vin devan *FPAC*, me aparaman i annan keksoz ki *pe go one* e bann Manm dan lot kote i santi poudir Gouvernman i annan travay ki pe fer, ki kapab afekte travay.

Me akfer Minis Derjacques in vin fer sa *statement* si i ti napa son bann *facts*?

Semenn pase nou pe koz *SPTC*. Nou ganny menm *statement* ankor ki ganny fer Mr Speaker. Mr Speaker, mon pe etabli en konteks. Ankor en *statement* i ganny fer, par en Manm i debout laba, i demann en kestyon, e i dir ek *CEO* plizyer milyon Roupie pe pa size

dan ou sa, i annan alegasyon koripsyon.

Minis i la li, zot prop Minis i defann. Poudir sa bann par ti ganny aste, apre in bezwen ganny vann. Lo sa kote latab, nou'n toultan siport Komisyon Anti-Koripsyon. Se nou ki ti pas premye Lalwa pou kre Komisyon Anti-Koripsyon.

E lo tou lezot lamannman ki'n ganny fer lo Komisyon Anti-Koripsyon, a leksepsyon enn, nou'n toultan siporte.

Me sa lannen, nou'n vin ek en lamannman, dapre nou. Get byen, get byen aköz. Get byen rezon det sa lamannman ki ti vini. Sa lamannman ti vin ek rezon det pou redwir *the size of* bann *Boards* ki annan dan Gouvernman. Pa pou fer sa Komisyon vin pli efektiv en!

Mon krwar bann Manm *Bills Committee* zot in bliye sa. Zot in oublie sa *objects and reasons* ki zot ti prezant devan Lasanble. E petet mon bezwen *remind* zot, sete pou redwir size aköz ti annan tro bokou bann *Boards* ki ti pe ganny peye en kantite larzan, alors ti pou entrodwir en striktir pli restren, en *Advisory Council*.

So, dan en moman ki ler Komite Anti-Koripsyon i fer son travay, nou met li dan *upheaval*. Nou sanz son striktir. Nou *still* le i travay, me

nou sanz son striktir. Si sa dimoun ki ansarz Anti-Koripsyon i en profesyonnel i bezwen adapte avek sa nouvo striktir, rode ki fason son nouvo striktir pou marse. So, i pran li letan. E nou *still* oule ki i delivre. I normal sa. Nou oule i delivre.

Be kestyon ki zot bezwen demann zot lekor. *Ok*, aköz sa lamannman ki zot pe fer i pe donn lefe lamannman ki Gouvernman ti fer, ki zot in dir dan zot manifesto. Savedir pou tir sa Komisyon e etabli en lot keksoz. E ozordi nou annan en swadizan *Advisory Council* e Komisyon i sipoze annan pouvwar, mordan, ledan eksetera.

Me mordan Komisyon ti gannyen dan lamannman ki ti ganny fer dan sizenm Lasanble. Nou ti donn li pouvwar Lapolis, pou li fer lenvestigasyon. Eski zot in bliye? Nou ti donn li pouvwar pou fer *search*, nou ti donn li pouvwar pou fer *seizure*. Zot in bliye?

Me sanmenm. Nou bezwen serye, nou bezwen aksepte poudir si nou oule sa Komisyon i marse. Nou menm nou, nou bezwen asire ki bann fe ki nou met devan Komisyon, i kapab anmenn li pou li anmenn en *case* e rod solisyon.

Me si nou oule pran konteks tou sa bann *issues* ki zot *in raise*. Tou sa bann koripsyon ki'n arive. Be sa ki mon vwar i drol, i se ki ler en dimoun i siport *US*, Parti Lepep, *SPPF* i fer koripsyon. Me *as soon* ki i komans siport *LDS*, son bann aksyon koripsyon i ganny efase?

Sa bann dimoun zot aksyon in ganny efase? Sa bann ansyen swadizan dimoun ki ti annan pozisyon lotorite dan Gouvernman avan, zot bann aksyon in ganny efase? Bann keksoz ki zot ti fer in ganny efase akoz ozordi zot siport *LDS*? Zot aret sey anbet lepep Seselwa zot!

Annou serye, akoz nou en Lasanble serye nou, nou bezwen fer sir poudir sa Konmisyon i marse anba nou *watch*.

Nou ki bezwen fer sir sa Komisyon i marse, akoz se nou ki la. Mon pe koz ek zot an tout senserite. Mon napa lentere defann okenn endividi mwan. Me selman pa vin dir mwan poudir zot serye kont koripsyon kan endividi ki'n swadizan komet aksyon koripsyon i ganny vwar pe galavante partou avek zot.

Se sa larealite ozordi. E se sa kestyon ki dimoun pou demann zot. Nou koz lo bann

fame case ki'n vin devan Komisyon. Mwan mon pa pou kapab *privy* ki lenvestigasyon Komisyon pe fer. E *as far as I know* ozordi, Minis i a koriz mwan. Komisyon Anti Koripsyon i en *Law Enforcement Agency*.

Nou konnen ki sa i vedir en *Law Enforcement Agency*? I akte dapre serten paramet legal pou li fer son travay. I pa reakte dan en fason arbiter. So ler i fer son aksyon dan en fason legal, i bezwen rod tou son levidans. Nou koz lo sa R50milyon ozordi. I a fer lan, lan ki zot dan Gouvernman.

Mwan mon pa ti dan Gouvernman sa letan. Lamazorite dimoun ki ti la pa ti dan Gouvernman sa letan, ler sa R50milyon ti ale.

So zot sipoze annan tou lenformasyon. Ti sipoze annan en sak. Ti sipoze annan en sak ki ti pou met lo latav ki ti pou montre levidans. Be oli? Mwan, zot kapab vire atak nou kantite atake ki zot oule. Dir nou lakantite keksoz ki zot oule. *Be at the end of the day* se zot ki pe vann Lepep Seselwa en rev, ki zot pou dekouver koripsyon anba tou ros e zot pou *deal* ek koripsyon anba tou ros. Kan saler parey Onorab Aglae pe dir, koripsyon pe arive

anmenn tan la ki nou pe koze dan sa pei.

MR SPEAKER

Onorab Sandy Arissol, ou non i lo lalis pou koze apre. Tenir en pe largiman pou taler. Onorab Pillay ou a kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, parey ou a note, mon'n swazir pou mwan ekout konsey ki ou'n donnen. Mon'n swazir pou etabli en konteks lo lamannman ki nou pe fer ozordi pou en senp rezon.

Akoz mon lentansyon se fer sir poudir si Lasanble i kapab donn lepep en lenformasyon, oubyen kapab donn li en direksyon kote nou pe ale, mon pou sey mon mye pou donn li. E sete sa ki nou fer.

Taler, ler sa keston irzan ti vini pou Minis. En Kestyon *Without Notice* ki nou pa ti ganny sans koz lo la. I al dan menm laliny. Sa ki nou ti pou bezwen rode se eski nou annan en *stereotyping* an se ki konsern koripsyon, parey nou annan en *stereotyping* an se ki konsern dimoun ki ganny fouye lo *Airport or whatever*.

Eski par egzanp si en dimoun i annan en *dreadlocks*, otomatikman nou fouy lo li? Sa

bann keksoz, i bann keksoz ki pe ganny dir la deor ki i permet Gouvernman pou eksplik son lekor. Lo ki baz i pran bann aksyon ki i pran. E lo koripsyon i pou parey.

Lo koripsyon i pou enportan pou Gouvernman eksplik son lekor zisteman, pou pa ganny vwar koman sa term ki ti ganny servi par en Manm ki'n koze avan. I pa ganny vwar koman en *witchhunt*.

Nou tou ki la anndan nou anvi vwar ki koripsyon i ganny deal avek. Nou tou ki la anndan nou anvi vwar ki ler en dimoun i al kot en fonksyonner piblik, i asire ki servis ki i pe gannyen i pa verdir ki i bezwen fer okenn lezot keksoz pou li kapab ganny sa servis. Se sa lesansyel.

Me Komisyon Anti-Koripsyon i pa li tousel dan travay ki i bezwen fer. I bezwen travay akote lezot lazans, lezot antite. E ler nou, nou'n zwenn avek Komite Anti-Koripsyon, nou ti realize vitman ki en keksoz ki enportan, ki relevan pou Komisyon Anti-Koripsyon se resours. Regard dan ki kalite resours i bezwen.

Ou kapab donn li *Advisory Council*, me si i napa *investigators* ki annan konpetans pou fer lenvestigasyon. Si napa parey nou'n dir *forensic auditors* pou

fer bann *forensic audit* lo bann eleman ki sipoze *investigate*.

Tousala i bann keksoz pertinan ki li i bezwen pou li kapab fer son travay. E se sa landrwa ki mwan mon krwar, mon kote latab nou pou *focus* lo la. Asire ki resours ki sa Komisyon i bezwen, i gannyen.

E lo size sa lamannman ki devan nou, enn bann pwen pertinan ki mon ti *raise* dan dernyen deba dan lamannman. E Mr Pool ou a rapel tre byen, ou ti la. Mon ti *alert* Lasanble ki i pou annan bann *cross referencing* ki nou pou bezwen amande baze lo lamannman ki nou ti fer oparavan. Me ki zot ti dir mwan? Sa zour zot ti dir mwan poudir, mannyer? "Lisyen i aboye, karavann i pase."

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

Mwan mon pe koz avek lepep Seselwa la deor. Si nou oule vwar, si nou oule reelman vwar en vre sanzman, nou bezwen aret krwar dan bann fo profet ki donn nou en bann kalite lenformasyon, ki dir nou fer keksoz dan en fason, me apre zot fer egzakteman lopoze! Se sa ki enportan.

E si ozordi nou pe vwar en lamannman ki nou dir i tre

senp, i tre senp sa lamannman ki nou'n dir i tre senp. I ti tre senp sa lamannman. Polemik in sorti kot zot. En lamannman ki sipoze fer en referans dan en seksyon. Me son bi prensipal se donn lefe en rezondet etabli par Prezidan Larepublik dan enn son *speech* kot i ti dir nou bann *Board* i tro gran, tro bokou bann *Board* partou.

E pou fer zot mars pli efektif nou pou *reduce* bann *Board* e nou pou entrodwi bann lezot striktir. Nou'n apwent en Konsey. So, nou ava vwar ki mannyer sa Konsey i kapab fonksyonnen. Nou ava vwar ki mannyer Komisyon i kapab fonksyonnen avek sa Konsey.

Me mwan mon enplor zot. Mon enplor zot. Sa Lalwa ki nou ti pase, ki nou'n amande *subsequently* atraver sizyenm Lasanble, i pa en move Lalwa li. Annou reziste tantasyon pou nou zis sanz keksoz dan en Lalwa. Akoz sa bann pouvwar ki nou ti oule donn Komisyon Anti-Koripsyon nou'n donn li e la avek lentansyon ki mon vwar tou dimoun pe mete, lanfaz ki tou dimoun pe mete. Komite Anti-Koripsyon pe ekout nou.

Ti ava byen pou nou vwar li la ozordi apre midi avek nou, atraver en reprezantan. Me nou pa vwar li. So petet i annan en rezon. Napa naryen

esansyelman anba *Standing Orders* ki anpes Minis vin prezant sa Lalwa. Me nou ti a kontan vwar ki mannyer son rol i ganny etabli.

E mwan si mon ti a fer en demann, annou gard lotonomi sa Komisyon. Mon pa ti ava swete la ki mon vwar Minis *Internal Affairs* la, ki malgre ki Komisyon Anti Koripsyon i en *Law Enforcement Agency*, ki nide Gouvernman LDS se pou pran Komisyon Anti -Koripsyon e plas li anba Departman *Internal Affairs*.

So petet Minis ou ava reasir mwan ki sa i pa le ka, me ki ou la pou prezant sa Lalwa selman. Akoz si sa Komisyon napa son lotonomi, i pou menm pa kapab *investigate* bann ka koripsyon ki menm zot, zot pou vwar. Nou, nou pou vwar koman Lasanble letan nou pe fer nou travay.

Mr Speaker, nou pou annan ankor lamannman ki pou vini lo bann lezot size. Me sa ki mon oule ki Lepep Seselwa i ekout byen, ozordi apre midi zot in tann plizyer mansyon bann aksyon koripsyon. So, Lepep Seselwa zis *monitor*. Annou vwar ki kantite i kapab vin devan Lakour e vwar bann *successful prosecution*. E parey bann Manm in dir lo lot kote, vwar larzan i retournen.

Me dan sa konteks, mon ti ava *advise* Gouvernman annou pa protez serten, me tay deryer lezot. Annou fer sir nou sivre byen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Onorab Sandy Arissol ou annan laparol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou Delegasyon. Minis ou ankor la depi bomaten avek nou. Zisteman Mr Speaker, pou nou koz lo sa pti lamannman ki devan nou. Me selman parye in ganny dir, poudir en topik enteresan.

I gou letan ou tann *Leader* Lopozisyon lot kote latab i dir avek lepep Seselwa ozordi 'ekout byen.' Tanzantan i dir sa, 'ekout byen Lepep Seselwa.' Selman zot bliye poudir Mr Rene ti dir avek Onorab Gill, poudir zot in get zis zot lekor e zot in ekout zis zot lekor. Se pour sa rezon ozordi zot vwar zot dan en pti minorite.

An menm tan Onorab Pillay, Mr Speaker lo sa *Bill* i dir poudir ozordi i annan. Pa ekout bann fo profet laba deor. Selman Onorab Pillay i bliye tou le semenn lo medya Nasyonal Sesel i annan 3 fo profet ki vini, i donn fo lenformasyon ek pep

Seselwa. I gou letan ou tann zot koz koumsa.

Onorab Pillay Mr Speaker, lo sa *Bill* i vini i dir avek nou, ler i pe koze la, i annan koripsyon laba deor. Selman an menm tan i vire, i dir ek mon bann Manm ki'n koze poudir nou vini, nou fer en gran lalis koripsyon.

Selman bomaten Mr Speaker, Onorab Gabriel ti dir byen for dan mikro. Kot *NSC* i annan larzan ki'n perdi. Onorab Gabriel ki ti dir bomaten.

Be savedir sa, eski i en ka koripsyon sa oubyen zis en laverti La Point Larue, ki i annan larzan ki'n perdi kot *NSC*?

Mr Speaker, mon pe dir sa parski nou tou nou konnen e tou dimoun ki koz lo la deor. Sakenn in donn son verson depi ler Onorab Pillay avek son lekip ti met sa Lalwa an plas,)zis zot ki ti la dan Lasanble Nasyonal sa letan) avek - ti annan en *Leader* Lopozisyon mon krwar sa letan, letan zot ti an mazorite. Mon pa konnen si ti en form koripsyon sa osi. Sa osi nou bezwen demann en pe kestyon lo la. So i ava enportan pou nou rod tou sa bann zafer.

Ou konnen, i annan en kantite dimoun in koze laba deor, an term koripsyon e nou

lo nou kote nou pa en leksepsyon. Letan mon bann Manm lo mon kote i vini i dir i annan sa, R50 mil, lot i dir 30 mil. Sa i koze ki Lepep Seselwa in koze.

E pli gro koze ki Lepep Seselwa ti koze Mr Speaker, sete le 25 Oktob lannen pase. E Lepep Seselwa ti pe dir avek Gouvernman ki ti la pou 43an, nou'n fatigue avek zot zistwar, nou'n fatigue avek zot bann deliberasyon, bann bon profet ki zot ti ete zot. Prezan nou pe dir zot *bye bye*, orevwar. Mwan prosen pou fer egzakteman lan depi sa Gouvernman i o pouvwar.

Prezan nou, lo sa kote latab. Nou, nou pou kontinyen donn sipor Gouvernman atraver bann lamannman, atraver bann *Bill* ki Minis pou vin devan Lasanble Nasyonal, zisteman pou nou koz lo la, deliber lo la, pou rode ki mannyer sityasyon i bezwen amelyore.

Tou dimoun deor pe kriye pe dir i annan ki'n fer koripsyon i ankor pe marse labraget ouver. Zot servi sa lekspresyon. I pe marse konmsi naryen pa'n arive. Pa nou ki dir sa Mr Speaker. Nou, nou reprezant lepep Seselwa nou. Nou bann Manm elekte nou.

Nou, nou vin dir sa ki nou dimoun pe dir nou laba deor. E mon asire Gouvernman, Prezidan, Minis, zot in tande zot. Se pour sa rezon i annan bann lamannman ki pe vini. Bomaten lo Lapolis, Onorab Esparon ti pe demann Minis menm ki la devan en kestyon an relasyon avek idantite nou bann dimoun ki donn serten lenformasyon Lapolis.

Ou konnen aköz Onorab Regina Esparon ti pe demann sa kestyon? Parski nou ti anvi, apre sa reform dan Lapolis re ganny konfyans nou Lapolis, pou nou kapab apros zot avek serten lenformasyon.

E la ozordi apre midi si nou pou vot sa lamannman ki Minis pe anmennen, nou anvi dir ek Minis, poudir avek *Anti-Corruption*, Madanm De Silva ek son lekip, pou dir Lasanble Nasyonal pa pou zis vini amande. Koz lo la, pas Lalwa. Apre i al dan en tirwar i fini.

Bann Lenstitisyon zot pou bezwen ganny li kler. Poudir si nou, nou pe fer en travay zot osi zot pou bezwen fer en travay. Zot pou bezwen delivre, parski nou pep deor pe gete e in vot pou en sanzman. Nou, nou pou bezwen fer en keksoz diferan konpare ek sa enn ki la.

Kantite mirmirasyon kot Anti-Koripsyon. Ti napa ase

ledan. Enn ler mon krwar ti annan zis en ledan. In donn de parey in dir, in amande an 2020. In amann ankor an 2021. Sel keksoz ki mwan mon anvi Mr Speaker, aköz mon pe koz sa lamannman, se mon anvi rezilta!

Rezilta ki mon pe rode. Parey in ganny dir lo tou lede kote latab, koripsyon i partou li. Koripsyon i partou.

Pour lemoman sa ki nou anvi avek Anti-Koripsyon, se nou bezwen ganny rezilta. Nou pa kapab nou koman bann Manm Lasanble, vini amande, koz lo la, montre ledwa apre finalman i fini.

Fodre pa bann lenstitisyon oubyen bann Minister deor zot krwar Lasanble i koumsa. En anmenn en lamannman, bann la pou amande zot. Zot pou koz lo la apre i fini. Nou, nou pou bezwen ganny rezilta.

E pa bliye se nou ki vot Bidze. Nou Manm Lasanble, si napa rezilta dimoun deor i dir ek Mr Arissol, mersi bokou, ou pa'n delivre pou sa 5an, mon krwar mon pe met Onorab Aglae, aköz i koz lo tou Mosyon, i koz lo tou *Bill*, li menm ki demann tou kestyon dan Lasanble Nasyonal e li i pe travay. *Ok?* Nou, nou ganny gete koumsa.

Alors bann lezot deor zot osi zot pou bezwen fer parey. Zot pou bezwen montre nou poudir i annan rezilta e nou setou ki nou pe espere. E mon pe swete Mr Speaker, letan mon fer sa pti lentervansyon, letan mon pe koz lo sa lamannman, bann dimoun kot Anti-Koripsyon zot tann nou e zot ekout nou pou nou donn nou rezilta. E lepep Sesel pe espere rezilta.

Sel rezilta ki nou'n tande se en travayer ki ti laba, apre nou pa ti kapab koz lo la parske i ti *subjudice*. In fini. Nou bezwen ancor rezilta silvouple. Avek tou sa koze ek nou'n koze, avek tou sa leokri ki lepep Sesel pe fer deor, mon espere ki Minis Fonseka i tann byen e Gouvernman pe ekoute e Madanm May de Silva avek son lekip zot bezwen donn nou rezilta !

Mr Speaker, mon'n kontinyen re dir rezilta parski sa i en keksoz ki nou pa ancor vwar ditou ! E mwan mon espere ki i ava annan keksoz *cette fois ci*, si mon pe donn sipor lo sa lamannman ki mon'n koz lo la. Avek sa detrwa mo mon a remersi ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Arissol. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, enn ler, ler mon ekout bann entervenans ki ganny fer lo lot kote latab par Lopozisyon ozordi. Mon krwar enn ler Mr Speaker, sirtou ler mon ekout *Leader* Lopozisyon, mon krwar zot. Si ou ekout zot enn ler ou pou krwar zot en parti ki fek formen. Zot en parti ki pa'n la pou plis ki 43an.

In fact i annan enn de bann keksoz ki'n ganny dir ozordi ki mon vwar i vremen, vremen enteresan. Ozordi in sey fer en pe referans ek enn de keksoz. Sirtou lo bann keston ki'n ganny demande pli boner dan Lasanble.

Mon'n tann li mansyonn lafason ki bann dimoun pe ganny targete pou ganny fouye lo *Airport*. Zafer si en dimoun i annan *dreadlocks* i ganny targete. Me i bly bann letan kot zot ti trenn bann *rasta men* dan sed, bat zot, koup zot seve. Ganny ansonmen avek bonnet fizi. La ozordi i pe rod *rasta* ki annan *dreadlocks*.

Mon osi mazin parol ki Onorab Aglae in dir, ki i vremen kontradir son lekor. In dir poudir nou lo sa kote latab nou pe akiz zot pou koripsyon, zot

Gouvernman pou koripsyon. Me lekel ki'n la o pouvwar pandan sa dernyen 43an? Gouvernman *LDS* fek vin o pouvwar, napa lan e nou pe fer en travay.

Nou pe anmenn en lamannman pou donn plis ledan *Anti-Corruption Commission* pou fer en travay pou nou *deal* enn fwa, pour tou avek sa size koripsyon dan nou pei.

Apré ki in dir nou pe blanm li. Lo nou kote latab pe blanm li pou koripsyon. Li menm li in retournen in dir poudir nou bezwen fer retournen tou sa bann larzan ki'n ganny vole Sesel. I pe kontradir son lekor. I bezwen pran li en desizyon. Eski i annan koripsyon oubyen napa koripsyon?

Si ou pe dir nou bezwen fer retournen sa bann larzan ki'n disparet. Savedir ou pe admet poudir in annan koripsyon e sa bann koripsyon in pase pandan letan ki *United Seychelles* ti dan Gouvernman, ti o pouvwar!

Mr Speaker, mon pa pou zanmen bly le fame fraz en *ex - Prezidan United Seychelles*, Mr Prezidan Michel sa letan. Kot i ti dir ki koripsyon ti en persepsyon. Ou konnen aköz sa *Anti-Corruption Commission*

ti ganny kree, Mr Speaker? Sete aköz presyon ki lopoziyon sa letan ti pe mete lo Gouvernman.

Aküz nou ti pe koz bokou lo la. Ti dan domenn piblik e dan nou kanpanny nou met bokou lanfaz lo tir koripsyon dan nou sistenm. Lo latransparans, lo bonn governans, lo *accountability*. E aköz presyon sa *uproar* dan piblik deor, ki sa Komisyon ti ganny etablir dan sizyenm Lasanble Nasyonal.

Zot pa ti anvi etablir sa Komisyon zot, aköz pou zot koripsyon ti en persepsyon.

Me apré ki nou'n vwar in arive Mr Speaker apré ki Lopoziyon sa letan, *LDS* ti ganny mazorite dan sizyenm Lasanble Nasyonal?

Mr Speaker, pandan 4an nou'n ekspoz tou form koripsyon ki ou kapab mazin. E ti annan en lot landrwa kot zot ti anvi fer koripsyon avan eleksyon. Kot Lasanble Nasyonal ti ganny dizourd, kot en bal ti ganny donner dan *FA4JR*, kot ozordi Minis Finans pe bezwen met enn de dimoun Ankour pou retourn bann larzan;- ki plizyer bann antite e bann biznes in gannyen ki zot pa ti merit pe gannyen. Ki zot in ganny malapropo.

Mr Speaker, koripsyon depi ler *LDS* ti antre dan sizyenm Lasanble ziska la ozordi, nou ankor pe koz lo koripsyon. E ozordi nou pe met plis lanfaz pou donn plis pouvwar, menm lotonomi sa *Commissioner*. Avan ti *CEO*, la i pou *Commissioner*. Pou li fer en travay.

Nou konnen poudir en case koripsyon i pa en zafer ki vin ozordi pou demen. I annan bann *investigation* ki bezwen ganny fer e ler ou al Ankour ou bezwen fer sir ki ou annan tou ou bann lenformasyon, ou'n fer en bon lanket, ou annan tou ou bann levidans pou prouve poudir vre sa bann aksyon konpri i bann aksyon ki vre, ki napa mansonz, ki pa bann alegasyon parey ki lot kot latab pe sey fer nou krwar ozordi.

Mr Speaker, koripsyon i en persepsyon. Koripsyon i zis en alegasyon? Kekfwa i pe pran en pe letan pou sa bann keksoz vin Ankour. Mr Speaker, *il y aura de pleure et de grincement de dent* ler sa bann dimoun ki'n fer sa bann koripsyon la, zot pou al devan Lakour e zot pou ganny prosekite e aksyon pou ganny pran avek zot. Tasyon zot gele ler sa bann keksoz i arive, aköz sa bann dimoun pou fer fas ek sa bann keksoz, se bann

dimoun ki merite ganny sa bann santans aköz koripsyon.

I en realite dan nou pei, lepep Seselwa i konnen i en realite dan nou pei, e zot tou lo lot kote latab zot konnen poudir koripsyon in en realite pandan sa dernyen 43an.

Mr Speaker, si nou pou tous enn de keksoz. Mon pa pou al tro bokou an detay aköz nou'n fatigue koz lo la. Koripsyon dan later leta nou'n vwar. Nou'n vwar Minis in aste bout later in met lo son papa, lo son tantin, lo son tonton, lo son frer, lo son ser, lo son belmer, lo tou nou'n vwar. Sa bann case, tousala i bann case ki devan ACCS. Nou'n vwar ka koripsyon lo later Leta. *US* menm in form parti ladan. In ganny 46 bout later.

E la ozordi nou annan 3 boug ki pe kwon kwon kwon en fwa par mwan, pe dir nou pran R2000 met dan pos Seselwa. Kan sa lannen si nou ganny nou 150mil dimoun ou'n byen gannyen, e nou pou ganny se aköz desizyon Gouvernman. 150mil viziter, bon desizyon Gouvernman pou ouver nou pei an Mars.

Aköz si nou pa ti ouver nou pei an Mars, mazine premye 3mwan sa lannen, nou ti ganny nou mwens ki 7mil

viziter e pare ki nou'n ouver *Airport* nou'n ganny nou plis ki 90 mil viziter dan sa pei.

Yet, ozordi zot ape koz donn son Seselwa ankor R2000 *extra*. Mon a dir kot nou kapab ganny R2000 *extra*. *United Seychelles*, pran sa 46 bout later ki zot in pran mal apropo, vann. Pran R2000 donn lepep Seselwa!

(APPLAUSE)

HON WAVEL WOODCOCK

Sa en fason nou a ganny larzan pou met dan pos Seselwa.

Dir zot bann dalon rann sa \$50milyon ki ti disparet kot *SMB*. Tou sa bann *ex-MNA* anba *SBFA* ki ti ganny sepa konbyen milyon *loan*, sepa konbyen mil *loan* ki zot *loan* in ganny *write-off*. Ki'n ganny *loan* en fwa ouswa 2 fwa. Pou tou sa bann nanm, sa bann fantonm ki ti ganny larzan. Dir zot rann sa bann larzan, nou a ganny larzan pou donn Lepep Seselwa. Tousala ti ariv anba *watch* Gouvernman *United Seychelles*.

Ti annan Manm lo zot kote latab ki ti form part sa bann keksoz ki *loan* ti ganny *write-off*. Ti ganny *loan* ki zot pa'n zanmen servi sa bann *loan* pou biznes. Ti annan plizyer bann pti biznes lokal ki ti bezwen

larzan pou zot kapab *at least* komans en keksoz.

Mr Speaker, tro bokou keksoz in pase dan nou pei. E la ozordi nou Gouvernman ki o pouvwar napa lan. Nou pe fer nou mye, nou pe pouse pou rektifye sa bann keksoz ki'n arive. Annou pa bliye Irlande. Kantite dimoun, biznes Sesel ki'n ganny *blackmail*. Bann kont, bann *shared companies* ki ti ganny kree Moris kot zot ti pe pey zot lekor.

Mon pe koz ou anvi plis ki R300 ekek milyon in ganny bage aköz apwentman bann Irlande ki ti ganny fer par *ex-Prezidan Michel* sa bann letan.

Mr Speaker, ozordi nou bezwen fer keksoz dan en lot fason. E ozordi nou Gouvernman pe montre lavolonte par bann lamannman ki Minis ozordi devan san Lasanble pe anmennen pou nou kontinyen donn plis ledan sa Komisyon. E mwan mon plis ki sir. Mwan mon konnen poudir byento bann dimoun ki'n form parti dan sa bann koripsyon la, aksyon pou ganny pran avek zot.

Akoz nou Gouvernman pa en Gouvernman ki vin zwe la li. 43an zot pa'n kapab fer naryen kont koripsyon, zot pe espekte nou *deal* avek koripsyon dan lespas 10 mwan. Pa trakase

Lepep Seselwa in elekte *LDS* pou 5an. Si dan 5an nou la, napa naryen ki ganny fer, *then* zot ava gele. Parey zot abitye gele, akoz zot gel byen.

Mr Speaker, sa ki mon garanti se ki anba nou Gouvernman lord pou ganny mete dan kont piblik. Gaspiyaz pou arete. Sa bann ki vole pou aret vole. Sa bann ki vole la, nou pa pou fer parey zot Gouvernman ti fer dan lepase.

Si en boug i vol kot *SPTC*, ou transfer li dan en lot Departman. Ou transfer li kot *Botanical Garden*, ouswa ou transfer li mon pa konnen, *STC*. I kontinyen vole menm. E ler i vol ankor, ou transfer li dan en lot Departman, dan en lot Minister.

Sa i zot pratik lepase. Annou pa oubliye. Sitan keksoz in arive. Menm *Botanical Garden* zot in vole. *LWMA* nou vwar koripsyon, *SP* nou vwar koripsyon. *Botanical Garden* ler koripsyon, vol in arive dife ti ganny mete. Mon krwar sa bann letan Minis Cosgrow ki ti Minis laba sa bann letan si mon pa tronpe. Ler zot ti met dife *Botanical Garden*.

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab.

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab, avan ou al pli lwen. Zis mon a *remind* ou, mon'n dir ou pa akiz bann Manm lot kote koripsyon. Mon satisfè avek bann legzanp ki ou pe donner. Zis evit mansyonn bann Onorab dan sa lasal.

HON WAVEL WOODCOCK

Napa problenm Mr Speaker. Onorab Cosgrow i dir mwan i pa ti Minis sa letan, nou ava verifye.

MR SPEAKER

Ale kontinyen.

HON WAVEL WOODCOCK

Ok. Annou pa bliy pli gro koripsyon ki ti arive Mr Speaker. Annou pa bliy larzan '*forgo*.' Apre ki zot in *forgo* pres R6milyon, zot ti dir ek Lepep Seselwa nou pe solider avek lepep Seselwa. I pas sa detrwa lannen apre, zot ti'n met sa larzan an misouk, misouk, anba, anba an krwayans ki sizyenm Lasanble nou a pti pou vwar.

Nou ti vwar zot Mr Speaker, kot zot ti pe sey pran

sa larzan ‘*forgo*.’ La ozordi zot pe dir nou koripsyon i en persepsyon. Me silvouple annou serye nou dan sa Lasanble Nasyonal!

Mr Speaker, avek sa de mo, mwan Onorab Woodcock. Manm elekte pou Grand Anse Praslin, mon pou kontinyen e mon pou toultan siport bann lamannman ki pou anmenn progre dan nou pei, ki pou anmenn nou pe pli devan e ki pou koup tou form koripsyon ki egziste dan nou pei ozordi. Avek sa de mo, mon dir ou mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Pillay ou’n fini adrese lo sa size ou?

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

MR SPEAKER

Ou le koriz en *misapprehension*. Mon pa vwar ki i annan *misapprehension* pou ou korize. Nou a kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

Mr Speaker, i annan en *misapprehension*, i annan en

statement ki Onorab in fer ki
Lo lot kote latab ...

MR SPEAKER

Non Onorab, mon krwar deba in byen balanse.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pou proteste ... me li i pa’n respekte, ou pa’n

MR SPEAKER

Wi. Non-non-non-non. Non, mon’n *warn* li, mon’n dir li. In evite akiz bann Manm lo lot kote latab. Se tou. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Non-non-non-non, in fer referans avek.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

Non Mr Speaker, i pa Sa ki ou pe fer. Sa ki zot pe fer i ou pe sey protez ou kote akoz ou Dirizan LDS!

(APPLAUSE)

(Interruption)

MR SPEAKER

Non, non, non mon pa pe

HON GERVAIS HENRIE

La *misapprehension* prezan.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay. Lakizasyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Napa personn lo mon kote ki'n dir poudir koripsyon i en persepsyon. Nou pa'n zanmen dir sa.

MR SPEAKER

Non, li osi i pa'n dir sa. In dir Prezidan ... Mon pa pou ...

(Interruption)

MR SPEAKER

Minis ou a donn ou repons lo deba silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

Napa problem, nou pou ganny sans.....

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, ti en senp lamannman. Me selman mon krwar ou ava en pti pe plis ek mwan. Me mon kontan pou vwar Lakaz antye isi i anvi rezilta, bann

investigation lo kestyon koripsyon.

Mon oule fer zot konpran ki sa lotonomi *Corruption Commission* i la e i pa tonm anba mon Departman. Me mon konn louvraz ki pe ganny fer, mon pa konn detay okenn ki pe arive laba. Me mon konnen sa tim pe met tou zefor pou travay, pou *investigate* bann sityasyon ki'n dire a en gran letan.

So mon kapab konpran zot difikilte ler zot pou al dan tou sa pti detay. Dan 10an, 15an, 20an, 30an, 40an pase. I pran lontan pou fer sa bann louvraz. Mon swete ki zot vin ek en rezilta, me mon ti a pli kontan zot vin ek en rezilta, ek en vre rezilta. Pa en *false alarm*, ki si zot sey fer li tro vit.

So, nou *hope* ki sa louvraz i a kontinyen. Me parey mon dir, mon la reprezant Gouvernman ozordi pou sa Lalwa.

Lo kestyon keksoz ;- Menm si sa *Anti-Corruption Commission* i annan son prop lotonomi, nou dan Gouvernman osi nou vwar koripsyon parfwa e ki pe vin devan nou.

Si ou get menm bann later dan Providence mannyer in ganny partaze, mannyer in ganny donner. Ti vreman, ti napa okenn prensip deryer

tousala ki'n etabli. Ki ti kapab ganny servi tou Seselwa ki pe fer en biznes.

Me i ti napa prensip. Ti vreman lo fason lo fason ki enn ti annan en lavantaz ek en Minis ouswa ek Gouvernman. Sanmenm sa fason later ti'n ganny donnen.

E sa i en gran size sa. E nou dan Gouvernman nou'n met en *moratorium* lo sa bann dimoun ki pa'n devlop zot later. E natirelman sa Minis ansarz sa pe regarde pou re anmenn sa bann later kot Gouvernman. Apre pou les lezot biznes Seselwa ganny en sans vin dan biznes Sesel.

So later i en gran size enportan. Menm si la zot sorti dan Lasanble. Zot mars apepre pa ni menm 50 met, 500 met la deor ou pa vwar en kantite later in ganny partaze lo bann non, menm dimoun ki ti dan Lasanble la ki pa ankor ganny touse. So tousala i bezwen ganny regarde.

So, later i en keksoz ki enportan e i annan en kantite sityasyon ki'n mal ganny donnen. E nou, nou pe espere ki sa bann later i a kapab ganny donnen ek dimoun ki pou fer en travay, e pa lo rezon politik. Lo rezon zot bann *business plan*, zot fason ki zot pe anmenn devan.

E nou pe ankouraz sa e mon krwar kot *SFA* osi, Minis Ferrari osi pe ankouraz sa, ki lezot dimoun osi i ganny sans pou devlope.

So koripsyon i en keksoz ki nou pou pran o serye e mon kontan mannyer bann deba in sorti, ki Lasanble antye i kont sa prensip. Pa prensip, kont sa menas, kont sa keksoz sal si ou le. Alors ek sa Mr Speaker, mon a remersye Lasanble, remersye ou menm. Mon *hope* nou kapab pli tar ganny pase. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Minis. Ki ete Onorab Pillay, en *point of order*? Kwa?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon bezwen demann en pwen kalifikasyon Mr Speaker. Dan son *summing-up*, Minis in fer en *statement* ki i annan menm bann dimoun ki dan Lasanble la ki'n ganny later la deor.

MR SPEAKER

Non-non. Eskiz mwan. Mwan mon'n tann Minis dir Manm ki ti dan Lasanble. Minis koriz mwan, ki sa ki ou'n dir. Minis, korize.

MINISTER ERROL FONSEKA

Well, mon pa'n nonm sa Lasanble. Akoz sa in ganny arive avan sa Lasanble. Mersi.

MR SPEAKER

So, ki ti dan Lasanble. Sa i...

HON SEBASTIEN PILLAY

.... Konpran rezon akoz. I mon dwa e mon devwar pou demann okenn alegasyon ki ganny fer lo mon bann Manm ...

MR SPEAKER

Wi, absoliman, absoliman.

(Disruption - cross talking)

MR SPEAKER

Ou'n klarifye, ou'n klarifye mersi. Wi, in klarifye. Nou ava apel prezan pou vot lo *general merit of the Bill*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi, okenn Manm ki kont? Mersi.

Byen, lo vot pou *general merit of the Anti-Corruption (Amendment) (No.2) Bill, 2021*. 21 Manm in vot pour, 0 kont e 9 abstansyon. Alors sa *Bill* in aprouve lo *general merit* e mon apel Madanm Clerk pou fer *formal second reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to amend the Anti-Corruption Act, 2016*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon vwar dan versyon ki mon krwar i sorti kot *Bill Committee*, i annan 2 pti lamannman. So nou a pas dan Staz Komite pou nou pran sa, apre nou a regarde ki lot keksoz ki Manm i annan.

Onorab Andre ou pou prezant sa bann lamannman.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair sa i dan *Clause 2*. I annan en *proposal* pou met en *comma after*, apre sa *the word 'Act,'* dan laliny 2. Dezyenm laliny savedir. E lot lamannman se pou *insert en comma after the word 'which'* ki dan laliny 3. Sa, sa de lamannman ki annan.

MR SPEAKER

E setou. Mersi. Okenn komanter sorti kot lezot Manm? *LGB*.

HON BERNARD GEORGES

Wi Mr Chair. Mersi bokou. Mon ti annan en kestyon pou *panel*.

MR SPEAKER

LGB ou pe al lo lot size la. Zot a aksepte sa 2 pti *comma* ?

HON BERNARD GEORGES

Sorry, mon ti mazine ki zot in aksepte.

MR SPEKAER

Korek. *Ok*, prosede *LGB*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair. Mon kestyon pou panel se lo sa lamannman li menm. E zot ava eskiz mwan si i annan en keksoz ki mon pe manke.

Dan sa lamannman i propoze sanz seksyon 22(2)(a) ek 52(8) ki ti dan lamannman an 2019 ki nou ti fer, kot nou anmenn sekstyon 52A. E sa lamannman pe demnn nou tir sa 2 seksyon e ranplas zot par seksyon 9(1)(b) ek 9(3). *Are my getting this correct?*

MR SPEAKER

Eski i pa zis en kestyon lo *numbering*. Non?

HON BERNARD GEORGES

Wi.

MR SPEAKER

Ou pe adres sa pwen Onorab Pillay? Wi ale Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, parey mwan mon'n dir ou. Mon port bokou latansyon lo sa Komisyon, mon pa zis vin koze dan sa Lasanble e dir napa rezilta apre vot.

Pour Onorab Georges, i annan en ekstyon relevan, me sa ki ti arive se ki lamannman 2021 i ti entrodwir en seksyon 9(b) ki ti ranplas sa 2 seksyon avan e se sa ki zot pe fer referans avek. Me ki ler *Bill's Committee* in *pick up*, orizinalman zot pa'n *pick up* sa sanzman 2021 ki'n ganny fer. E se sa ki ou annan sa, sa ki pe arive lo sa referans.

E mon pou mentenir Mr Speaker. (Me ou napa respe pou en Deputy Speaker en)?

MR SPEAKER

Kontinyen Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Ou bezwen respe Speaker en pe ou en)? (laughter) Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon kwar ki i enportan ki mon lans Lasanble en mesaz. Ler nou oule vwar rezila, fodre nou mentenri en pozisyon si nou oule vwar rezilta. I enportan pou zot realiz sa. Pa zis lev zot lanmen.

MR SPEAKER

Ale, kontinyen lo sa seksyon la.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ki nou pe dir? *Legal counsel*, eski ou annan en pwennvi lo kestyon ki'n ganny leve par Onorab Georges ?

SENIOR **LEGAL**
DRAFTSPERSON
VICTOR POOL

Ok, mersi Mr Speaker e tou dimoun KI alekout. Bonzour. Mr Speaker, wi parey *Leader of the Opposition* ti pe sey eksplike, an rezilta premye lamannman sa lannen, i annan bann seksyon ki'n ganny entrodwir dan *fourth amendment* dan sa lamannman ki ti ganny fer.

E nou ti'n devret fer *cross reference at that time* pou nou al dan skesyon 52A e retir sa de *reference* ki annan dan seksyon 52A. Be nou pa ti'n fer li.

Ou konpran mwan, prezan i pa *read* byen. So, nou bezwen get sa nouvo lamannman dan 2021 ki'n entrodwi sa bann nouvo seksyon 4, 5, 6 *amendement 4*. I dir *substitution of section 6 to 13*. Apre in met sa bann nouvo seksyon. Prezan ladan ki annan sa nouvo seksyon 9 ki dir *powers and function of the Commissioner*. *You follow?*

E prezan la ki prezan nou pa al dan sa seksyon 52 pou nou fer li *read to that section*. *If you follow.*

MR SPEAKER

Tre byen. I kler?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Presizeman sete sa mon kestyon. Si, i ti'n deza ganny sanze an 2021 e ki nou ti'n *insert 9(1)(b)* ek *9(3)*, sa ki si mon konpran byen, sete sa mon kestyon *to the panel*, me ki'n ganny reponn par en Manm Lasanble ki anndefwa, avek tou respe ki mon annan pou li, e i bon zanmi i vin Speaker, i vin *legal advisor* e i vin osi sa dimoun ki pou donn nou lekplikasyon lo nou *Standing Orders*.

Kestyon ki mon ti'n demann avek *panel* e ki *panel* mon pe demann li reponn se, eski zot pe dir nou ki dan 2021, dan lamannman nou pa ti'n sanz sa 2 seskyon e se sa ki nou pe fer la?

MR SPEAKER

Yes, legal counsel.

SENIOR **LEGAL**
DRAFTSPERSON
VICTOR POOL

Yes, thank you Mr Speaker. Yes, sanmen sa ki'n arive Mr Speaker. Nou pa ti fer li ler nou ti fer sa lamannman 2021. Nou ti manke fer li.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Pillay, sivlouple. Okenn lezot komanter sorti kot lezot Manm, kalrifikasyon oubyen lamnnman? Non, dan sa ka nou a retourn dan staz Lasanble.

E mon a demann *LGB* pou anmenn Mosyon pou *Third Reading of the Bill*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, anba *Order 76(1)*, mon *move* ki *the Anti-Corruption (Amendment) (No.2) Bill, 2021 as amended* i ganny lir en Twazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, mon a demnan segonnman silvouple. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apremidi ankor enn fwa. Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, nou a pran vot lo *Third Reading*. Manm ki anfaver lev lanmen silvouple. Mersi, okenn Manm ki kont? Wi Madanm Clerk, *tally*.

Lo vot lo *Formal Reading Anti-Corruption (Amendemnt)*

(*No.2 Bill*), 2021, 20 Manm in vot pour, 0 kont e 8 abstansyon. Alors sa *Bill* in aprouve par Lasanble.

Byen, nou annan en lot *Bill*. Madanm Clerk ou a fer *Formal Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Anti-Corruption (Amendment) (No.2) Act of 2021*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Tre byen. Madanm Clerk nou en pti pe an avans, eski ou kwar nou delegasyon pou'n pare pou 4er mwen 10? *Ok*, satisfè. Tre byen.

Nou a remersy Minis Fonseka, Mr Pool pou zot partisipasyon. Bonn apremidi e bonn kontinyasyon. Nou a re pran tarvay 4er mwen 10 pou lo *Bill*.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi Vis Prezidan e bonn apremidi osi Mr Frank Ally, *Attorney General* e Mr Adam Furneau, *Assistant Legal Draftspersons* pou zwenn nou pou sa *Bill*.

Nou ti fer *First Reading* sa *Bill* yer. Donk nou bezwen

Mosyon pou *waive 7 days notice LGB?*

HON BERNARD GEORGES

Yes Mr Speaker. Mr Speaker, anba *Order 97(1)* nou *Standing Orders* mon pe *move* pou ou donn permisyon pou sispann *Order 69(1)* dan en fason ki pou permet ki *the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa malgre ki sa peryod 7 zour depi ki in ganny lir en Premye Fwa pa ankor fini. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, nou a ganny segonnman silvouple lo sa Mosyon. Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Mersi Mr Speaker, mon segonn sa Mosyon.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny vot lo Mosyon pou *waive 7 days notice*. Manm ki anfaver lev lanemn silvouple? Byen Madanm Clerk. Okenn Manm ki kont?

Lo Mosyon pou *waive 7 days requirement for Second Reading, 21* Manm in vot pour, 0 kont e 9 abstansyon. Donk sa

Mosyon in aprouve par Lasanble.

Mon ava apel *LGB* pou Mosyon pour *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, anba *Order 69(2)* nou *Standing Orders* mon *move* ki *the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny segonnman lo sa Mosyon. Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Mosyon in ganny segonde.

MR SPEAKER

Mersi. Mon envit Vis-Prezidan pou entrodwi sa *Bill* silvouple.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, tou bann Manm Onorab, tou dimoun a lekout bonn apremidi. Lo son Ladres lo Leta Lanasyon le 01 Fevriye, 2021 Prezidan Larepublik. Mr Wavel Ramkalawan, ti anons restriktirayon dan son Gouvernman.

E bann antite Lotorite Piblik avek bi pou rann Gouvernman pli efikas e redwir serten kou.

Enn parmi bann restrikitirasyon setet pou tarnsfer reponsabilite Komisyoner *Public Persons Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests* avek Komisyon Anti-Koripsyon.

Parey zot okouran, *Public Persons Act* i obliz Prezidan, Vis-Prezidan, Speaker Lasanble Nasyonal, Minis Dezinyen, Minis, *Leader* Zafer Gouvernman dan Lasanble Nasyonal, *Leader* Lopoziyon, Deputy Speaker, Manm Lasanble Nasyonal, Mer Victoria e bann Konseye Konsey Distrik pou soumet en deklarasyon lo zot byen, det e lenter biznes avek Komisyoner *Public Persons*.

Dapre sa Lalwa, sa bann *public persons* i bezwen deklar zot konzwen e menm zot fanmir imedya.

Avek lamannman dan Lalwa Anti-Koripsyon 2016, ki ti ganny fer sa lannen par *Act* 19, 2021 ki Prezidan ti aprouve an Avril, 2021. Lofis Komisyoner Komisyon Anti-Koripsyon ti ganny kree e sa Komisyoner i diriz sa Komisyon. Pou nou akpab enplimant sa desizyon Prezidan, nou pe propoze ki nou amann *Public*

Persons Act, 2016 e transfer responsabilite sa Komisyoner apwente anba sa Lalwa a Komisyon Anti-Koripsyon e propoz serten lamannman konsekans.

Mr Speaker, an egzaminan sa propozisyon e sa Lalwa. Nou'n trouv li neser pou aport serten modifikasyon adisyonel avek sa Lalwa.

Gouvernman i pe propoze pou retir sa lobligasyon pou en *public persons* soumet en deklarasyon an relasyon son konzwen e manm imedya son fanmir.

Nou santi ki avek e mon konenn ki bokou dimoun pe trouv en pti pe leksplikasyon pou sa. Nou santi ki avek promilgasyon serten Lalwa e bann amannman ki'n ganny fer resaman pou ranforsi zot lefikasite an relasyon avek koripsyon e blansisman larzan sa lobligasyon pou en *public persons*, deklar byen en konzwe e manm son fanmir imedya i perdi son rezondet.

Par egzanp sa nouvo *Anti-Money Laundering*, zis mon a sit detwa sa bann Lalwa ki'n sanze e ki vin pli modern.

Sa nouvo *Anti-money Laundering, and Countering of Financing of Terrorism Act*. Dezyenm, *Prevention of Terrorism Act*. Trwazyenm,

Beneficial Ownership Act ki obliz bann dimoun ki popriyeter benefisyer serten byen, parey par ou aksyon dan bann antite pou deklar zot bann lenter benefisyer, menm si zot non pa anrezistre dan rezis sa bann antite.

Proceeds of Crime, Civil Confiscation Act ki ganny servi pou konfiske bann byen ki bann dimoun in aste atraver Komisyon, bann lofans oubyen sa ki nou apel *criminal conduct* parey bann pratik korispyon.

Anti-Corrupton Act ki zot in fek pas en lamannman e in annan enn de lamannman ladan ki annan provizyon pou Komisyon fer en lanket, e pran bann aksyon pou konfiske byen ki en dimoun i annan, me ki son valer i pa reflekte abilite sa dimoun pou li kapab aste avek son reveni ki i gannyen oubyen donn leksplikasyon satisfezan lo sa bann akizisyon.

Anfet, apre ki *Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) Act, 2016* ti antre an viger. Bann Lalwa ki mon fek nonmen ti swa ganny pase oubyen amande pou rann zot pli efikas dan okenn lanket kot en *public person* i kapab pe komet en akt ou lofans pou anrisir son patrimwanm mal

apopo. E konfiskayson sa byen oubyen larzan.

Sa Prozedlwa i osi obliz Komisyoner Komisyon Anti Koripsyon pou soumet avek Prezidan e kopi Speaker Lasanble Nasyonal e Atorni Zeneral en rapor anyel lo legzersis fonksyon Komisyoner anba sa Lalwa.

Mr Speaker, an vi ki nou pe anvizaz enplimant en Gouvernman ki pli efikas an servan teknolozi lenformasyon. Sa Prozedlwa i fer provizyon pou Komisyoner etabli e mentenir en sistenm elektromnik pou bann *public persons* soumet zot deklarasyon. E pou sa ki anvi ganny akse ek sa lenformasyon, ganny akse lo en rezo enformatik.

Mr Speaker, sa Prozedlwa i alors propoze ki an vi ki sa transfer responsabilite lapwentman bann Komisyoner anba sa Lalwa pou terminen ,lo moman ki sa Prozedlwa i vin an viger.

Mr Speaker, sa ki mon fek fer resorti i bann gran laliny sa Prozedlwa. Alors zis koman en rezimen. Premyerman nou pe met sa pouvwar pou resevwar sa bann deklarasyon *public persons* dan lanmen en Lenstitisyon ki deza la, se *Anti-Corruption*.

E dezyenmman nou pe osi retir sa bezwen pou sa bann konzwen ou bann fanmir imedyà, pou zot fer zot deklarasyon anmenmtan avek sa *public person*.

E rezon, zis pou mwan rezimen. Se parski nou bezwen rekonnèt poudir ler Lalwa ti pase an 2016 avek ozordi in annan plizyer lamannman. Nou bann Lalwa tel ki *AML, Proceeds of Crime, Beneficial Ownership Act* in vin pli modern. I donn zouti zisteman, sa dimoun ki ozordi nou pe dir li resevwar sa bann deklarasyon, se Komisyoner Anti-Koripsyon. I donn li sa zouti pou rod tou lenformasyon ki li i bezwen.

Nou pe vin pli efikas e anmenmtan nou pe osi permet ki sa konzwen oubyen sa bann fanmir imedyà zot, zot osi zot annan en dwa. Si sa dimoun ki en *public person* in deside vin en *public person* i pa neseserman bezwen afekte dwa, *privacy* sa dimoun ki li i en konzwen oubyen i en fanmir imedyat.

Me selman, malgre ki sa i lefe, Komisyoner i toultan annan pouvwar pou li kapab konn okenn lenformasyon lo sa bann dimoun e i ganny sa pouvwar atraver bann lamannman resan ki pe pase.

Nou Lalwa i pa statik, i dinamik.

E alors i pou sa rezon ki sa de lamannman, nou donn li pouvwar. Nou tir sa bann fanmir pros e konzwen ladan paski zouti i deza la avek Gouvernman pou fer menm louveraz san ki nou bezwen afekte dwa sa bann dimoun.

Mr Speaker, mon remersi ou e mon demann Lasanble pou vot anfaver sa Prozedlwa. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Vis-Prezidan. Lasal i ouver pou deba lo sa *Bill* e Onorab Andre in lev lanmen. Tenir lanmen en pti moman silvouple. Onorab Andre ou kapab komanse.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Bonn apremidi Vis-Prezidan ek ou delegasyon, Atorni Zeneral. Bonn apremidi tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, letan mon get sa Lalwa ki devan nou, *Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment) Bill*. Mon santi ki in vin en letan apopriye. Mon dir en letan apopriye aköz i montre ki Gouvernman anba direksyon Prezidan Ramkalawan in fer sir

ki i pran bann Lalwa ki annan serten konsern. Akoz letan Ziz Renaud sa lepok ki ti pe fer sa tarvay, i ti vin kot bann *public officers*, sa ti en konsern. En konsern ki ti relevan akoz Konstitisyon parey *VP* in dir nou, Konsistisyon i permet en dimoun, i annan serten drwa anba nou Konsitiyoson ki sa dimoun i annan.

So, son drwa pou li fer son *savings*, pou li taravay, pou li gard son *savings* dan son kont. I en drwa ki i annan e ki si en Lalwa i ganny fer ki i annan serten sa bann drwa ki ganny touse, oubyen ganny vyole i enportan nou revwar ki mannyer nou adres sa bann Lalwa pou tir sa bann lackin ki ketfwa i ladan.

E nou koman bann *MNA* nou swazir pou nou fer sa travay. Avek bokou defi ki i annan. Me selman nou kontan, nou swazir pou nou fer sa.

Me selman nou bann konzwen, nou bann *spouse* i pa neserman. Parey Prezidan, Vis-Prezidan, bann Minis ensidwit, ou menm ou Speaker. Pa neserman ki nou bann konzwent i bezwen al deklar sa ki dan zot kont. E sa se en lobligasyon ki sa Lalwa ki nou pe amande ozordi ti mete.

I pa ti zis nou bann konzwent, annefe i ti nou

zanfan, dimoun ki pros ek nou. So si enn nou bann *MNA* nou pe reste kot nou paran, pa i pros ek nou? Alors eski nou bezwen al deklar sa ki lo kont nou paran. Nou paran in tarvay e in fer nou grandi. E ozordi nou'n vin bann *MNA*, bann dimoun dan pozisyon. Eski nou bezwne prezan al *disclose* oubyen deklar sa ki zot annan?

Mwan mon ti santi, depi letan - Annefe mon ti koz lo la letan sa Lalwa ti pas dan Lasanble isi, mon ti santi ki sa i pa apropiye. E ozordi mon enn bann dimoun ki kontan lo en pwen ki mon ti tous lo la, nou'n nobou vwar i retourn dan sa Lasanble e pe ganny rektifye.

Mr Speaker, parey *VP* in dir, si i annan okenn demann. Dizon i annan *investigation* kont mwan. I annan bann mekanizm ki'n ganny met anplas e menm i ti egziste avan. Akoz ou kapab al kot Lakour, demann en warrant pou al fouy dan kont. Demann en warrant pou al fer en lafouy kot nenport ki, ki relye avek mwan.

Alors sa zouti ti deza la e i deza egziste e ki nou kapab servi. In ganny ranforsi definitivman par sa bann Lalwa ki *VP* in dir. E alors ki i fer ki i annan sa posibilite pou al fouy

dan sa bann kont si zanmen sa nesesite i leve.

Alors mon kwar sa i en bon lamannman ki'n vin dan en letan oporten e ki i montre ki poudir Gouvernman anba direksyon, ki parey mon'n dir Prezidan Ramkalawan, i pe get bann keksoz ki dimoun i annan konsern lo la, pou adres li, pou fer li vin an konformite avek nou Konstitisyon.

Me mon ti a kontan Mr Speaker, pou mwan dir avek VP. Donn nou en leksplikasyon, en pti pe letan i fer son *summing-up* lo sa laspe kot i dir *electronic declaration*. *Submission of electronic declaration*.

Akoz letan mon get sa mon vwar i dir, *"This section shall apply notwithstanding anything to the contrary contained in this Act."*

Son *subsection 2*. Son *sub Clause 2* ki la, i pa ankor vin *subsection*, i dir, *"The Commissioner may establish and maintain a secure electronic system and make provision for a public person to complete, sign and submit a declaration under this Act by electronic means that shall be exclusive, or in the alternative or in addition to the submission."*

Mon konsern la se aköz nou pe donn sa bann opsyon.

Akoz nou pa met enn oubyen lot. Me osi nou'n met '*may*.' So, *Commissioner may not do it*. Mon pe get li koumsa.

E prezan si nou dir *electronically*. Annou dir *electronically*. Ozordi dan sa *day and age* ki nou ladan nou vwar ki mazorite lorganizyon pe sey al *paperless*. So, si ou dir mwan mon pou fer *electronic submission*, apre mon pou osi donn in *the alternative* en *printed version*. Mon konsernen, mon kwar letan ou *sum-up VP* ou a kapab sey gid nou en pti pe ladan.

Akoz mwan mon kwar plito nou fer enn. Nou dir en kategori. Elektronikman, tou dimoun ki dan en *public person* mon kwar i annan. Mon konnen tou nou anan *internet*. Tou dimoun i anan en *mobile phone*. Mazorite nou i annan en *laptop*. Alors i pa difisil pou nou fer enn sa *submisison*.

Me selman la ki mannyer in mete i kapab fer, i kapab pa fer. I kapab dir mwan fer elektornikman, i akpab dir mwan fer *in the alternate*. I akpab dir mwan oubyen '*addition to*.'

So sa i bann pwen ki mwan mon ti anvi leve an referans avek sa. Me selman ankor enn fwa sa lamannman pou ganny mon sipor

enkondisyonel, apre ki VP in tous lo sa detwa pti komantr ki mon'n fer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Andre. Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi VP, AG ek ou *panel*. Mr Speaker, sa Prozedlwa ek sa lamannman ki devan nou i fer mwan poz bokou kestyon. Malgre VP in vin sey eksplik nou lo en baz teknikalite, bann diferan lagirman an relasyon avek bann Lalwa egzistan ki egziste. Me osi mon vwar li ki i annan en *moral side of this law* ki osi mon kwar i enportan ler ou pe vin en *public servant*.

Ler ou pe tarvay dan domenn piblik e ou en o fonksyonner kot ou pe pran bann pozidon, sirtou bann pozidon konsitisyonel. E malgre lentervenans avan mwan in dir poudir zot pe sey met azour sa bout konstitisyonalite ki pou mwan ou ti kapab pa fer sa lamannman, ki i pa ti pou fer naryen kont Konstitisyon.

Mr Speaker, ler mon dir mon annan bokou kestyon, se lafason ki sa pe ganny prezant avek nou e lobligasyon ki ti annan avan, ki pe ganny tire. E taler nou ti pe debat lo en

lamannman lo Anti-Koripsyon. E mon kwar tou Manm la anndan ti koz klerman ki nou anvi vwar aksyon, aksyon, aksyon.

E ler nou koz lo koripsyon Mr Speaker, i vin dan diferan form li. *Ok?* E ou kapab kasyet li dan diferan fason sa. Mwan mon pou mwan, sa bout premye part pou donn sa fonksyonman sa *declaration of asset* pou met li anba sa antite Anti-Koripsyon, mon napa problem ek sa pou li fer sa fonksyon. I anliny, i an akor, i *ok*.

Me ler mon pe get sa bout lamannman ki pe propoze, petet VP i kapab apre sey *convince* mwan mon kapab dir, *the best way* lo ki fason ki sa li menm li i pou benefise sa endividi.

Parey mwan, mon tonm dan sa kad mwan. Mon pou mwan i dan mon lavantaz sa Lalwa si mon en dimoun ki petet pa anvi deklar bann lezot keksoz ki mon'n met lo mon pros. Mon madanm, mon zanfan. I dan mon lavantaz.

Me i annan en laspe moral e en laspe kot nou bezwen konnen osi kwa ki pase, ki lentansyon par deryer sa. Sa ki mon anvi konenn nou.

Akoz ler mon pe get en keksoz Mr Speaker, si mwan demen mon vin en *public person*

e mon annan mon diferan par dan diferan lakonpanyen ouswa detwa byen ki mon'n gannyen, an byen ou mal, mon ti pou bezwen deklare anba sa Lalwa avan la. *Ok*, e si mon'n plas lo mon madanm, mon zanfan. I ti pou vin obligasyon ki i ti pou bezwen.

Me la ler ou pe tir li, savedir mon kapab kasyet serten mon bann byen. Swa mon'n byen gannyen, swa mon'n mal gannyen. Pas li lo mon *immediate family* e zot pa bezwen vin deklar naryen si mon ganny sa pozisyon. Mr Speaker.

Lot keksoz ki mon pe mazinenn osi se akoz ki sa lamannman in vin koumsa. Se i annan en nouvo ladministrasyon e zot pe aspire poudir i annan bann lezot fonksyonner ki pe pran bann pozisyon dan Gouvernman ki pe vini, ki deza dan bann gro biznes, gro isi, gro laba, e zot anvi protez sa bann byen e zot *immediate family* osi. Petet. Tousala, sanmenm mon dir, i poz mon kestyon.

En bout petet mon ti a *convince*, petet ki *VP* ti ava petet *dwel* lo la se- mon konpran, ozordi tou dimoun i annan dwa pou li *own* laliberte, pou li *own* sa ki li i anvi. Popriyete, *assets*, *name it*. I annan sa bout osi ki

pe fer provizyon pou sa sistenm elektronik ki pou a la porte piblik.

Ozordi si, parey nou, nou'n deklare. Tou nou keksoz i ganny *seal*, i ganny metet avek sa *Commissioner*. E la si i ariv okenn lanket ki'n vin ver mwan e en *Ziz* ouswa en lenstitiyson i vwar mon koupab e zot demande osi ki sa ki mon'n deklare i ganny ouver pou al get ladan. Eski sa bann byen ki mon pe ganny aksize, ti ganny deklare ouswa non. *Ok?* Mon konpran sa mwan.

Me kot pou pri ladan, petet *VP* pa'n antre ase en pti pe pli profon pou dir nou ler ou fer en *electronic system* ki pou piblik, i vedir ki tou dimoun i pou ganny akse avek sa. E se sa ki petet mon a konpran ki ou pa anvi tou dimoun i konn tou byen ki ou bann *immediate* i annan. Petet sa i en *catch* ki zot in pri ladan, prezan ki zot bezwen antre pou vin dir nou ou bezwen met li koumsa.

Me selman mon pa tro *convince* menm ki i sa rezon Mr Speaker. Akoz i pe ouver en laport la, malgre ou'n dir i annan bann antite ki kapab *deal* avek bann *sort of* alegasyon ki kapab leve. Koripsyon, lot, lot. Be nou tou, nou konnen poudir sa bann letour ki sa pou ganny fer, avan

en zizman i kapab ganny arive, i pou en legzersis an ven dan limenm.

E mon santit poudir nou pe donn en kart la, bann fonksyoner pou zot manipul dan en fason, sa Lalwa li menm dan zot kote, dan zot faver li menm li. Ki fer ki zot kapab *get away*, ler mon dir, parey Angle i dir. *You can get away with murder, easily* la Mr Speaker.

E pou mwan, petet nou devret reflesir lo la en pti pe plis, akoz ou konnen dimoun pe get nou ki nou pe fer e ler ou en o-fonksyoner ou annan en nivo responsabilite, ou annan serten pratik, fason fer ki ou devret pe fer pou *maintain* sa stati ki ou ladan ozordi. E ou pa kapab pe vwar ou pe ganny antrennen dan bann diferan kalite aktivite li menm ki petet i kapab *tarnish* ou limaz li menm.

E ou kapab *get away* avek serten bann aksyon par met sa lo madanm, met sa lo mon zanfan. Akoz ou napa en lobligasyon pou ou vin deklar naryen, *unless* i annan en prose ki ganny mete Ankour atraver sa bann lensitasyon ki pou *tackle* sa bann size parey.

Eski sa i direksyon ki sa Gouvernman i anvii ale? Sov limaz sa enn, me annefe par deryer son lanmen pa sitan prop, *clean*. Kan keksoz i laba

dan en lot landrwa in ganny pase laba.

So sa i en pe refleksyon ki mon'n met devan Mr Speaker. Parey mon'n dir, mon pa kont donn pouvwar Komisyoner sa Komisyon pou al avek Anti-Koripsyon pou zer nou bann *asset*. Me selman sa bout kot lobligasyon i konsernen, mon en pe konsernen lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonn apremidi Mr Speaker. Bonn apre midi Vis-Prezidan, Atorni Zeneral avek ou koleg. Ou travayer (pardon), dan ou *Chamber*.

Mr Speaker, apre midi mon anvii aport en kontribisyon lo sa Lalwa ki devan nou. Mon pou al en pe dan menm laliny avek mon koleg Onorab Aglae e mon pou tre bref, tre senp, tre kler dan sa ki mon pe al dir Mr Speaker.

Mon oule koz lo 3 keksoz prensipal dan sa Lalwa ki devan nou. Premye i sa transfer Lotorite avek *Anti-Corruption Commission*. Dezyenm i lo sa lamnnman pou tir *spouse* dan deklarasyon e twazyenm i lo sa *electronic copy*.

Premyerman Mr Speaker, parey Onorab Agle in dir e mon osi mon tant pou mwan *lead* en pti git dan direksyon. Malgre ti ava normal si ti annan en Komisyoner spesifik pou *declaration of assets by public persons*.

Me si dan lespri lefikasite, dan lespri ladministrasyon pli vit, pli efikas. Sov *taxpayers* Seselwa en pti pe plis larzan, mon napa problemm avek sa. Mon kwar i en keksoz ki nou koman Lasanble nou kapab tonm dakor, nou kapab agree e nou kapab *move forward* ansanm.

E mon sizere ki *Anti-Corruption Commission* ki pou ganny sa nouvo manda i ava ganny *the right* resours nesaser, pou li kapab efektivman fer sa louvraz. Akoz sa i en adisyon lo louvraz ki i deza pe fer. So, i enportan ki i ganny *the right* resours. Ki swa finansyel ouswa ki swa imen pou li kapab delivre lo sa nouvo manda ki sa Lalwa pou donn li, si Lalwa i pase.

Mr Speaker, mon konsern i lo sa dezyenm bout ki mon'n dir e sa i konsern *removal of spouse* dan sa deklarasyon.

Now, pandan bann deba deliberasyon Bidze, mon'n koz en bonpe lo sa zafer regresyon. Depi ki nouvo ladministrasyon

in vini, nou'n vwar serten regresyon en pti pe dan sa zafer latansparans avek *accountability*, sirtou kot i konsern par egzanp retir bann *Board* kot petet ti nesaser. Fer serten laranzman.

Now, si nou pe koz regresyon, mon pou mwan i regretab. Sa i enn bann pli gro regresyon ki nou pe vwar sa lannen. Sa propozisyon dan sa Lalwa la, i enn bann pli gro regresyon ki sa nouvo ladministrasyon i kapab fer dan mon pwennvi.

Akoz mon dir sa Mr Speaker? Nou tou ki la nou bann *public persons* nou. Nou fer sa deklarasyon, Mr Ziz Renaud ti vin kot nou, nou'n asize, nou'n fer deklarasyon. Menm mwan dan mon kapasite avan koman Minis mon ti fer sa deklarasyon.

E dan mon deklarasyon mon konnen mon'n antre dan en *public post*, dan en *public position*. Dan mon deklarasyon e sa mon ti fer li an konsiltasyon avek mon fanmir e dan mon deklarasyon mon pa vwra li abnormal ki mon deklar mon bann byen e byen ki mon *immediate family* i annan.

Nou asize, nou koze, nou diskite. E i mon swa pou mwan vin en *public person*. Mon ti akpab pa vin en *public person* e

mon pa ti pou ganny *subjected* to sa bann kalite Lalwa. So, i mon swa, mon'n fer e Lalwa i la, mon bezwen sivre li.

Ozordi ki nou pe vwar, pou *whatever* rezon, nou pe vwar ki apre ki nou fek diskrit lo en Lalwa detrwa, pa ni menm 1 erdtan pase. Kot bokou bann Manm lo lot kote latab in koz lo koripsyon, lo ki mannyer nou devret lager kont koripsyon. Ki mannyer nou devret donn ledan Anti-Koripsyon.

Pa ni menm 1 erdtan apre, nou vini nou pas en lot Lalwa kot nou vini, nou pe tir en *layer* latransparans e bonn gouvnmans dan en Lalwa pou *suit* lekel, pou *suit* kwa?

Tou dimoun letan i antre dan politik, i vin en *public person* i konnen poudir i annan serten lobligasyon i bezwen fer. E pep i espekite nou annan sa bann lobligasyon. Pep i anvi vwar latransparans, *accountability*. E pou mwan Mr Speaker, sa lamannman dan sa Lalwa, pou mwan mon pa vwar li i fer en sans. E mon pou *blunt*, mon pou dir mon vwar li fer en sans. Mwan mon santi ki poudir sa lamannman dan sa Lalwa i pe ganny fer pou en serten rezon, pou protez petet serten *public person* or serten *public persons*.

E pou mwan, pep Seselwa i bezwen note. Ozordi sa ki la ti en lager ki Lopoziyon sa letan ti'n toultan dir nou bezwen deklare, nou bezwen konenn ki bann politisyen i annan. Ki lot isi, ki lot laba i annan. Kote zot tire, zot mete. Si zot met lo zot madanm, zot piti. Ki bann *interest* zot annan.

Ou le dir mwan *barely* lan apre ki zot in vin opouvwar zot pa vwar nesosite pou sa? Vis-Prezidan in dir nou i annan serten Lalwa ki'n vin operasyonnel e ki pou *mitigate* en pti pe sa bann zafer, ki pou fer li pli fasil pou akpab detekte *assets* ouswa larzan ki ganny met lo *wives*, lo *family*.

Wi, i posib. Me akfer nou bezwen tir en lot *layer* - en lot *layer* latransparans, ki ti pou anpes sa dimoun fer sa bann zafer. So pou mwan i pa fer en sans e mwan kot i konsern sa bout la dan Lalwa, mon pa anfaver ditou. E mon bezwen fer sorti.

E mon kwar pep Seselwa i bezwen konen ki poudir sa bout dan Lalwa i pa al dan faver latransparans. I pa al dan faver *good governance, accountability* e mon swete ki ozordi *transparency international* or sa brans Sesel i pe gete sa.

E mon anvi ki zot *comment* lo a e zot dir ki zot pozisyon lo la. Eskize, mon ti dir mon pou kler, mon pou *blunt*. E pou mwan sa zafer mon pa dakor avek. Mon kwar - mwan mon'n deklare, nou tou ki la nou'n eklare. Ki pou arive avek nou deklarasyon, nou pou bezwen fer nouvo deklarasyon? Sa ki la pou ganny desire met dan bin?

Mwan zot kapab ouver pou mwan gete. Pou mwan, pou mon madanm, pou mon zanfan. Mon *immediate family*, tou zafer i la. Napa naryen pou kasyet. *Ok?* So Mr Speaker lo sa kote mon vremen pa anfaver.

An sa ki konsern sa twazyenm bout konsernan *electronic declaRation* mon anpa problem ek sa. Si i pou vin dan lefikasite, si i pou fer sir ki keksoz i al pli vit, pli byen, mon napa problem avek sa.

Me selman sa ki enportan se ki i bezwen annan en sistenm ki *secure* parey Lalwa i dir. Kot lenformasyon dimoun pa ganny met partou, *unless* i annan en nesosite pou ganny pibliye e ki i pa ganny servi dan en fason malisyè. *Otherwise* deklare *electronically* napa problem, nou pran nou *laptop* parey Onorab Andre in dir, nou tape, nou fer antre, nou anvoy laba kot Komisyoner. Komisyoner i

konnen. Zour i annan en nesosite pou li ouver, i ouver i gete. Tou kesoz i *ok*.

So lo kote pwen enn avek pwen trwa ki mon'n koz lo la, mon napa gran, gran problem ek sa. Me lo sa pwen 2 kot nou pe tir *spouses* avek *immediate family*, mon kwar i annan en *attempt* par Gouvernman pou fer en lot keksoz ki zot pe *disguise* li anba i annan bann lezot Lalwa, i annan isi, i annan laba. Mon pou mwan, sa enn mon pa anfaver ditou.

Mr Speaker, avek sa de pti mo a remerci ou e mon rezerv mon desizyon apre. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Cosgrow. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker apre midi mon'n tann en kantite keksoz ganny dir lo koripsyon, lo lager kont koripsyon, lo tou sa ki nou bezwen fer pou nou lager kont koripsyon.

E menm lakizasyon ki'n ganny fer lo mon kote latab *regarding* nou lapros *towards* koripsyon. Me apre, apre midi nou war Gouvernman vin avek en Lalwa ki zisteman tir en ledan dan labous Komisyon Anti-Koripsyon e dir avek nou

poudir sa zot pe fer li pou fer li vin pli modern.

Pou mwan mon war sa totalman en konfizyon total, en Gouvernman ki pare pou fer regresyon. Nou ganny nou en Vis-Prezidan ki vin prezant nou en Lalwa e i nonm nou *AML/CFT, prevention of terrorism*, me i bliye menm nonm nou *Proceeds of Crime Act*.

E i dir nou poudir sa bann Lalwa in sitan ganny ranforsi ki aprezan tou dimoun pou konnen ki *assets* bann *public persons* i annan, ki zot in met lo zot bann *immediate family*. Vis-Prezidan eski ou krwar Seselwa i bet la deor?

E si ou vin dir mwan ou vin nonm mwan ki'n arive dan lepase isi laba, nou nepli pe viv dan lepase nou pe viv ozordi e Lepep Seselwa i oule bouz devan. E sa ki ti annan devan se ki en *public person* i deklar son *assets* enkli ki sa pou son *immediate family*.

Si ou napa naryen pou kasyet kwa ki ou pa kapab deklare ki lo ou *immediate family*? Kwa ki ou anvi kasyet ki pou pa oule deklare ki lo ou *immediate family*? Si ou pran sa desizyon, sa swa konsyansye pou ou vin en *public person*, ou bezwen pare pou pran bann

responsabilite e bann loblighasyon ki vin avek.

E sa bann loblighasyon i vin atraver bann Lalwa ki ou menm ou Vis-Prezidan ler ou ti dan sa Lasanble, enkli en kantite Manm lo lot kote latab ti siporte e tap latab pou ler sa Lalwa ti pase, enkli sa bann provizyon ki dan sa Lalwa.

Me ozordi nou vwar ou vin avek en largiman ki ou bezwen fer sa, akoz i koumsa i modern bann Lalwa in ganny ranforsi. Mon krwar mon pa konnen lekel ki ou pe sey anbete ozordi dan sa Lasanble, me selman pou mwan mon vwar sa koman en regresyon total nou pe fer 3 pa an aryer olye bouz devan!

Mon pou eksplike akoz Mr Speaker. Premye largiman ki nou'n tande ozordi Mr Speaker se nou'n tann largiman konstitisyonnèl ki dir en vyolasyon konstitisyon. Mr Speaker totalman *incorrect*! En fo largiman!

Lartik 20 nou konstitisyon i kler, ki fer provizyon ki si ou annan en Lalwa ki met an plas serten restriksyon, e ki pa enkonsistan avek sa Konstitisyon, sa Lalwa i kapab ganny enplimante e sa i trouve partou. Ou drwa propriyete i osi size a serten restriksyon ki Konstitisyon i met lo la.

Tou bann drwa ki Konstitisyon i donn ou i donn ou bann derogasyon. E nou pran derogasyon en *public servant*. En *public officer* derogasyon ki vin en *public officer* i ki se i nou ganny oblize, nou ganny egzize pour viv dapre en standar ki par lao tou dimoun. I pa par nou prop kreasyon. I en lekspektasyon ki piblik i annan lo nou.

Be ozordi ki nou pe fer nou, nou pe sanz standar par ki nou sipoze viv sa lobligasyon. Ler nou regard byen merit, i en merit e prensip zeneral sa Lalwa. Nou ganny nou en Lalwa ki sipoze fer provizyon pour ki Komisyoner, Komisyon Anti Koripsyon i kapab fer son travay.

Be *package* kasyet dan sa Lalwa en provizyon ki zisteman vin tir deklarasyon par *immediate family member* en *public person*. Pour ki rezon? Pour ki rezon ki sa in vin la ozordi *package* dan sa fason?

Premye amannman i kler, Gouvernman in deside fer ki Komisyoner ki pou ansarz Anti-Koripsyon, se li ki pou annan kontrol e *droit de surveillance* lo *Public Persons (Declarations of Assets, Liabilities, eksetera*.

So obviously i fer sans alor pour fer bann reorganizasyon legal ki permet sa Komisyoner

fer sa. E bann provizyon ki pe ganny retire ler ou regarde, i zisteman bann provizyon ki ti dil ek sa Komisyoner ki an egzistan ki anba Lalwa Anti-Koripsyon sa bann provizyon i deza egziste.

Par egzanp odit, ou pe tir seksyon 17(3) i egziste anba seksyon 80(3) anba Lalwa Anti-Koripsyon. Sa i byen. Dezyenmman i fer provizyon pou sa size sa versyon elektronik, ankor enn fwa sa pou donn lefe sa Lalwa, me osi *COVID* in montre nou en sityasyon kompleks ki nou annan, se ki si ou annan en lenstans.

(Annou mazin li *from* sa perspektiv, kot en deklarasyon i bezwen ganny fer, e dimoun pa kapab fizikman bouze al fer sa deklarasyon. Elektronikman sa dimoun i kapab fer deklarasyon.

Ki mannyer Komisyon Anti-Koripsyon pou gard sa Lalwa e bann Protokol sirveyans ki pou annan lo la? Sa i ava *up to* li pou determinen akoz li i en antite otononm, i pa mon rol dan Lasanble Nasyonal pou dir li ki mannyer pou fer son louvraz.

Me sa ki drol, sa ki drol ki soudennman sa provizyon, sa morso Lalwa ki koz ler ou en *public person* e pou bezwen

deklar *assets* ou *immediate family*, sa nou pe tire konpletman! E nou dir sa pou sipoze *improve* la transparans? Ki mannyer sa pou *improve* la transparans.

Kwa ki anpes sa *public person* pou pran son byen ki i annan avan i pran sa *public person* pou pas li lo son madanm, lo son *spouse*, lo son zanfan e apre i vin deklare poudir i napa okenn byen!

E ou a dir mon ki apre i pou ganny *taken up* par lezot Lalwa? Be i ti ava ganny *taken up* pli vit si Komisyoner Anti Koripsyon ti pou la devan li war poudir mon annan Vis-Prezidan Ahmed Afif ki sipoze annan sa bann *assets*, la *asset* son madanm e mon kapab konpare.

Be ou tir sa devan li e la ou bezwen al fer lenvestigasyon pour ou rode. Be mwan, mon pa war latransparans ladan mwan? Mwan mon war sa en lanvi par Gouvernman *LDS* zis lan - zis lan apre ki zot in ganny elekte pou kasyet serten keksoz! Sa ki zot pe fer!

Zot kapab vin maltret nou, vin dir nou sa ki zot anvi lo sa kote labab, me selman la Lepep Seselwa i war zot dan kler. Dan kler sa ki zot pe fer!

Zot lanvi se kasyet serten keksoz. Lekel sa bann gro dimoun ki zot oule donn

pozisyon dan Gouvernman, ki pa kapab deklare ki son *immediate family* i annan?

Eski zot oule met serten gro dimoun lo *Board* ki pa oule dir kan ki i annan? Akoz ki tou dimoun i oblize ganny deklarasyon ki zot ti annan avan, ki ozordi soudennman ler zot vin dan Gouvernman i pa nesaser?

Akoz ki Onorab Arissol in fer? Mwan mon'n fer? Onorab Henrie ti fer? Nou tou ki la nou ti fer. Ti napa problem pou nou fer. Akoz si ti annan problem Mr Renaud ti a dir nou be i annan problem ek nou deklarasyon. Me ki ozordi *suddenly* nou pe sanz sa?

Non napa largiman Mr *Vice-President* avek tou respe ki mon annan pou ou ki ou pou servi, pou ou sey kasyet sa ki pe arive ozordi.

Sa ki pe arive ozordi i en *travesty*. Sa ki pe ariv ozordi i en aksyon konkret ki montre poudir sa Gouvernman ki'n ganny elekte par Lepep Seselwa pe vol konfyans sa pep, e zisteman parey Onorab Cosgrow ti dir bomaten, zot in fer pep Seselwa aste kabri dan sak.

I malere pou nou war sa. Mon koz koumsa ozordi apre midi Mr Speaker, akoz nou ti lager pou sa Lalwa. Nou ti asiz

lo *Bills Committee* ki ou, ou ti vin *attendance* Vis-Prezidan e nou ti diskite tou sa bann provizyon sa letan. Enkli avek ou Prezidan aktyel ki la, e tou dimoun ti dakor avek sa bann provizyon.

E aneife enn bann dimoun ki ti koz pli for atraver sa bann provizyon sete ansyen *Chairman FPAC* ki ti asiz la kot mon ete, e ki son largiman sete napa naryen ki anpes en *public person* pran enn son *assets* kasyet lo enn son *immediate family*. E ozordi *we are the bad guys*. Nou dan Lopoziyon ki bann move dimoun.

Nou ki pe fer sa ki mal. Kan zot, zot pe retir provizyon pou fer sir ki Lalwa i reste transparan - e i pour enteresan pou war konbyen zot lo lot kote ki zis lev lanmen pou siport sa, i pou enteresan pou vwar.

Akoz mon konnen bokou zot mannyer pe get mon lizye blan la lo lot kote latab, zot konnen poudir sa ki zot pe al fer i mal!

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Zot konnen i mal me selman zot pou fer li aköz zot oule siport Gouvernman. Me mwan mon pe enplor zot, irespektiv sa ki'n arive dan leparse. Ozordi nou,

nou setyenm Lasanble, se nou ki annan en rol pou zwe pou anmenn sa pei pli devan.

(Interruption)

MR SPEAKER

Aret en pe bann komanter dan lasal silvouple! Kontinyen. Ou'n terminen?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Si ou dir ek mwan koumsa poudir parey nou ti fer, parey ti ganny fer. Be eski pep Seselwa ti vot pour ki parey i ti ganny fer?

Mwan mon'n pran sa ki in ganny dir. Parey zot kontinyen *remind* mwan ozordi mon annan zis 10 Manm dan Lasanble ozordi *ok*? Mon'n ekout pep Seselwa, mon a fer sa ki pep Seselwa i dir mon diferan koumsa pep Seselwa i a realize ki dan mon konviksyon mon serye mon annan en serten fransiz e lonnekte pou fer serten travay ki mon bezwen fer.

Mon napa naryen pou mon kasyet, pou mon kapab deklar tou sa ki mon annan, tou sa ki mon *immediate family* i annan. Mon napa rezon pou kasyet naryen. Aköz ti mon swa pou vin dan *public service*. Ti mon swa pou vin en *public officer*. Personn pa'n met en fizi

obor mon latet pou dir mon vin dan Lasanble.

E pareyman personn pa'n met en fizi lo zot latet pou vin dan Lasanble. Be mon pa krwar poudir i zot ki anvi fer sa. Mon pa krwar dan zot leker senserman ki zot anvi fer sa. I ansan kek *lobby* ki pe ganny mete, en kek presyon ki pe ganny mete lo sa Gouvernman.

E sa Gouvernman pe montre ankor son enkapasite pour li kapab, pour li kapab pran en desizyon ferm e monte poudir i pou *stand* ferm kont koripsyon e mentenir latransparans!

E Mr Speaker sa ki enteresan sa bann msye lo *Transparency International* ki kontan koz bokou la, fotespere zot ava annan keksoz pou dir lo la. Akoz zot in annan bokou pou dir pandan bann lannen ki'n pase. Ti ava bon si zot annan keksoz pou dir lo la. Akoz pou mwan i kler, sa ki kler se ki sa i en regresyon *mes amis*.

I en regresyon ki pa pou anmenn nou okenn par. E si zot krwar, si zot krwar ki sa bann lezot Lalwa ki sa bann largiman ki Vis-Prezidan in avanse parey son labitid, i servi largiman dan les pou li eksplik keksoz ki pe pase dan nor.

Mr Speaker mon vreman, vreman konsernen pou nou pei.

E mon oule *remind* Vis-Prezidan ki sete li menm ki ti amenn *Proceeds Of Crime Act* pou tir kont labank dan definisyon propriyete. Apre ti bezwen ganny fer retournen apre ki nou'n ganny en pake problemm avek kominote enternasyonal.

E li apre i ti dir se ki Prezidan Faure ki i *assent*. Mwan mon dir ek sa lasanble pa ekout Vis-Prezidan. Fer nou en bon desizyon ozordi. Si ou'n deside pou ou vin en *public person*, ou'n pran sa responsabilite oule al devan piblik, deklar ou *assets* e deklar sa ki pou *immediate family*.

Annou montre nou zenerasyon ki pe vini - nou annan en zenn travayer sorti dan Biro *Attorney General* la montre li ki koman Lasanble nou *believe in justice, social justice and equity*. Montre li, akoz *otherwise* sa zenerasyon ki pe get nou la pou krwar ou pou war poudir nou pa serye ! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab Pillay nou annan Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou bann dimoun ki pe ekoute.

Mon krwar sa ki nou pe koz lo la ozordi apre midi i enteresan, parske mon asire ki i pou ganny latansyon plizyer dimoun laba deor e latansyon tou dimoun. Menm dan Lasanble Nasyonal, i en size ki nou tou nou pe donn latansyon, i pa vedir ki nou pe get lizye blan.

Me parske nou osi nou ganny konsidere koman bann *public servant* ki nou'n deklar nou byen zis parey Onorab Pillay in dir in deklar pou li. So mon anvi zis letan Onorab Pillay pe dir poudir i annan serten dimoun kekfw a ki pe *lobby*, oubyen serten dimoun ki pe dir ek Gouvernman ki pou fer akoz li i pa anvi deklar son byen.

Letan mon pe get *First Schedule public declaration requires to make declaration* i komans avek Prezidan, Vis-Prezidan, Speaker Lasanble Nasyonal, *Designated Minister, Ministers, Leader of Government Business, Leader of the Opposition, Deputy Speaker of the National Assembly, Members of the National Assembly, Mayors of Victoria, Councillors of District Council.*

Tousala i pa bann apwentman sa. I pa bann dimoun ki ganny mete lo bann *Board* sa. I bann dimoun mazorite nou sa bann dimoun ki la se bann dimoun ki ganny elekte. So i annan en diferans ant letan nou pe dir *lobby*, i annan dimoun ki nou'n mete lo kek *Board* deor ki pe *lobby*. Alors se pour sa rezon Gouvernman pe pous sa. Napa.

Mwan personn pa'n *lobby* mwan, mwan mon ganny elekte en Manm Elekte pou distrik Bel Ombre konpare avek Onorab Pillay ki'n ganny mete dan Lasanble Nasyonal! I annan en diferans e nou bezwen kler lo la.

Premye pwen ki mon anvi adrese se ki parey in ganny dir avan *public declaration* ti ganny fer par Madanm Crea dan en pti lofis mon krwar ti *National House* sa letan, letan mon premye ale mon krwar nou ti al Labank Santral si mon pa tronpe.

La ozordi Vis-Prezidan in vini ek lamannman pe dir ek nou pe tire laba pe met li anba (ACCS) - Anti Koripsyon. E sa i en gran pa, parske ozordi Anti-Koripsyon i pli pre avek bann byen ki Sandy Arissol in mete dan son form, pou asire ki si zanmen Onorab Aglae i dir, Onorab Arissol i annan en keksoz i pe fer.

Deswit Anti-Koripsyon i a kapab ouver son lanvlop gete si vreman sa 2 bato ki Sandy Arissol napa ki Onorab Aglae in dir i annan, si i lo form, sa 4 *Jeep* ki Onorab Arissol in fer vini dapre Onorab Aglae ki napa lo form napa, nou ava kapab annan en lenvestigasyon pli pre avek ACCS. Sa i en gran pa e mon *happy* ek sa gran pa e mon pou vote pou sa gran pa mwan.

Dezyenmman Mr Speaker si ozordi mwan Sandy Arissol mon al Labank *MCB* kot kont mon madanm i ete, mon ale mon dir avek *manager* labank ouswa okenn travayer labank mon ti a kontan konnen konbyen mon madanm i annan lo son kont, silvouple donn mwan. Mon'n sey dir dan lakour i pa pe dir mwan.

Konnen ki labank pou dir ek mwan? "Mr Arissol be sa i en lenformasyon konfidansyel sa. Menm i ou madanm mon pa pou kapab donn ou son bann detay son kont. *Unless* zot annan en *joint account* ki zot in fer zot de."

Me parkont Mr Speaker si mon al labank, labank pou dir mwan sa. Me zis par lefe ki mon vin ek sa form dan lakour. E donn mon ou kont laba nou bezwen met lo la, la, bannla pe demande la. Forseman mon madanm i bezwen donn mwan

son kont labank, konbyen i annan.

Kantmenm li in travay in fer son *savings* in fer tou son debrouy. Akoz sa form ki mon anmennen i bezwen donn mwan son bann sa, selman si mon al an personn labank pou dir mon non. Be i annan *the right to privacy* sa dimoun. Prezan letan Onorab Cosgrow in koze Mr Speaker li i annan pti zanfan be *what about* bann Manm ki zot zanfan in gran, in marye i annan son prop lavi?

Eski otomatikman prezan nou antre dan son lavi nou dir poudir nou zanfan i annan sa, i annan sa, i annan sa? Konmsi sa ki nou pe dir se ki *the right to privacy* serten dimoun.

E pa bliye Mr Speaker se mwan ki ti debout Bel Ombre. Mwan ki *the public person*, Sandy Arissol. I pa kapab enkli Curtis, Dylan avek Jaden ek Stanio. Mon ti pou fer 5 be selman mannyer keksoz i ete mon pa'n kapab mon'n fer 4, alor mon pa kapab antre dan lavi sa 4 ou konpran.

Ok, i annan bann pa'n kapab fer ditou i *ok*. Be selman Mr Speaker nou, nou pe dir *the right to privacy* bann dimoun ki antase avek nou. Mon krwar se sa ki nide deryer sa lamannman ki Vis-Prezidan pe anmennen. Napa naryen *lobby*, napa

naryen malisyé, napa naryen nou pe kasyet.

Me parkont, pwen pli enportan ki *VP* in fer resorti, ozordi Sandy Arissol koman en *public person* li Anti-Koripsyon pe get li pli pre.

Be sa ki enteresan son madanm, son zanfan in ganny eksplike par en Avoka Onorab Andre, i annan okenn keksoz ki Onorab Aglae i santi poudir madanm Sandy Arissol pe fer, i annan lezot Lalwa. I annan lezot brans ki kapab dil avek sa. Se sa ki pe fer resorti dan Lalwa. I pa pe dir poudir letan Sandy Arissol in pran sa *pick-up* mon krwar sel bout ki i annan deor i sa *pick-up* 4 laport, 2 laport.

I pran sa *pick-up* i pran i met lo kont son madanm, oubyen i met lo non son madanm. Oule dir mwan ozordi bann Lalwa ki nou, nou'n pase, nou'n koz lo la byen for dan Lasanble Nasyonal, nou'n montre poudir nou konsantre, nou pe swiv. Oule dir mwan sa bann Lalwa pa pou kapab detekte poudir Sandy in pas en keksoz lo kont son madanm, oubyen in met lo non son madanm?

Be savedir louvraz ki nou pe fer pa fer sans dan Lasanble Nasyonal si nou'n vot tou sa Lalwa i annan nou ki'n

entervenir lo tou Lalwa (a) ziska (z). Be savedir nou bann entervansyon alor in al kote? I pou enportan pour bann Lalwa ki nou'n pase i osi zot kapab fer zot travay.

E nou bezwen donn konfyans bann Lazans ki la. Letan *Attorney Zeneral* i vini i donn en Lalwa i anmenn en Lalwa, nou bezwen kapab fer li konfyans pou li kapab anmenn son Lalwa, pas devan Speaker pou nou kapab diskite lo la. Letan nou anmenn *FIU*, nou amenn tou lezot Lazans ankore nou demann zot kestyon, nou vot zot Bidze dan Lasanble Nasyonal. Ler nou vot zot Bidze nou kestyonn zot Bidze, savedir nou pe fer zot konfyans.

E sa i retourn lo trwazyenm pwen ki nou fer resorti savedir bann zanfan Sandy Arissol enkli bann madanm, i annan bann lezot Lazans, i annan bann lezot lebra pou gete si i annan koripsyon ki pe arive ;- swa atraver Sandy, swa atraver son bann pros ki i reste avek.

Setou ki mon war mwan ! Mon pa konnen kote *lobby* i antre. Mon pa konnen kote i annan kek trikwardaz ki pe fer. Akoz mon rapel *VP* i annan entervansyon ki en Manm ti dir ki poudir byento i pou anmenn en kont, i annan en kont i pou

anmennen, mon pa konnen si i pou donn ek ou si avek Anti-Koripsyon, kot sa larzan ti ale.

Ziska prezan mon pa konnen si sa kont in antre oubyen i in anmenn laba nou ankor pe espere. Tousala ti ganny dir dan Lasanble Nasyonal.

Me parkont nou osi nou anvi dir ek bann Manm Mr Speaker poudir si zot santi, ki kantite koze nou koze. I annan koripsyon, i annan vol ki zot konnen, zot osi vin devan, vin devan dir, ed Anti-Koripsyon, ed Lapolis pour ki ban Lalwa ki nou'n vote i ava kapab re fleri parey nou anvi.

E mwan mon *happy* avek sa ki Vis-Prezidan in dir, mon lizye ti blan letan mon ti pe ekout Onorab Pillay parske mon ti pe konsantre lo sa Lalwa an vi ki mwan mon deklar mon byen, enkli tou mon bann Manm e nou, nou pou donn sipor Lalwa.

Parske nou war li pe al dan en bon direksyon. Me selman sa ki mon pli enteresan Mr Speaker mon ti a kontan demann *VP* ler ou fer ou *summing-up*, kekfwa letan mon'n mansyonn lalis dir nou si i annan kek *lobby* kekfwa ki nou pa konnen, dimoun ki pa pe *lobby* pou pa deklar son byen.

E ozordi si Sesel pa bliye Mr Speaker pa zis Lasanble ki fer *oversight*, nou annan medya, nou annan *NGO*, nou annan manm piblik li menm li laba deor, *ok?* Nou annan 3 dimoun tou le semenn i ganny en piblisite lo televizyon pou zot dir sa ki zot santi.

So i annan en kantite dimoun ki pe get nou koman bann Manm sirtou ki annan bann *post* konstitisyonnell. Kantite dimoun pe get nou ozordi e napa landrwa ozordi kot ou pou ale pou ou sey kasyet en keksoz.

So annou pa sey anbet nou lekor, oubyen zot pe dir nou zot pou get dan nou lizye pou nou vote, mon pou lev mon lanmen tre byen o anler, parske sa 3 pwen ki mon koz lo la mon krwar i fer absoliman sans.

E mon ti a kontan donn *VP* sans pou li re eksplik ankor fer sir napa personn pe *lobby*, napa personn pe kasyet be selman nou bezwen mazin *the right to privacy* bann endividi.

E mon pa kapab mwan fors mon madanm, akoz mwan mon deside vin *MNA* pou mwan met kravats avek en semiz lanmans long fors li, konbyen ou annan lo ou kont? Ou a dir mwan ou! Mwan ki *MNA* kot lakaz! Pa kapab mars koumsa! Letan nou bann Manm nou koz

lo drwa, nou bezwen respekte drwa lezot osi. I bezwen komans dan lakour kot mwan, mon pa kapab fors zot Lalwa forse in arete.

Mr Speaker mon krwar sa ki mon'n dir dimoun ki pe ekoute sot in konpran apre VP i a donn nou son larepons. Be selman mwan mon *happy* avek lamannman in ganny prezante ozordi e VP mon pou lev mon lanmen tre o anler pou siport sa *Bill*. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Arissol. Mon krwar Onorab Arissol ti dernyen entervenans lo mon lalis. Onorab Georges oule? Ou ti'n lev lanmen? Mon'n mank ou ankor.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Nou ti lev ansanm nou de Onorab Arissol.

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker deba in enteresan apre midi. Me malerezman mon krwar enn bann rezon ki serten Manm pa'n vwar vre merit sa lamannman devan nou ozordi, se ki zot in prefere kasyet deryer en retorik politik, e pa vwar vre lentansyon deryer sa *Bill*.

E i fer lapenn pou mwan dir sa apre midi, akoz lo lazournen lape ozordi nou tou nou'n pran en desizyon bomaten ki nou pou respekte

kanmarad e ki nou pou viv an pe koman bann Manm Lasanble.

I kler ki si ou sot anler e ou prezimen san fonnman mwan ki sa Lalwa i aplik pour tou dimoun dan servis piblik ler i la, ki ou prezimen, ki dimoun pou vole oubyen kasyet zot byen koman en premye priyorite dan zot lavi ki pa leka. Ki napa lot fason pou swiv, oubyen pour tras byen sa bann dimoun ki Onorab Arissol in liste.

Ki zis en pti group dimoun ki *include* nou tou isi dan sa Lasanble ozordi, ki sa bann dimoun pou fer keksoz oubyen pou kasyet en keksoz ki pa leka. Nou pou ariv dan sa *polemic* ki nou'n ante ladan apre midi. Mr Speaker sa Lalwa ti annan son letan. E ler, ler i ti anba en Komisyoner deklarasyon ki ti bezwen ganny fer ti bezwen pli larz ki posib.

Me sa ki nou e manke apre midi se sa ki Onorab Vis-Prezidan in dir nou o komansman, se premye keksoz ki fodre nou realize, se ki i annan en *shift*.

Sa Lalwa pe sorti anba en Komisyoner ki ti annan zis bann pouvwar ki sa Lalwa ti donn li, e i pe al anba *Anti-Corruption Commission or Anti-Corruption Commissioner* ki

annan bokou, bokou, bokou plis pouwar ki pa bezwen okenn sa bann pouwar ki sa Lalwa ti pe donn li.

E zot pe koz lo en Gouvernman ki pa ni lan pe sanz Lalwa eksetera. Non Mr speaker sa bann Lalwa pe ganny sanze depi en kantite letan, akoz dan zot konsep o komansman ti annan defayans.

Mwan mon rapel premye Lalwa ki ti sorti pou deklarasyon *assets* ti demann menm bann Manm, *Board*, en *parastatal* oubyen en Lazans oubyen en Komisyon oubyen en Lazans Gouvernman, ki pa ti ganny peye - ki pa ti ganny peye ti pour *still* bezwen fer *declaration of assets*.

E mwan mon konnen bokou dimoun ki'n dir si mon bezwen rann en servis volonter Leta e al bezwen al fer deklarasyon tou mon bann byen, mon prefere sorti lo sa *Board* zot ava soz zot soz zot menm.

Sa in bezwen ganny sanze. I annan en kantite - nou bezwen viv ek lavi Mr Speaker nou pa kapab akoz en bann nou, nou'n viv dan en sistenm prezan sistenm pou annan 43an aksepte poudir lezot dimoun i bezwen viv dan sa sistenm pou ankor 43an.

Lavi i bezwen sanze e lavi i bezwen evolue. E enn bann keksoz ki nou pe fer evolue depi lannen pase, se nou responsabilite e nou relasyon anver Lalwa.

Isi menm dan sa Lasanble nou'n ganny en gran deba, en gran deba lo ler zot rapel bann ki ti lo sizyenm Lasanble le nou ti pe fer *Civil Code* lo *back letters*, (*contre lettre*), akoz en bann *including* lo nou kote ti sote ti dir "Ar, sa i en loportinite pou dimoun kasyet zot byen, i en loportinite pou fer koripsyon e met en byen lo non en lot dimoun."

Mr Speaker lavi in montre nou ki si ou anvi kasyet en byen, ou ava trouv en fason pou fer li. Dernyen dimoun lo lekel ou pou met sa byen se lo ou *spouse* oubyen ou zanfan. Si ou'n vole e ou anvi kasyet, ou pou al rod en lakonpanyen ou pou al rod en *nominee*, ou pou al rod en *trust*, ou pou al rod en fason pou fer li.

E si ozordi nou lo *grey list* lo nou bann servis finansye, se akoz bokou dimoun in war sa pa Seselwa bann dimoun deor, se akoz bokou dimoun in war s e pe eksplwat sa *loophole* dan nou Lalwa pou fer sa.

E nou konnen sa Mr Speaker. Alor nou pa vini ozordi e fer krwar ki sa Lalwa i

pou en dezaz. Akoz *all of a sudden* nou tou isi dan sa Lasanble 6er apre midi, 6er tanto nou pou ale nou pou tir tou nou byen lo nou non, e nou pou al met lo en lot dimoun akoz nou kapab kasyet li.

La nou nepli bezwen *comply* ek Lalwa prezan. Laport in ouver pou nou al kasyet nou byen. Mr Speaker sa set en fason pou anmenn Lepep dan en dezawa. Set en fason pou *mislead* Lasanble, pou *mislead* Lepep Seselwa e pou *mislead* nou prop lekor.

Mr Speaker mwan mon a dir ou avek ou permisyon kisisa bann defayans ki annan dan sa Lalwa. Premye keksoz se si zot in regard definisyon *member of immediate family*, sa bann dimoun ki ozordi nou pe dir nou pa bezwen deklar zot byen, nou ava vwar ki sa se *spouse* ek *child* setou ;- *spouse*.

Setadir ki tou sa bann dimoun depi Prezidan ziska Konseye Distrik ki nepli la ozordi, me tou sa bann dimoun ki Onorab Arissol in dir taler, ki zot, zot pa'n marye zot, zot kapab met zot byen lo non zot menazer. Napa okenn problem sa i pa zot *spouse*.

Sa 2 dimoun lo 10, sa 20poursan Seselwa ki marye zot, zot ganny pri par Lalwa. Bann ki deside pa marye sa se

zot drwa anba Konstitisyon zot, zot napa - zot pa bezwen fer sa deklarasyon. Lala premye problem. E *spouse* pa'n ganny definir Onorab Pillay. Mon war ou pe balans ou latet *spouse* pa'n ganny definir *and that's the truth*.

I annan problem, i annan defayans Mr Speaker. E sa se sa nou konpran, me les mwan a demann zot en kestyon, les mon a demann zot en kestyon, si sa Lalwa ki zot, zot pe dir i telman bon, ki i pa devret ganny sanze, donn nou apre midi la mon demann zot sa 9 zot kote latab ki pa pou al vot pou sa Lalwa la, donn mwan en legzanp.

Donn waon en legzanp en dimoun ki'n ganny pyen par sa Lalwa, ki ozordi i pa ti pou ganny pyen par sa Lalwa. Donn mwan en legzanp, napa enn Mr Speaker? E i napa enn akoz, akoz? Akoz? Akoz?

Be Mr Speaker si Lalwa pa'n performen, si Lalwa pa'n performen pandan sa letan ki in la, nou pa kapab vini ozordi konplent ler i pe ganny sanze pou fer en Lalwa ki pou perform pli byen.

E mon retourn lo mon pwen, mon retourn lo mon pwen debaz ou plito pwen debaz Vis-Prezidan e sa se annou regarde lekel ki pou administre sa Lalwa ozordi. Annou regarde

lekel ki pou administre sa Lalwa ozordi se Komisyon Anti-Koripsyon ouwa Komisyoner Anti-Koripsyon.

E sa dimoun i annan li en panopli, en levantay pouvwar ki i kapab antre dan tou sa bann keksoz ki ou'n deklare, ki ou pa'n deklare, e al rod sa bann lenformasyon. I annan sa pouvwar. Sa Komisyoner avek ti napa lo i annan.

E si ou pa'n deklar en byen oubyen si ou'n al met li lo en non en dimoun oubyen i en *nominee* *Anti-Corruption Commissioner* i ava al rode e i ava trouv sa byen ki ou pe sey kasyet.

Alor annou pa fer krwar Mr Speaker ki ler in ariv 6er diswar i pa fernwanr. Annou pa sey fer krwar ki lizour i lannwit, zis pour nou annan en gen politik. Zis pour nou vin dir ki sa Gouvernman pa konnen ki i pe fer. Mr speaker napa en Gouvernman ki pli konnen ki sa ki i pe fer, ki sa enn la ki la depi lannen pase.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

E sa set en lot legzanp. Sa set en lot legzanp ankor lo progresiv, lafason ki sa Gouvernman i azir dan en fason progresiv ler en keksoz i nepli

bon i kit li deryer e i administre li dan en fason ki i pli bon ankor. E Mr speaker annou regard Lalwa, e mon konnen ki bokou zot ki'n koze lo lot kote latab zot pa ni al lir *the parent Act*.

Akoz si zot ti lir li zot ti a'n trouv sa ki Onorab pa aköz i lo ou *computer* ki ou lir Onorab Pillay nou konnen ki mannyer ou fer ou.

(Interruption)

MR SPEAKER

Silvouple arete!

HON BERNARD GEORGES

Onorab Arissol taler in eksplik zot en keksoz ki napa enn zot ki ti'n trouve, setadir lekel lalis sa bann dimoun ki sipoze ganny *covered* par sa Lalwa.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay aret enteronp silvouple! Onorab Georges kontinyen.

HON BERNARD GEORGES

Mon pe esper Onorab Pillay fini koze Mr Speaker. Depi bomaten mon pa konnen ki sa garson i annan, eskiz mwan me

depi bomaten i pe zis enteronp tou dimoun.

MR SPEAKER

Onorab Georges zis kontinyen.

HON BERNARD GEORGES

Tou parol pou li. Mr Speaker anba dan sa Lalwa i annan en keksoz ki zot in bliye e sa se *whistleblowers* e *whistleblowers* pa pe ganny tire li. Si i annan okenn dimoun (Onorab Pillay ekout mwan ou ava aprann en pe keksoz)

Si i annan okenn dimoun, si i annan okenn dimoun ki konnen ki en Manm *and public* en manm ki dan sa lalis pa'n al, dan *public person* pa'n al deklar son byen i ganny drwa al kot *Anti-Corruption Commission* e *whistle blow* e sa *whistle blower* i ganny proteze anba sa Lalwa.

Alor pa dir nou, pa dir nou ki sel fason sel fason pour *Anti-Corruption Commission* konnen ki byen en dimoun i annan, se akoz sa dimoun in volonterman dan en deklarasyon *assets*, deklar *assets* son madanm oubyen zon zanfana. Pafer mwan krwar e pa fer zot lekor krwar akoz sa i pa byen.

Mr Speaker dan sa form ki ou sipoze ranpli, dan sa form ki ou sipoze ranpli parey Onorab Arissol in dir, ou bezwen al dan tou sort fen fon detay, ki napa

naryen pou fer avek ou. Mwan mon annan en madanm ki annan son prop biznes, *forget* son kont i annan son prop biznes.

E i posib ki i posib ki mon pa dir ki i leka, me annou pran en ka, en lot ka, i posib ki en *spouse* i fer plis larzan ki en sa bann dimoun.

Alor ou pou, be ki i annan pou fer avek ou si li i annan son biznes i pe fer plis larzan ki ou? Ki i annan pou fer avek ou le fet ki ou, e napa okenn rezon pou krwar ki ou pe sey kasyet. Lenportans se pa dan deklarasyon Mr Speaker, lenportans se lentansyon ki deryer sa, ki deryer sa keksoz.

E si nou regard *the offences under this Act* zot ava vwar. I pa en lofans pou pa met en keksoz dan ou form. I pa en lofans. I en lofans pou ou *mislead* dan ou form sa ki vin en lofans. E si ou form i volonter e i pa en lofans pou ou pa met en keksoz ladan, ki mannyer ou kapab krwar ki sa *form is the be all and the end all?*

E se sa ki fodre zot konpran si zot ti lir sa Lalwa avan vin koze dan sa Lasanble apre midi zot ti ava vwar ki egzakte man kisisa ki annan.

E en lot keksoz ki nou pa'n tire Katriyenm *Schedule*, okenn dimoun i kapab ekrir e ganny

lenformasyon lo sa ki dan sa form. Zot ti konnen sa?

Ou pa bezwen esper en dimoun oubyen en *whistle blower* oubyen en *whatever*, okenn dimoun ki anvi e ki annan en rezon valab i anpli en form anba Katriyenm *Schedule* e i anvoy dan sa biro e i demann sa lenformasyon e i ava ganny sa lenformasyon.

So i annan tou sa bann gardfou. Tou sa bann posibilite pou dimoun pa derape. Tou sa bann lenstitisyon ki la ki kapab *investigate* sa *assets* ki sa dimoun, akoz ki nou oule al konplik son lavi e fer en bann dimoun ki asosye dan en fason vag avek sa *public officer*, al deklar *asset* sa bann dimoun.

Mr Speaker i pa fer okenn sans e mon krwar ki sa Gouvernman in fer en lot pa eksepsyonnel dan larg lanmen Seselwa, retir bann lobstak ensinifyan ki annan dan lavi Seselwa ; - fer ki sa pei i kapab bouz devan. E avek sa detrwa mo mon anvi reasir *VP* ki i pou ganny mon sipor apre midi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon, mersi Onorab Georges. Mon aprezan envit Vis-Prezidan pou fer son larepons lo deba.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi ankor tou bann Manm Onorab e tou dimoun a lekout.

Mr Speaker i kler ki bann amannman ki devan nou, nou annan serten landrwa dan sa bann lamannman tou dimoun i tonm dakor lo la. Nou tonm dakor ki pouvwar i devret vin dan lanmen Anti-Koripsyon pou resevwar bann deklarasyon.

Nou tonm dakor ki lo kote elektronik, i byen me ti annan kestyon ki'n ganny demande lo si sa Komisyoner i annan diskresyon pou li kapab pa resevwar dan laform elektronik.

Apre pli gro deba ki'n vini, sete lo kote parey Onorab Georges in souleve ki lentansyon par deryer retir ki bann *spouse* e bann fanmir pros i bezwen deklar zot byen anba sa.

Si nou pe al lo premye nou tonm dakor mon krwar napa largiman ki pouvwar i devret vin kot Anti-Koripsyon.

Me selman mon krwar i osi i enportan pou fer zot rapel ki kontrerman ek sa ki mon'n tann sa kote latap pe dir, ki nou pe fer en regresyon i en progresyon, akoz?

Ozordi ler ou fer ou deklarasyon konman en *public*

person, i pa ti pe ale kot Anti-Koripsyon.

E si Anti-Koripsyon i resevwar en konplent konmkwa tel dimoun *public person* koronpi, i ti napa i met imedyatman akse avek sa lenformasyon. Nou ozordi progresyon pouvwar se toudswit ou ganny sa lenformasyon parske Anti-Koripsyon li menm ki resevwar sa bann lenformasyon.

Dezyenmman lo kote elektronik, mon krwar lafason seksyon 7 (a) in ganny ekrir. I dir "*the Commissioner may establish.*" E *the Commissioner may establish*, parske i posib ki ler i konmans enplimante i napa sa sistenm elektronik.

Alor i pou al lo en sistenm ki *manual* pou konmanse. Me o firanmezir i devlope, i etabli sa sistenm e i donn en fleksibilite se tou.

Me lentansyon, lentansyon. Anba Lalwa se pou annan en sistenm ki kapab permet deklarasyon elektronik sa mon kapab dir zot se sa lentansyon anba Lalwa.

Prezan annou vin lo sa topik ki pli zot in bokou in koz lo la. E sa kote latab i kont e lezot Manm zot konpran rasyonnal Gouvernman.

Mwan mon konpran Mr Speaker, akoz sa kote latab zot

pa annan konfyans dan sa lamannman, mon konpran sa mwan.

E i posib sa rezon se zot in abitye avek en sistenm kot bann lenstitisyon pa marse. E alor ler nou, nou pe dir zot non selman sa bann lenstitisyon i egziste ozordi. Nou'n donn zot plis ledan, nou pa'n tire plis ledan ek zot. E sa bann ledan in vin apre 2016 ki sa Lalwa ki nou pe amande ozordi.

Akoz zot napa konfyans dan bann lenstitisyon? Me parske zot ti annan lenstitisyon ki pa ti marse. Zot ti annan zot en *FIU* en lepok, ki li menm li son direkter i pey son lekor, konman en konsiltan. Ki li menm li in ganny apwente par Prezidan pou li vin en konsiltan pou son prop lorganizasyon *FIU*.

Zot ti ganny en Bidze ki desot R150milyon par an, ki ozordi i dan 20 ekek milyon par an. Person pa ti demann kestyon. Eksepté Lopozisyon.

E la ozordi ki Lopozisyon in vini ki sa Lopozisyon ozordi in vin o pouvwar, parske pep Seselwa in donn li sa manda, ozordi pep Seselwa i sa Gouvernman i pe fer marse tou bann lenstitisyon ki la e fer zot morde.

Nou annan en *FIU* ozordi, Onorab e zis pou zot

lenformasyon *FIU* ki kapab ganny lenformasyon lo bokou keksoz ki pe arive. Lo bann endividi, lo bann lakonpanyen. I pa fer sa dan en fason ilegal, i fer sa atraverson Lalwa ki nou'n ranforsi an 2019 e 2020.

Ozordi ou napa en lenstitisyon. Ki petet ankor enn fwa sanmenm zot napa konfyans. Parey *SPDF* ki ti tranzakte larzan dan en labank, e i dir ou i donn lenstriksyon, e i pa ti bezwen donn okenn lenstriksyon an ekrir, i napa okenn laprev in fer en gro *withdrawal*. Ti arive tousala. Lekel ki ti demann kestyon? Me ti annan tou sa bann lenstitisyon. Ti annan tou sa bann Lalwa.

Me zot pa ti fer konfyans ek li e zot pa ti demande kestyon sa letan. E se pou kwa ozordi ler, zot vwar menm lenstitisyon lanmenm, me en diferan Gouvernman zot napa konfyans.

Me les mon ava dir zot, bann Onorab ki annan dout, ki pep Seselwa e sertennman bann Manm lo sa kote latab I konpran poudir sa Gouvernman ki la mi serye i anvi fer keksoz marse.

E se pou sa rezon ki ozordi zis dan premye 6 mwan, 7 mwan nou'n fer plis arestasyon

lapes ilegal dan nou pei. Parske ti annan en ta koripsyon ki ti pe arive dan sa pei, ki drog ti pe antre dan sa pei.

Se aköz sa Gouvernman i bokou pli serye. Ozordi se aköz sa Gouvernman i bokou pli serye ki *SRC* i pe vin bokou efektiv. Se pou kwa sa lannen nou pou fini avek en Bidze ki pou anmenn en pe plis. I pou redwir sa defisit konpare ek sa ki ti ete.

Ozordi nou *FCIU*. Tousala se bann lenstitisyon ki egziste ki pou fer keksoz marse kot sa bann landrwa kot zot, zot pe krwar i annan regresyon, i pou annan progresyon.

Mr Speaker parey Onorab Georges in dir, si en dimoun e nou pe koz lo Lalwa *Public Declaration*. Dernyen dimoun ki ozordi en dimoun pou mazine si i pe fer en keksoz ilegal, pou met bann byen lo la, se bann dimoun pli pros ek li.

Si ou al lo *wikileaks*, ou al lo tou sa bann landrwa kot ou'n vwar frod in pase, i pa bann manm fanmir. I pa bann pros. Souvandfwa se atraver bann lezot antite, ki zot espekte person pa pou doute. Se sa lafason ki bann dimoun ki pe fer frod, e koripsyon i mazine. Pou met si ou pe pran en keksoz ilegalman ou pe mazin met li dan en landrwa kot person pa

pou doute. Me eski ou pou pran li ou pou met li lo non ou madanm, lo non ou pros. Kot premye landrwa zot pou al gete?

Me eski nou, nou pe dir si ou pou met li lo sa pros, ou annan tou zouti a dispozisyon Gouvernman ozordi, pou li trouv tou sa ki ou pe mete lo ou pros. Tou sa ki ou pe mete lo ou zanfan.

I annan osi sa eleman moral. Si ou zanfan i en adilt ozordi in marye i annan son zanfan, akoz ki lobligasyon i bezwen pou al met *son* bann byen an piblik?

Me parkont sa ki nou pe dir pa akoz nou pe met son byen an piblik, ki nou pa pou konnen Lotorite pa pou konnen ki sa garson pe fer, oubyen sa fiy pe fer.

Parske i annan tou zouti. Tou zouti pou li kapab al trouve egzaktaman tou dimoun ki en pros ki pa en pros. Ki asosye wi i pa en asosye, Lotorite i annan sa pouvwar pou fer li.

Alor an menm tan annou donn en pe respe ou *privacy* sa dimoun ki li i en pros. E i posib i pa'n zanmen enplike dan sa desizyon pou sa dimoun vin en *public person*.

Nou pa pe dir akoz ou pe tir li, ou pa pe ganny lenformasyon lo li e vwala en semen rantre pou al fer

koripsyon. Tre lwen ek sa Onorab. Ozordi bann zouti ki a dispozisyon Leta i form i efektiv e i pou ganny servi pou kapab fer sir ki nou konnen ki pe arive ek *public persons*.

Mr Speaker mon'n eksplik o tan ki mon kapab lo bann konsern ki'n ganny eksprimen. Mon konvenki ki avek zot sipor nou pou anmenn en Lalwa ki bokou pli for, bokou pli efektiv e pe an menm tan pou respe drwa tou dimoun.

E ki pou fer sir ki larzan pep Seselwa i reste dan bon lanmen e ladministrasyon i reste byen ki nou pe touzour met larzan piblik nou pe vey li byen. E ki sa pei i kontinyen devlope dan en lankadremen modern e ki tou dimoun i respekte e tou dimoun i trouv son plas ladan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi *VP*. Prezan mon ava apel bann Manm pou vot lo merit zeneral sa *Bill*. Tou Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Byen, okenn Manm ki kont? Mersi.

Vot lo *general merit of the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment Bill, 2021* 19 Manm in vot pour, 9 kont e en abstansyon. Alor sa

Bill in aprouve lo general merit. Madanm Clerk mersi.

Madanm Clerk mon ava demann ou pou fer *Formal Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to amend the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) Act 26 of 2016.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Bon nou ava pas dan Staz Komite pou pran amannman. Lekel Onorab Andre ou pou *lead the way*, parey labitid *Bills Committee* ava prezant son bann amannman e nou ava swiv avek lezot Manm anmezir nou pran.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair bann lamannman i bann senp lamannman dan *title anler*. *A Bill for an Act to amend the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests)* e *close inverted commas*.

E apre dan *Clause 1* menm zafer i annan *closed inverted commas* i pou lir koumsa.

This Act may be cited at the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business

Interests). *Close inverted commas.* Akoz i annan en *open inverted commas* kot 'declaration.'

Ankor sa menm sityasyon i aparet dan katriyenm laliny kot en *close inverted commas* i ganny mete. E dan senkyenm laliny, *the Clause 1*, en *comma 'after which,'*

MR SPEAKER

Panel i ava lev lanmen silvouple si zot anvi nou poz, pou konsiderasyon. Nou kontinyen Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair sa i bann lamannman ki annan.

MR SPEAKER

Byen, wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker avek ou permisyon, mon ti ava kontan met serten - ganny serten klarifikasyon *as* serten provizyon lamannman ki pe ganny fer.

Premyerman lamannman ki pe ganny propoze dan seksyon 5, mon konnen poudir Lalwa Anti-Koripsyon ler in ganny amande in fer provizyon *for the removal of the Commissioner.*

Me sa *threshold* ki ti ganny mete la i en relasyon avek en alegasyon rapor pou sa Komisyoner ki ti pe fer sa louvraz *currently*.

Mon pa satisfè ki sa i reponn sa ki i annan dan Lalwa Anti-Koripsyon, reponn sa legzisans.

Eski Biro *Attorney Zeneral* zot in fer sa *matching* ant le de provizyon pou retir Komisyoner Komisyon Anti-Koripsyon e sa provizyon ki la?

Akoz mon santi dan sa ka spesifik ki la, sa referans ti pe ganny fer avek *Chief Justice* dan 5 ozordi. Ou pe retir sa provizyon *basically* la ou.

E ou pe al *go according to* provizyon ki dan Lalwa Komisyon Anti-Koripsyon. I pa menm parey.

MR SPEAKER

Attorney General.

HON SEBASTIEN PILLAY

I en diferan - diferan.

MR SPEAKER

Adres sa.

**THE ATTORNEY GENERAL
FRANK ALLY**

Mersi Mr Speaker. Mersi *Chairman*. Wi akòz sa fonksyon Komisyoner *Public Persons (Declaration of Asset, Liabilities*

and Business Interests) *Commissioner*, pou ganny *discharged by the Commissioner* ki ganny apwente anba Lalwa Anti-Koripsyon.

Then son fason ki manner li i pou ganny -nou pa pou bezwen sa provizyon. Parkont akòz sa fonksyon pou ganny desarze par Komisyon - *Commissioner* Anti-Koripsyon.

E anba Lalwa Anti-Koripsyon savedir si Komisyoner in ganny *removed*, *then* i pou nepli kapab fer sa fonksyon. En lot dimoun i ava vini.

It's not about the person - it's about the office. So therefore nou pa'n vwar li neser pou nou *maintain* seksyon 4.

MR SPEAKER

Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. *You see this is discrepancy* ki egziste ant lamannman ki pe ganny fer, e largiman ki pe ganny servi pou zistifye lamannman.

And this is straight to the point about bann lamannman ki pe ganny fer an relasyon avek *removal* anba seksyon 8 (e) kot nou pe retir sa definisyon *immediate family*.

Ou konnen i paret poudir kot i *suit* Gouvernman pou li fer

lamannman. I fer me kot vremen pa *suit* li zisteman pou li *serve* sa enn ki oule *serve* ozordi, pou kasyet sa ki pe arive, i pa fer.

Annou regard byen pep Seselwa i bezwen konpran ki ozordi zot pe retire dan Lalwa, provizyon ki fer kler ki si sa dimoun ki en *public person* i annan en *asset* ki in aste avek son *immediate family*, e i vann *ok* sa i bezwen ganny deklare. Sa i ganny fer osi.

Akoz zot pe *raise point of order*? Akoz zot pa oule les mwan koze? Akoz zot pe anpes mwan koze?

Mon pa pou sede Mr Speaker. *Unless* ou demann mon pou sede mon pa pou sede.

MR SPEAKER

Annou ekout *point of order* Onorab Georges silvouple. Nou ava regarde si sa ki Onorab Pillay pe dir i annord oubyen ki ... Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair si Onorab Pillay i ekout mon *point of order* i ava konnen ki mon *point of order*. Mon *point of order* i anba *order* 73. Nou dan *Committee of the Whole Assembly*.

E dan *Committee of the Whole Assembly*, Onorab Pillay ti annan tou son letan, pou li fer

tou sa bann pwen. In prefere fer polemik politik. La prezan i anvi fer son deba ki ti'n devret fer depi taler, i anvi fer li dan *Committee Stage*.

This is not the appropriate time. Committee Stage is for him to move amendments. Si i annan en amendment move it !

Si i napa reste trankil. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Byen. Onorab Pillay eski ou pe al an ver en lamannman oubyen ou pe rod klarifikasyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Si Onorab Georges ti'n les mon fini i ti ava konnen kote mon pe ale dan plas zis vin fer en bann tapaz.

(Interruption)

MR SPEAKER

Ale be dir mwan dan ki sa bann sans ou pe ale la? Klarifikasyon oubyen ...

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

... non be tyonbo en kou ...

MR SPEAKER

... *amendments*?

HON SEBASTIEN PILLAY

... eski Onorab Georges ki pe *run* Lasanble oubyen ou?

MR SPEAKER

Non-non.

(Disruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Be ou annan respe ou, ou pa pou kapab vin koz ek mwan koumsa!

MR SPEAKER

Mon anv konpran ...

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou ava annan respe pou mwan, parey mon annan respe pou ou!

(Interruption)

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou pa'n kapab vin koz ek mon koumsa ! Li i pa ankor fini les mon koze, ou'n koup mon les li koze mon ekout li! Les mwan fer mon pwen akoz ou pa ti les mon fer mon pwen apre ou ti a donn li *point of order*?

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay en pe lord silvouple. Klarifye pou mwan dan ki direksyon pou mwan kapab swiv ou byen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon direksyon ki mon pe ale se sa. *Ok?* Largiman ki pe ganny servi se ki lamannman pe ganny fer pou *match* avek Lalwa Komisyon Anti-Koripsyon. Mon konpran sa bout.

Be largiman ki mon pa konpran, se akoz lamannman ki pe ganny fer pe retir provizyon ki pou donn pouvwar adisyonnèl Komisyon Anti-Koripsyon.

E mon ti pe al ver en lamannman. Lamannman ki mon ti pe al ver, se ki pou *repeal* sa *Clause* ki pe *repeal* sa provizyon ki retir '*immediate family*' dan sa Lalwa.

Se sa ki mon ti pe al ver. Akoz mon ti pe eksplik ou, rezon ki mon eksplike les mwan eksplike. Les mwan eksplik Lepep Seselwa akoz mon pe propoz mon lamannman.

MR SPEAKER

Silvouple mon ti ava demann ou silvouple. Pa lev ou lavwa pou kriye letan ou pe adres mwan. Koze mon pe ekout ou e mon ava konpran.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok mon napa problem pa lev mon lavwa avek ou! Me selman ou osi pa servi sa bann term” ki i annan?” ki ou bezwen dir avek mwan? Mon pa en zanfan mwan.

So si oule mon osi mon koz byen, mon pare pou mon fer parey ou dir mwan ou osi respe mwan! Nou ava ganny en *neutral understanding* ki mannyer nou pou prosede. Mon napa problem ek sa mwan.

MR SPEAKER

Onorab Pillay mon pe perdi mon pasyans silvouple. Kalme dir nou kisisa ki ou pe- ki lentansyon ou pe ale? Si ou pou propoz en lamannman al ver sa lamannman silvouple. Koumsa mon ava kapab swiv ou byen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok mon lentansyon ki mon oule al ver pou mon lamannman se sa, zot pe fer provizyon pou retir *immediate family* dan 8 E (1) E (2) ok E (3).

Ok zot oule retir ‘*immediate family.*’ Mon lentansyon se pou propoze ki dan sa lamannman ki nou pe tir ‘*immediate family*’ pou nou pa fer sa lamannman. Pou nou *repeal* sa *Clause* ki tir ‘*immediate family.*’

Akoz sa ki mon oule prouve Mr Speaker, avek sa lamannman ki mon oule fer son rezondet mon lamannman, son *merits* mon lamannman i vin par lefe ki ou pa kapab par egzantp si en dimoun i annan en *asset* ki i annan ek son *spouse* ki vo sepa konbyen milyon. 24 mwan avan pran en *public office* si i vann sa *asset* ki ti lo sa *immediate family*, sa bout ki tonm lo sa *immediate family* i tonbe sa.

Dimoun pa pou konnen sa. I pou kasyet sa. i pou kasyet aköz i pe sorti dan Lalwa. E se sa problem ki annan avek sa lamannman ki zot pe propoze.

E si parey ou’n dir mwan pou propoz mon provizyon lamannman, mon oule propoz ou ava dir mon si ou pou permet mon lamannman oubyen non. Mon oule propoze ki nou pa *repeal* sa definisyon of ‘*immediate family*’ dan Lalwa parey i egziste kit li parey.

E osi pa fer sa bann *repeal* anba seksyon 8 E (1), E (2) E(3) ki fer referans avek ‘*immediate family.*’ Se sa ki mon ti oule propoze.

Prezan i pou depan lo ou, pou ou deside si ou pou admet mon lamannman oubyen non.

MR SPEAKER

I pa depan lo mon, i pou depan lo lasal ...

HON SEBASTIEN PILLAY

Non i depan lo ou.

MR SPEAKER

... pou decide. Silvouple mon krwar ou'n mansyonn de keksoz la. Mon demann ou *state* premye lamannman ki oule fer. Mon ava demann bann Manm si zot annan lopinyon lo la e osi *panel* si zot annan lopinyon lo la, apre nou ava pran vot si i nesaser.

Ale prezant premye lamannman ki oule Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mwan mon en dimoun ki mars an konformite ek travay Lasanble.

Mon lamannman i sibstansyel mwan. I pou sibstansyel, akoz mon pe tir en *Clause* ladan. Mon ti kapab servi sa ki ou pe fer e taye fer politik avek.

Me *that would be hypocritical of me*. Mwan mon bezwen fer li drwat. Mon'n met lamannman mon'n met sa provizyon devan ou akoz dan *Standing Orders* i dan mon 72 erdtan pou mon *move* sa lamannman.

Mon ti bezwen ganny leksplikasyon akoz Gouvernman ti pe vin ek sa lamannman, pou mwan vwar si i annan en leksplikasyon pou fer sans.

Leksplikasyon ki mon'n gannyen mon santi pa fer sans. E mon oule *move* sa lamannman.

Me ou ki bezwen decide si ou pou admet mon lamannman oubyen non. Si ou admet mon lamannman *then* mon ava propoz mon lamannman. Mersi.

Si non Onorab Georges pou *challenge* mwan oubyen Onorab Arissol ou en Manm lot kote pou *challenge* mon *according to Standing Order* vizavi *Order 72*.

MR SPEAKER

State ou lamannman silvouple pou mon. Re *state* li si i nesaser, si ou'n deza fer li re *state* li pou mon konpran.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok Mr Speaker. Kot dan sa lamannman *to the Bill*, kot nou dir "*by repealing the definition of member of immediate family*," ok mon pe demande ki nou *repeal* sa *Clause*.

MR SPEAKER

Bon mon ava ekout lezot Manm e osi *panel* lo sa lamannman. Onorab Georges premye.

HON BERNARD GEORGES

Mr Speaker annefe Onorab *Leader* Lopozisyon in *move* en *amendment*. E in demann ou permisyon pou li fer li ki otoriz li fer li. Me i bezwen son lamannman i bezwen ganny segonde avan ki i vin *to the floor of the House*.

MR SPEAKER

Mersi.

HON BERNARD GEORGES

Pou li ganny en segonder pou son lamannman.

MR SPEAKER

Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mr Speaker mon segonn propozisyon lamannman ki Onorab Pillay in prezante.

MR SPEAKER

Mersi. I annan Manm ki oule adres sa. Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker mon ti anvi zis dir Onorab Pillay avek Onorab Aglae ki'n segonn Mosyon. Zot in vot kont nou *Bill* taler zot.

Zot pa'n enterese avek *Bill* selman soudan la apre midi sa menm Onorab Pillay ki'n vot kont nou *Bill*, i vini i napa ni 72 erdtan parey nou *Standing Orders* i fer provizyon i oule anmenn en lamannman sibstansyel. Me zot pa pe tro konnen ki zot oule fer lot kote. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Non, non Onorab Arissol adres sa lamannman silvouple. Si oule.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker sanmenm sa mon ladres pou sa lamannman. Akoz mon fek dir la.

MR SPEAKER

Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker. Mersi Mr Chair. Mr Chair mon pou azout en lo sa ki Onorab Arissol in dir akoz napa 72 erdtan e nou *Standing Orders* i demande ki sa i ganny sirkile an ekrir.

E sa pa'n ganny sirkile an ekrir, so definitivman i en *breach of* nou *Standing Orders*, nou pa pe kapab pran en keksoz ki pe donn nou *on the floor*. *When it's not substantial* nou kapab konpran. Me sa i sibstansyel. E alor mon pa

krwar nou devret menm konsider okenn keksoz.

Me selman sa mon ava les dan ou lanmen ou, ou a *put it to a vote*. Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi eski *panel* i annan nide adres sa propozisyon Onorab Pillay? Wi AG.

THE ATTORNEY GENERAL FRANK ALLY

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman mon krwar sa lamannman ki Onorab *Leader* Lopoziyon i anvi anmennen i sibstansyelman afekte sa Prozedlwa.

E mon krwar tou bann Manm lo kote parti ki Gouvernman i sorti ladan e osi Vis-Prezidan mon krwar in koz longman lo la, e kot in *substantiate* nesesite pou pas sa Lalwa parey i ete. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker petet mon bezwen fer en pti *personal explanation* avek ou permisyon.

En *Bill* dan Lasanble i pas atraver 3 faz, *First Reading*, *Second Reading* and then *Third Reading*.

Avan i al *Third Reading* i pas en *Committee Stage*. En Manm i kapab vot kont merit en *Bill* si mon vwar poudir i annan mankman ladan. Me ler in ariv *Committee Stage* mon kapab entrodwir bann eleman ki mon santi i manke dan sa *Bill* ki pou fer li pli byen, lo baz ki mon pa'n siport li.

So pou lenformasyon Onorab Arissol, sanmenm sa ki mon pe fer la pou lemoman la. E mon bann provizyon ki mon ti pe propoze se sa,

So i pou Lasanble pou decide si zot oule *go ahead* avek en lamannman ki pe retir *immediate family* dan *Public Persons (Declaration Liabilities and Assets) Act*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mwan mon pou ganny gide par prosedir ki nou'n swiv toultan, se ki si i annan en *substantial amendment* nou met sa lo vot pou lasal.

Onorab Pillay in prezant en amannman. Nou'n tann pwennvi bann Manm nou'n tann pwennvi AG. Alor amannman in ganny segonde mon pou apel pou en vot lo sa amannman propoze par Onorab Pillay.

Bann ki pour sa amannman lev lanmen

silvouple? Bann ki kont silvouple? Mersi Madanm Clerk.

Vot lo amannman propoze par Onorab Pillay in ganny 8 vot pour, 20 vot kont e 0 abstansyon.

Alor sa amannman in ganny rezete. Mersi.

Okenn lot komanter leksplikasyon oubyen amannman. Byen si napa nou ava retourn dan Staz Lasanble. e mon ava demann *Leader Biznes Gouvernman* pou anmenn Mosyon pou *Third Reading of the Bill*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker an akor avek *Order 76 (1)* mon move ki *the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment) Bill, 2021 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi,

MR SPEAKER

Mersi mon ava ganny segonnman. Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

As amended i ganny segonde. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi mon ava apel pou vot lo Mosyon pou *Third Reading*. Manm ki an faver silvouple lev lanmen.

Mersi okenn Manm ki kont? Mersi Madanm Clerk. *Vot lo Formal Third Reading of Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Business Interests) (Amendment) Bill 2021 as amended* in ganny 20 vot pour, 8 vot kont e 0 abstansyon.

Alor mon deklare ki sa *Bill* in aprouve par Lasanble e mon demann Madanm Clerk pou kontinyen pou *proceed* avek *Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Public Persons (Declaration of Assets Liabilities and Business Interests) (Amendment) Act, 2021 and shall be read and construed as one with the Public Persons (Declaration of Assets, Liabilities and Public Interests) Act, 26 of 2016 that was last amended Act 3 of 2019 and which as amended is hereinafter referred to as the principal Act.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Alor *Bill* in pase par Lasanble. Mon ava

remersi bann Manm pou zot entervansyon.

E mon remersye Vis-Prezidan e son *panel* Mr Ally *Attorney General* e Mr Furneau *assistant legal draftsperson*. Mersi bokou e nou ava *adjourn* e nou ava rebran travay demen bomaten 9er. *Adjourn*.

(ADJOURNMENT)